

" येथे बहुतांचे हित "

Urmī

2022-23

**Marathwada Mitra Mandal's
College of Commerce**

Awarded As a Best College (2009)
&
Best Magazine Award (2019)
by Savitribai Phule Pune University

MARATHWADA MITRA MANDAL'S COLLEGE OF COMMERCE

Affiliated to Savitribai Phule Pune University,
Re-Accredited by NAAC with "A" Grade
ISO 9001:2015 Certified

Awarded as Best College by Savitribai Phule Pune University

A Journey of Success... Begins Here

**Ensuring
Equal Opportunities
Since 1967**

COMMERCE

B. COM

M.COM

PG Diploma in Banking,
Finance & Insurance, Foreign Trade

COMPUTER SCIENCE

B.Sc. (Computer Science

B.B.A. (Computer Application)

MANAGEMENT

B.B.A.

B.B.A. (International Business)

Journalism & Mass Communication
MA (JMC)

Jr. College - Commerce & Science

Additional Skill Based Vocational
Courses

Centre for Foreign Languages
(Spanish, German, French, Japanese)

MARATHWADA MITRAMANDAL GROUP OF INSTITUTES

Welfare of the Masses

Marathwada Mitra Mandal's
College of Engineering

Marathwada Mitra Mandal's
Institute of Technology

Marathwada Mitra Mandal's
Polytechnic

Marathwada Mitra Mandal's
College of Pharmacy

Marathwada Mitra Mandal's
Shankarrao Chavan Law College

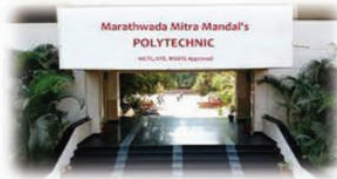
Marathwada Mitra Mandal's College
of Architecture

Marathwada Mitra Mandal's Institute
of Environment and Design's College of
Architecture

Marathwada Mitra Mandal's School of
Interior Design

Marathwada Mitra Mandal's Institute
of Management Education Research
and Training

A group striving towards making the
learning process an exciting
experience and opening doors to
creativity & knowledge...

Deccan Gymkhana | Karve Nagar | Lohegaon | Thergaon

Academic Excellence since 1967

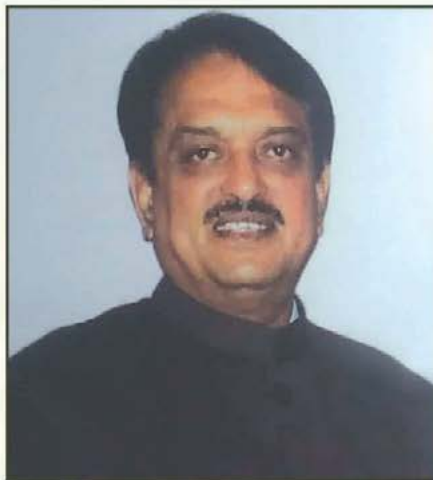
Painting by Nikita Pawar (FY B.com, Div - D)

**MARATHWADA MITRA MANDAL'S
COLLEGE OF COMMERCE**

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Re-Accredited by NAAC with "A" Grade
ISO 9001:2008 Certified, Awarded as Best College by Savitribai Phule Pune University
202 A, Deccan Gymkhana, Pune — 411004
principal@mmcc.edu.in, enquiry@mmcc.edu.in, www.mmcc.edu.in

Our Source of Inspiration
Founder President
Late Hon. Shankarraoji Chavan

Our Patron
Late Hon. Vilasraoji Deshmukh

MARATHWADA MITRA MANDAL'S
COLLEGE OF COMMERCE

**List of Executive Committee Members
for the Period from 20/4/2021 to 19/4/2026**

President :
Shri. Shivajirao Deorao Ganage
1103 /C/3, Sai Villa,
Model Colony, Lakaki Road,
Pune – 411 016

Executive President :
Prin. Bhausaheb Govindrao Jadhav
559/A/5 , Geet Govind Apartment,
Behind Shree Sant Namdeo School,
Maharshi Nagar, Pune -411 037

Vice - President :
Dr. Madhavrao Vithalrao Suryawanshi
705, Sandalwood -2 ,Opp.DAV
Public School, D.P.Road, Aundh,
Pune – 411 007

Vice - President
Dr. Nagnath Vajinath Biradar
Flat No.3, Sai Residency, Asiana
Park, Lane – 2,Opp. Gaikwad Petrol
Pump, Aundh, Pune – 411 007

Dy-Exe- President :
Shri. Bhausaheb Vitthalrao Deshmukh
Siddheshwar Nagar, B 3,
Flat No. 10, Vishrantwadi,
Pune - 411 015

Secretary :
Shri. Kishor Hanumantrao Mungale
S.No. 32/2/11, Near Dhankawadi
Post Office, Near Gosavi Chamber,
Dhankawadi, Pune – 411 043

Treasurer :
Shri. Annasaheb Sahajirao Pawar
S.No. 39, Father Michale Society,
Tingare Nagar, Pune – 411 015

Joint Secretary :
Shri. Sanjay Sadashiv Garge
“ Dnyanesh “ , 1205,
Shivajinagar,
Pune – 411 005

Joint Secretary :
Shri. Jitendra Manikraro Pawar
875, H.I.G.
Maharshinagar,
Pune -411037

Member :
Dr. Vishwas Shankarrao Patil
473 / A , Kunjban Apartment,
Model Colony,
Pune – 411 016

Member :
Prin. Dwarkadas Shriram Bhandari
301, Rohan Apartment, 546 A,
Salisbury Park, Gultekadi,
Pune -411 037

Member :
Shri. Nagnath Bhimrao Jadhav
Take Nagar, Opposite of S.T.
Workshop, Gaikwad Building,
Latur - 413 512

Member (Expired on-30/11/2022) :
Dr. Nagnath Lalujirao Kottapalle
Planet Milenium, Row House
Number 4, Pimple Saudhagar,
Pune - 411 027

Member :
Dr. Sakham Haribhau Gawhane
32, Adaivait Residency, Plot No.15,
Sr.No.120/A & B, Parvati Vithbhatti,
Singhad Road, Pune- 411 009

Member :
Shri. Tej Pundlik Nivalikar
D 4, Mantri Avenue,
Panchwati, Pashan,
Pune- 411 008

Member :
Shri. Sanjay Shivajirao Suryawanshi
Sojar Niwas, Ishanya Goel Ganga, Flat No.
C1105, Near Shankar Maharaj Math, Pune
Satara Road, Dhankawadi, Pune - 411 043

URMI
2022-23

“येथे बहुतांचे हित”

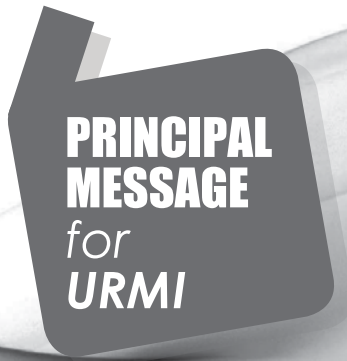
MARATHWADA MITRA MANDAL'S
COLLEGE OF COMMERCE

Affiliated to Savitribai Phule Pune University,
Re-Accredited by NAAC with “A” Grade
ISO 9001:2008 Certified,
Awarded as Best College by Savitribai Phule Pune University

202 A, Deccan Gymkhana, Pune — 411004
principal@mmcc.edu.in, enquiry@mmcc.edu.in, www.mmcc.edu.in

75
आज़ादी का
अमृत महोत्सव

PRINCIPAL MESSAGE for URMI

Dear Students, my Colleagues, Parents, and well-wishers of the MMCC family- my greetings to all of you. It gives me immense pleasure in presenting this issue of our most revered student magazine URMI. Proud to mention over here, URMI is a recipient of the Best Student Magazine award from Savtribai Phule Pune University.

MMCC endowed with progressive futuristic outlook aims continual growth in the quality of all academic, co-curricular and extra-curricular activities with a sense of commitment to fully meet the expectations of the students, parents and society at large.

Our college cares for the individual development of each and every student. We accord prime importance to the behavioral discipline, moral integrity and cognitive developments of our students. Departments of Student Welfare, NSS, Physical Education, Art Circle, Career Guidance Cell (competitive exam cell), Faculty Forum, Student Forum, Community outreach programme, Red Ribbon Club and Centre for Women Empowerment (Priyadarshini manch) offer integrated services for the multi –faceted developments of our students. Our teachers strive to teach not only academic programmes but also life skills needed for students’ self development.

I appreciate all my colleagues and students, who have made their contribution under various sections of this magazine. I am confident that all of these writings and other creative work will be well received by the readers. URMI is a testimony of our activities, focus areas and student literary inclination. I congratulate and appreciate the editorial team in its efforts to bring out this college magazine URMI.

Happy reading!!

Best wishes,

- Dr Devidas Golhar
Principal

MARATHWADA MITRA MANDAL'S COLLEGE OF COMMERCE

URMI TEAM

Student Editors

Gayatri Kate - FY BCom

Kasturi Mohite - FY BBA (IB)

Aditi Sarang - FY BSc (CS)

Suprabhat Show - SY BBA

Shruti Dhumal - TY BSc (CS)

Pratima Palande - TY BSc (CS)

Nikita Katkade - MAJMC (Part 1)

Rohini Somwanshi - MA JMC (Part 1)

Shreenee Keskar - MAJMC (Part 2)

Cover Design

GaurangOza - MAJMC (Part 1)

Editorial Guidance

Asst. Prof. Sanika Kulkarni

Asst. Prof. Santosh Shenai

Editorial Advisors

Principal. Dr. Devidas Golhar

Asso. Prof. S. M. Edke

Asst. Prof. Dr. Ashwini Parkhi

Asst. Prof. Dr. Shilpa Kabra

Asst. Prof. Dr. Nidhi Satavlekar

Asst. Prof. Dr. Ashwini Kulkarni

Asst. Prof. Swapnil Kamble

Magazine Design & Advertisements

Students Group -

Journalism & Mass Communication Department

Page Design & Production

Art Advertising

Printer

Shivani Printer, Shaniwar Peth, Pune

(For Private Circulation Only)

Contents...

FACULTY DESK :

- सीतेची आसवं | संतोष शेणई | 16
- Charan's Feet | Dr. Swapna Kolhatkar | 28
- In the World of Patriarchy! | Yogita Renuse | 38
- इंटरनेट, संवाद आणि आपण | प्रा. स्वप्नील कांबळे | 43
- NET Examination 'Where Google is a good student' | Swapna Kolhatkar | 45
- LIGHTS.. CAMERA.. ART...! | Sanika Kulkarni | 49
- Education and Movies | Dr. Ashwini Parkhi | 52
- स्वप्नातला सुंदर परिसर! | डॉ. संदिप अनपट | 55

STUDENT'S DESK :

- गोदाकाठचं गाव | निकिता कातकाडे | 10
- विदर्भातील लोककला : मंडई | प्रफुल्ल बरगटकर | 12
- येळवस असते नेमकी काय ? | सागर भोरे | 15
- फक्त पंचवीस रुपये | अविनाश पाटील | 22
- सुंदर प्रवास | तनय गायकवाड | 29
- गांधी मरत नसतोच कधी... | सिद्धांत शेळके | 30
- कलेचा कस्तुरी गंध | सुजल गायकवाड | 32

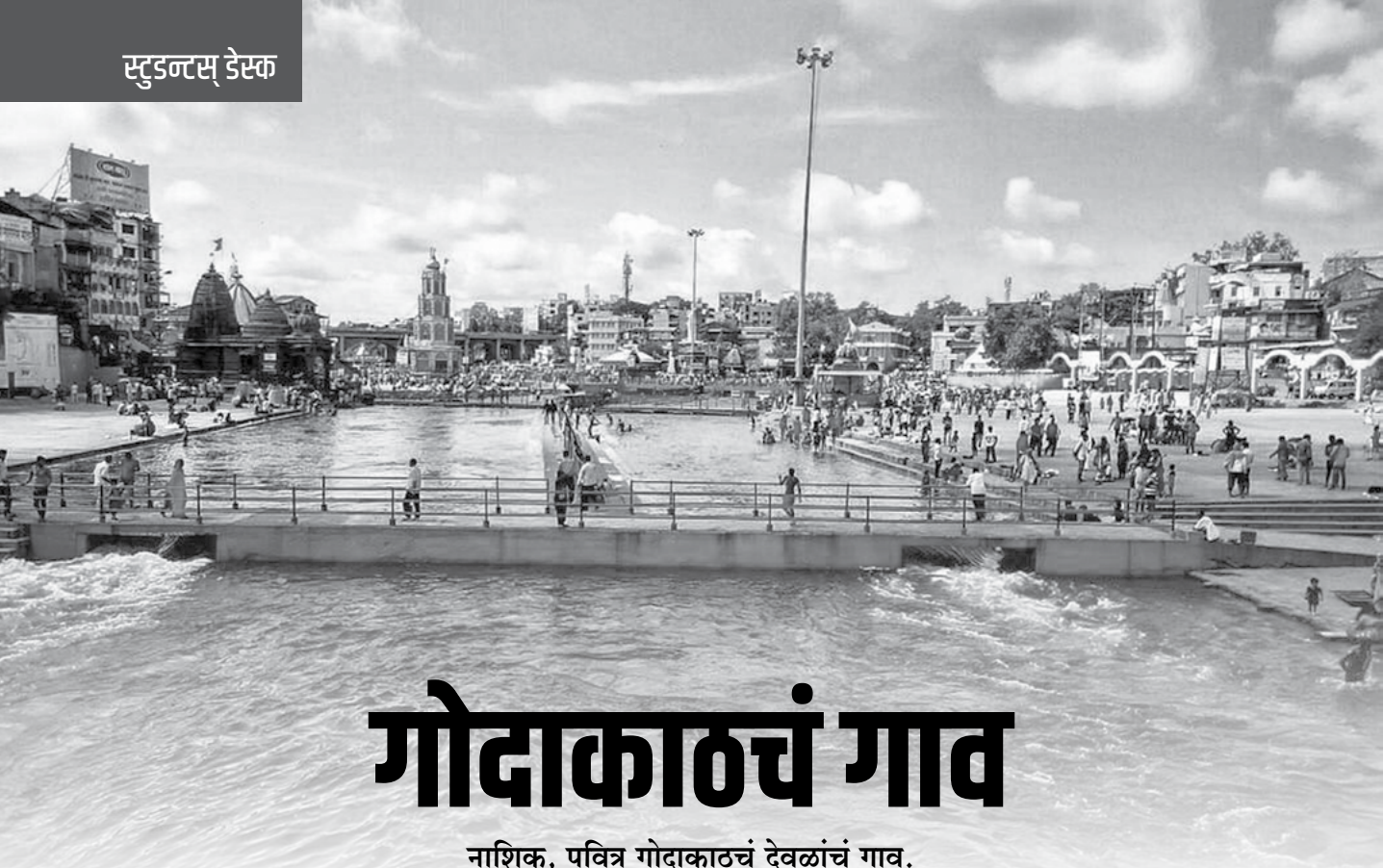
- कुठे चाललाय महाराष्ट्र माझा?
निखील सुक्रे (परभणीकर) | 34
- घे उंच भरारी ! | शाल्मली नरेंद्र साखवळकर | 36
- श्रद्धा - अंधश्रद्धा की विवेक? | मयुरी वाईन्देशकर | 39
- Wave of Inventions in Technology World
Agraj Joshi | 41
- Happiness is not by Chance, but by Choice
Aryan Chandak | 46
- Tender beauty | Vaibhavi Shinde | 47
- Unity of diversity | Varsha S. Sonsale | 48
- Romancing the Balance Sheet
Aditi Prakash Jadhav | 53
- Some Cha Cha and a warm embrace
Aditi Prakash Jadhav | 54

OFFICE DESK :

- राष्ट्रीय सेवा योजना विद्यार्थी घडविणारी एक संस्कार
शाळा | प्रा. प्रवीण कड | 61
- ANNUAL REPORT 2021 – 22 | 64
- IQAC Report AY 2021-22 | 89

कविता :

- गझल | निखील नामदेवराव सुक्रे | 55
- बाप कुणाला कळतो का? | निखील नामदेवराव सुक्रे | 55
- शब्द | चिन्मय आलूरक | 56
- तृषा | गीतेश बोद्रे | 56
- कोमेजल्या मना | चिन्मय आलूरक | 56
- Precocious Child | Aryan Chandak | 57
- Black Canvas | Sharanya Gawde | 57
- Core Love | Sahil Hendre | 58
- Miles To Go... | Dhanashree Sachin Bhide | 58
- Live without regrets
Sayali Shriniwas Arole | 58
- Cultivating Hope | Isha Undale | 58
- Night walk | Sayali Arole | 59
- LOVE | Tapasya Dumbare | 59
- A MIDDLE CLASS CHILD | SAHIL HENDRE | 60
- World Now- A-Days | Reet Shah | 60
- The Love That I Want | Yash Katkar | 60

गोदाकाठचं गाव

नाशिक, पवित्र गोदाकाठचं देवळांचं गाव.
धर्मक्षेत्र, तीर्थक्षेत्र या इतकंच पवित्र असं हे सांस्कृतिक तीर्थ आहे.

निकिता कातकाडे

मंदिराचं गाव म्हणजे नाशिक, गोदामाईचं माहेर म्हणजे नाशिक. 'पदरावरती जरतारीचा मोर नाचरा हवा...' हा हट्ट धरणाऱ्या पैठणीची ओळख म्हणजे नाशिक. काळ्या मसाल्याची मिसळ म्हणजे नाशिक. पट्टीच्या खवय्यांसाठी झटका पाणीपुरी म्हणजे नाशिक. गोदाकाठचे नितांत सुंदर मंदिर म्हणजे नाशिक. चाफ्याचा सुगंध म्हणजे नाशिक. समृद्ध कृषी क्षेत्र म्हणजे नाशिक. कलाकारांची मांदियाळी म्हणजे नाशिक!

शहराच्या नावाचा उगम रामायण या महाकाव्याशी जोडला जातो. हा महाकाव्यानुसार लक्ष्मणाने रावणाची बहीण शूर्पणखा हिचे नाक कापले होते; त्यामुळे नाव नाशिक असे पाडले गेले. नाशिक आणि पंचवटी या दोन भागांतून जी गोदावरी नदी वाहते ती नऊ टेकड्यांच्यामधून वाहते म्हणून त्यास 'नवशिखा' असे म्हटले गेले. शिखा या शब्दाचा अर्थ टेकडी असा होतो. त्यावरून नवशिखा नगरीवरून नाशिक असे झाले, असाही इतिहास आहे. या शहराचे मंदिर आणि गोदावरी नदी ही ओळख.

नाशिकला समृद्ध अशी साहित्यिक, सांस्कृतिक परंपरा आहे. नाशिक ही मंत्रभूमी, देवभूमी, धर्मभूमी, कर्मभूमी, स्वातंत्र्य चळवळीतील शौर्यभूमी, साहित्य सारस्वतांची भूमी, मोक्षभूमी तसेच आधुनिक काळातील तंत्रभूमी म्हणून ओळखली जाते. गायनाचार्य पं. विष्णू दिगंबर पलुस्कर यांनी गायनकलेचा प्रसार-प्रचार येथूनच केला. 'गांधर्व महाविद्यालया'ने व 'विष्णू संगीत विद्यालया'ने नाशिकमध्ये संगीत रुजवले. नाशिक ही नाशिक जिल्ह्यातील भगूरचे भूमिपुत्र असलेल्या सावरकरांची कर्मभूमी. स्वातंत्र्यवीर विनायक दामोदर सावरकर यांनी नाशिकमध्ये सशस्त्र क्रांतीची मशाल प्रज्वलित केली. संत निवृत्तीनाथ, समर्थ रामदास स्वामी, श्री चक्रधर स्वामी यांसारख्या सिद्ध पुरुषांचे वास्तव या मातीला लाभले. साने गुरुजींनी 'श्यामची आई' ही कादंबरी नाशिकच्या कारागृहात लिहिली. चित्रमहर्षी दादासाहेब फाळके यांनी भारतीय चित्रपटसृष्टीची बीजे येथेच रोवली. स्वच्छतेचे पुजारी गाडगेबाबा यांनी सोप्या शब्दांत लोक प्रबोधन केले. वि. वा. शिरवाडकर उर्फ

कुसुमाग्रज नाशिकरांचे लाडके तात्यासाहेब. महाविद्यालयात शिकत असताना रत्नाकर मासिकात त्यांच्या कविता प्रसिद्ध होऊ लागल्या. १९४२मध्ये 'विशाखा' हा त्याचा काव्यसंग्रह प्रकाशित झाला व मराठी साहित्यातील वैभव ठरला. नाशिकच्या सार्वजनिक वाचनालयाला १७५ वर्षांची परंपरा आहे.

एकंदरीत, नाशिक शहराला लाभलेल्या अनेक प्रतिभावंतांच्या प्रज्ञेने एकूणच समग्र साहित्यविश्वाला उंचीवर नेले. तसेच महाराष्ट्राच्या लोकसंस्कृतीत मानाचा तुरा रोवण्यात नाशिक जिल्ह्याचा अत्यंत मोलाचा वाटा. नाशिक हा लोककलेचा वारसा जतन करणारा जिल्हा आहे. जिल्ह्याची सांस्कृतिक ओळख इथल्या दिगज लोककलावंतांनी आपल्या दर्जेदार कला प्रकारांतून महाराष्ट्राला नव्हे तर देशाला करून दिली. लोककलेचे विविध प्रकार पडतात. भजन, कीर्तन, भराड, पोवाडे, शाहिरी, वासुदेव, नंदीवाले, बहुरूपी, दशावतार, गोंधळ, जागरण, गवळण, लावणी, लोकनाट्य, तमाशा, ढोलकी फड, जात्यावरील ओवी, झिम्मा फुगडी, लोकगीते इत्यादी; परंतु अस्सल लोकप्रिय असलेला लोककला प्रकार म्हणजे लोकनाट्य तमाशा होय.

नाशिक ही तपोभूमी आहे. महान ऋषीमूर्तींची भूमी आहे. त्र्यंबकेश्वर हे गोदावरीचे उगमस्थान आहे. तसेच नाशिकमध्ये अनेक ऐतिहासिक व धार्मिक ठिकाणे आहेत. काळाराम मंदिर, तपोवन, गोदेंश्वर-हेमाडपंथी मंदिर, कैलास मठ, मुक्तिधाम, पंचवटी, पांडवलेणी तसेच साडेतीन शक्तिपीठांपैकी अर्धशक्तिपीठ मानले जाणारे श्री सप्तश्रृंगी गड, सीतागुंफा, श्री रेणुका माता मंदिर चांदवड, श्री सोमेश्वर मंदिर अशी अनेक धार्मिक स्थळे आहेत. अंकाई, अंजनेरी, ओंढा, रामसेज, हरिहर गड, डुबेरगड यांसारखे किती तरी किल्ले आहेत. तसेच ऐतिहासिक वारसाही लाभलेला आहे.

हिंदू धर्मातील सर्वात मोठे संमेलन मानल्या गेलेल्या कुंभमेळ्याचा अनुभव महाराष्ट्रासाठी बारा वर्षांतून एकदा म्हणजे नाशिकच्या कुंभमेळ्याच्या निमित्ताने येतो. धर्म आणि प्रशासन स्वतंत्र ठेवणाऱ्या लोकशाहीवादी देशांची संख्या जगाच्या पाठीवर निर्णायक असली तरी, जगातील प्रत्येक व्यक्तीच्या वैयक्तिक जगण्यापासून देशाच्या अर्थ - राजकीय निर्णयांपर्यंतचा धर्माचा घनिष्ठ संबंध दिसतो. त्यातील एक सोहळा म्हणजे अर्थात कुंभमेळा. कुंभमेळा हा बारा वर्षांतून भरणारा एखादा धार्मिक सोहळा, नाही तर देशाच्या सामाजिक-आर्थिक-राजकीय व ऐतिहासिक धाग्यादोऱ्यांशी त्याची घट्ट वीण असते. शेकडो वर्षांपासून

चालत आलेली कुंभमेळ्याची परंपरा, त्यात सहभागी होणारे लाखो भाविक, हजारो साधू त्यासाठी उभारली जाणारी यंत्रणा, कार्यरत व्यवस्था हे सर्वच विलक्षण!

त्याच बरोबर नासकात सणांचं आगळंच महत्त्व. त्यातल्या त्यात बैलपोळा.

**“एकदा भिजव रे, तहानलेल्या शेतकऱ्यांचं रानं,
नको रे महादेवा, पुरण पोळीचं पानं,
धन्याच्या घरी वाजू दे, आनंदाचं गाणं...”**

मालकाच्या जिऱ्याच्यापोटी अशी आर्त विनवणी आपल्या हंबरण्यातून बैल निसर्ग निर्मात्याला करतो. शेतकरी व बैल याचं नातंच जगावेगळं. दोघांनीही कष्टाशी घट्ट मैत्री बांधलेली. धनी दिसला नाही तर तो रूंगुण राहील. बैल गेला तर मालक ढसाढसा रडेल. कुटुंबातील व्यक्ती गेल्यासारखं सुतकी वातावरण घरात होतं.

शेतकरी आणि बैल जणू कष्टाचा वारसा कपाळावर गोंदवूनच पृथ्वीवर आलेत. स्वतः मोडलो तरी चालेल, पण जग जगायला हवे, ही त्याची जागतिक प्रार्थना! पोळा हा श्रमप्रतिष्ठेच्या संस्कृतीतील सर्वात मोठा उत्सव. भारतभर विविध नावांनी साजरा होणारा सण, पण नाशिकचा पोळा प्रसिद्ध. जिल्ह्यातील सर्वच तालुक्यांमध्ये उत्साहात साजरा होणारा सण. या दिवशी सकाळी बैलांना चारा पाणी केल्यावर नदीनाल्यांवर नेऊन त्याची आंघोळ घातली जाते. खराळा करणे, शिंगे घोळणे, रंग, मथारी, बारिशिंगे, घंटा, घुंगरे, झुलासह सारा सज चढवून वाजत गाजत बैलांना मारुतीला वेढा घालून नेले जाते. त्याची पूजा करतात, त्यांना आरती ओवाळतात व पुरणपोळीचा नैवेद्यही दाखवितात. पाच घरी फिरवतात, सलामी दिली जाते. घरात बैल नसतील तर मातीच्या बैलांची पूजा करतात. मनाला भुरळ घालणारा, जात-धर्म-पंथाचा अभिनिवेश नसणारा, सामाजिक विवेकचा जागर मांडणारा अन् प्राणिमात्रांच्याप्रति दयाभाव रुजविणारा हा सण.

अशाप्रकारे शहरातलं सामाजिक, आर्थिक, ऐतिहासिक व सांस्कृतिक वास्तव्य खूप अमर अशा गोष्टी देऊन जातं. नवीन वाटा, संस्कृती, माणसं ही आपल्याला नव्याने विचार करायला भाग पाडतात. नाशिक शहर, गोदामाई सर्वांनाच कुशीत घेते. त्यामुळे खूप फिरा, भरकटा, ठेच लागू द्या तरी लंगडत लंगडत नाशिक शहर आयुष्यात एकदा तरी आपलंसं करा. बस इतकंच!

निकिता कातकाडे
(प्रथम वर्ष, वृत्तविद्या विभाग)

विदर्भातील लोककला : मंडई

प्रफुल्ल बरगटकर

पांडव पंचमीच्या मुहूर्तावर दिवाळी सणाचे औचित्य साधून मंडई म्हणजेच जत्रा विदर्भातील भंडारा, गोंदिया, नागपूर, वर्धा व अमरावतीच्या गाव-पाड्यांवर आनंदाने भरवली जाते. मंडई म्हणजेच ग्रामीण जीवनाचा आरसा होय. लोककला, लोकसंस्कृती यांची सांगड घालून ग्रामीण जीवन यातून ग्रामीण जीवनाचा कलेबद्दल जिव्हाळा दिसून येतो. दिवाळी हा सण विदर्भातील महत्त्वाचा सण असून विदर्भात दिवाळी वसूबारसपासून सुरू होऊन भाऊबीजे नंतर पंचमीपर्यंत दिवाळी साजरी करत असतात. वसूबारसच्या सकाळी स्त्रिया शेणाचा सडा अंगणात टाकून शेणाचे पाच गोळे करून त्यांच्या भोवताली रांगोळी टाकत असतात. त्यानंतर त्या शेणाच्या गोळ्याची पाच दिवस पूजा करतात. तेव्हापासूनच दिवाळीची चाहूल लागायला सुरुवात होते.

विदर्भात दिवाळीच्या पाडव्यापासून मंडईच्या हंगामाला सुरुवात होत असते. गावातील सरपंच, पोलीस पाटील, सावकार व काही मंडईप्रेमी तमाशा, दंडार, गोंधळ, आमदंगल व लावणीच्या आड हंगामे आयोजित करत असतात. या लोकोत्सवात खडा तमाशा प्रामुख्याने सादर केला जातो. या खडा तमाशामध्ये दोन पुरुष मंडळी

महिलांची सोंगे घेऊन भूमिका सादर करत असतात. त्याला विदर्भीय भाषेत 'सोंगाळे' किंवा 'नाच्या' असे संबोधले जाते. या तमाशाच्या फडामध्ये एकूण दहा ते बारा कलाकारांचा समूह असतो. ते आपली लोककला रसिकांसमोर सादर करत असतात. या तमाशाचा मुख्य उद्देश समाजामध्ये प्रबोधनाच्या माध्यमातून जनजागृती व्हावी व गावातील लोक गुणा-गोविंदाने राहावे, हा या तमाशाचा उद्देश असतो. या तमाशाच्या माध्यमातून अंधश्रद्धा निर्मूलन, शिक्षणप्रसार, ग्रामस्वच्छता, पर्यावरणाचे विषय, राजकारण, शेतकरी आत्महत्या या विषयांवर प्रबोधन होत असते. तसेच विनोद करूनसुद्धा समोर बसलेल्या रसिकांचे मनोरंजन करत असतात. झाडीपट्टीतील नामवंत शाहीर माणिक देशमुख, शाहीर धर्मराज भिवगळे व महिला शाहीर उर्मिला बाई यांच्या तमाशाची प्रत्येक तमाशाप्रेमी आतुरतेने वाट पाहत असतो.

या उत्सवात दिवाळीनिमित्त शहराकडे असलेल्या पाहुण्यांची गावाकडे रेल-चेल असते. त्याचबरोबर भाऊबिजेला माहेरी आलेल्या मुली व जावईबोवांचा पाहुणचार असतो. या दरम्यान गावामध्ये सगळीकडे

आनंदाचे आणि चैतन्याने वातावरण असते. शिवाय आजूबाजूच्या गावातील कलाप्रेमी गोळा होत असतात. गावातील मुख्य ठिकाणी तमाशाचे आयोजन केले जाते.

या दरम्यान शेतीची महत्वाची कामे संपवून शेतकरी मुक्त झालेला असतो आणि दिवाळीच्या कालावधीमध्ये शेतामधील पीक विकून त्याच्या हातात पैसा आलेला असतो. त्यामुळे तो आनंदाने दिवाळी साजरी करू शकतो आणि पाहुण्यांचा पाहुणचारही करतो. याबरोबरच लग्नासाठी तयार असणाऱ्या मुली व मुलांचे पाहणेदेखील या निमित्ताने होत असते. या मंडईच्या निमित्ताने वडीलधारी मंडळी आपल्या नातेवाईक, मित्रमंडळी, सोयरीक यांच्याकडे या मंडईच्या दरम्यान मुक्कामाला असल्याने ते एकमेकांच्या शेती, कुटुंब, मुलांबद्दल एकमेकांशी संवाद करत असतात. यामुळे संबंध जुळत असतात. पाहुण्यांना जेवणाची सोय व्हावी म्हणून घराघरांमध्ये जेवणाची सोय असते. जेवणानंतर मराठमोळ्या लावण्यांची मेजवानीसुद्धा असते. या कार्यक्रमाला मोठ्या प्रमाणात महिला व पुरुष मंडळी उपस्थित राहून आनंद घेत असतात. मंडईच्या दुसऱ्या दिवशी शेतकऱ्यांचा आवडता खेळ म्हणजे शंकरपटाचे आयोजन काही स्थानिक प्रशासनाने केलेले असते. या शंकरपटाला बैलांची पैज लावली जाते. यासाठी शेतकरी आपल्या बैलांसोबत या कार्यक्रमात सहभागी होत असतो. यामध्ये अनेक शेतकरी नामवंत बैल घेऊन येत असतात.

याच दरम्यान गावातील कुस्तीप्रेमीमार्फत जंगी कुस्त्यांचे आयोजनसुद्धा केलेले असते. कुस्तीमध्ये भाग घेण्यासाठी नामवंत पैलवान हजेरी लावून आपली कला सादर करत असतात. या कुस्त्यांचे आयोजन स्थानिक तालीम

संघाकडून केले जाते. कुस्त्यांचा आनंद घेण्यासाठी नागरिक उपस्थित असतात. या कुस्त्यांना राजाश्रय इतिहासापासून मिळत आलेला आहे. यामुळे कुस्ती बघण्यासाठी स्थानिक खासदार, आमदार सहभागी होत असतात. बुद्धिच्या जोरावर प्रतिपक्षावर मात करणारे डावपेच खेळले जातात. पौराणिक कल्पनेनुसार या कुस्तीच्या प्रकाराचा कर्ता रामायण काळात हनुमान आहे. बुद्धिच्या जोरावर शक्तीवर मात करता येईल, असे डावपेच पैलवान दाखवत असतात. 'शक्तीपेक्षा युक्ती श्रेष्ठ', हे तत्त्व या प्रकारच्या कुस्तीत प्रामुख्याने आढळते. त्यामुळे प्रतिस्पर्धी शरीराने व बळाने मोठा असला तरी त्यावर मात करता येते. त्यानंतर विजयी पैलवानांना बक्षीस दिले जाते आणि विजयी पैलवानाची मिरवणूक काढली जाते.

विदर्भातील भंडारा, नागपूर व गोंदियातील काही भागांमध्ये दिवाळीच्या दुसऱ्या दिवशी शेतकरी व पशुपालक गायगोधनच्या निमित्ताने आपल्याकडील म्हैस, गाय, बैल या पशूला सजवत त्यांची पूजा करत असतात. आपल्याकडील असलेल्या हल्यांची वाजतगाजत मिरवणूक काढत असतात. या मिरवणुकीला फटाक्यांची आतषबाजी करून गावातील शेतकरी आनंद घेत असतो. त्याच दरम्यान काही भागामध्ये हल्यांच्या झुंजीचे आयोजन काही मंडळी करत असतात. यात दोन युवा हल्यांची झुंज लावलेली असते. या हल्यांच्या झुंजी मोजक्याच ठिकाणी होत असल्याने लोकांची गर्दी त्या ठिकाणी होत असते. यासाठी प्रशासनाची मान्यता नसून छुप्या मार्गाने आयोजन केले असते.

या मंडईमुळे विदर्भाचे अर्थकारण अवलंबून असते. कारण या आयोजनामुळे कलाकारांना त्यांची कला सादर करण्यास वाव तर मिळतोच; परंतु त्यांना त्याचे काही मानधनही मिळते. ज्याचा त्यांना उदरनिर्वाहासाठी आर्थिक लाभ होतो. या काळात कार्यक्रमाच्या ठिकाणी अनेक लहानमोठी दुकाने सजलेली असतात. अनेक खेळण्याची दुकाने, लहान मुलांसाठी आकाश पाळणे, मनोरंजनात्मक खेळणे, कपड्यांची दुकाने असतात. यासाठी बाहेरील जिल्ह्यांतून व्यापारी व्यवसाय करण्यासाठी आलेले असतात. त्याचबरोबर खाद्यपदार्थांचीसुद्धा दुकाने सजलेली असतात. शेतकऱ्यांच्या शेतासाठी लागणारे साहित्य, ट्रॅक्टर, खते, बी-बियाणे यांचीसुद्धा दुकाने असतात.

प्रफुल्ल बरगटकर

M-JMC part-1

येळवस असते नेमकी काय ?

लातूर जिल्ह्याच्या परंपरेतला शेतमहोत्सव येळवस!

सागर भोरे

लातूर, उस्मानाबाद आणि बीड या भागांत रविवार, वेळ अमावास्या रोजी समुद्राला जशी पाण्याची भरती येते... तशी शेताशेतांत माणसाची भरती येते. कोणत्याही पुराणात किंवा इतिहासात नसलेला मात्र शेकडो वर्षांची परंपरा असलेला एक सण म्हणजे येळवस म्हणजे वेळाअमावस्या. हा सण हिरवाईचा अपूर्व सोहळा... कसा असतो हा सोहळा!

वेळाअमावस्येच्या चार दिवस अगोदर साधनांची जमवा-जमव सुरू होते. त्यात तुरीच्या शेंगा, चवळी, भुईमूग हा सगळा रानमेवा जमा होतो. वेळाअमावस्येच्या पहाटे घराघरांत चूल पेटते. बेसनपिठात कालवून चिंच आणि अंबवलेल्या ताकाच्या पाण्यात वर उल्लेखलेल्या उकडलेल्या पदार्थांसह शिजवलेली भाजी म्हणजे भज्जी. ही भज्जी म्हणजे अफलातून भाजी. मी आजपर्यंत राज्याच्या कानाकोपऱ्यात फिरलो, वेगवेगळे पदार्थ खाले; पण भज्जीसारखी अफलातून चव कशाला म्हणजे कशाला नाही!

या डिशची तुलना कोणत्याही पंचतारांकित हॉटेल मधील डिशशी करू शकणार नाही. याबरोबर दिले जाणारे अंबील म्हणजे तर राजदरबारी असलेली सगळी पेये फिके पडावीत असे. चार दिवसांचे ताक ज्वारीच्या पिठात अंबवून, जिरा फोडणी दिलेले हे पेय. जे तांब्यावर तांबे रिचवले तरी प्यायची इच्छा पुरी होत नाही, असे हे अंबिल. जादाचा डोस झाल्यामुळे दुसऱ्या दिवशी काही जणांचे तोंडही सुजते. भल्या थोरल्या भाकरी. गव्हाची खीर. एका शेतात वीस ते पंचवीस लोक जेवतील एवढा स्वयंपाक वाजत गाजत घरातून डोक्यावरून शेतावर निघतो. एका शेतात खाल्लेली येळवस दुसऱ्या शेतात जाऊन खाण्यासाठी ती जिरावी म्हणून प्रत्येक कोपीच्या पुढे झोका बांधला जातो.

काय आहे परंपरा

भारतीय द्विपकल्पात सिंधू संस्कृतीपासून नदीचे

जलपुजन करण्याची परंपरा चालत आलेली आहे. गंगा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिंधू आणि कावेरी या त्या सात नद्या (सप्त सिंधू) भारतीय लोक परंपरेत अतिशय पवित्र समजल्या जातात. त्यामागे त्यांच्याप्रति असलेली कृतज्ञता होती. त्याच सप्तसिंधू मातृका म्हणून पुजण्याची परंपरा सुरू झाली. पुढे पिण्याच्या पाण्याच्या विहिरी खोदल्यानंतर त्यातले जल हे या सप्तसिंधूचे प्रतीक म्हणून पुजले जाऊ लागले. विहिरीच्या जवळ प्रतीकात्मक सात दगड पुजण्याची परंपरा आहे. तिला लातूर, बीड, उस्मानाबाद जिल्ह्यांत 'आसरा' म्हणून ओळखले जाते.

आसरा म्हणजे तूच आमची राखण करणारी, सहारा देणारी, पाणी पाजणारी. याच आसराची पूजा वेळाअमावस्येच्या दिवशी प्रत्येक शेतात मस्त ज्वारीच्या कडब्याच्या पेड्यांची कोप करून भक्तीभावाने केली जाते. सकाळी पूजा करून आणि हा सगळा सुग्रास भोजनाचा भोज चढवून मोठी पंगत बसते.

जेवण करताना आपण किती खातोय याचे भान राहत नाही. प्रत्येकाच्या कोपीला जाऊन भज्जीचा आस्वाद घेण्याचा आग्रह होतो, तो टाळता येत नाही. पोटाला तडन लागते. जेवणाच्या पात्रावरून उठून झोक्यावर जाऊन झोका खेळायचे खाल्लेले जिरवण्याचा प्रयत्न करायचा. बारा बलुतेदार, आठरा आलुतेदार यांनाही आग्रहाने हे सगळे खाऊ घातले जाते. संध्याकाळी ज्वारीच्या पेंडीचा टेंबा करून रब्बीचा गहू, हरभरा याच्या वावराला तो पेटवून रान ओवाळून काढायचे आणि तोच टेंबा मिरवत जाऊन गावातील मंदिराच्या समोर टाकायचा. मोठी आग करून ती शमली की तिच्या राखेतून विस्तव असतानाच ती ठोकून घरी जायचे.

असा मनमोहक सण म्हणजे वेळाअमावस्या आहे.

सागर भोरे

(प्रथम वर्ष, वृत्तविद्या विभाग)

सीतेची आसवं

रामायण-महाभारत येथील जनांच्या श्वासात मिसळून गेले आहे. निसर्गातही या कहाण्या जनमनाला दिसतात. पावसाच्या चाहुलीने या कहाण्या कोकणसड्यावर फुलू लागतात.

संतोष शेणई

घाटाच्या चिरेबंदी पायऱ्या

अन् पक्ष्यांच्या नक्षीनं सजवलेला सुंदरसा कठडा

त्याला रेलून उभी आहे ती तरुणी

वाहत्या नदीकडे पाहात....

नदीच्या पाण्याची नकळतशी खळखळ

तशीच हलक्याशा वाऱ्यावर अंगावरल्या वस्त्रांची सळसळ

तिची लालभडक वस्त्रं

दुपारच्या उन्हात जास्वंदज्वाळेसारखी भडकत आहेत

पाण्याच्या आरशात पाहात

तिनं केस नीट केले कितव्यांदा तरी

अन् तो आला कोपोऊची फुलं घेऊन

ती पहिल्यांदाच हसली पाण्यासारखी गूढ नि मोकळीही

अदबीनं दिलेली कोपोऊची फुलं घेतली तिनं

मनभर नाकाशी धरली, आपल्या गोऱ्यापान गालांवरून

फिरवली

स्वतःशीच हसली

अन् चढू लागली घाटाच्या पायऱ्या एक एक

फुलं असलेल्या हातात त्याचा हात गुंफून...

या आसामी लोकगीताचं अनुसर्जन करता करता माझ्याही मनात कोपोऊची फुलं फुलू लागली होती. वसंत ऋतूच्या आगमनाच्या वेळी ही फुलं आसामात फुलू लागतात. 'बिहू' म्हणजेच आसामी नववर्षोत्सवाच्या काळात पारंपरिक गीतांमधून वसंत डोकावू लागतो. 'रानभर कोपोऊ बहरून आली आहे अन् माझं प्रेम त्या कोपोऊ फुलासारखंच बहरून आलं आहे. सजणी, बिहू खेळायला वाट बघतो आहे तुझी. तू कुठे आहेस? प्रेमाचा ऋतू सुरू झाला आहे, सजणी. ये. तू येथील ना माझ्यासोबत!' अशा आशयाची गाणी ऐकू येऊ लागतात. तरुणींच्या केसात सुंदर गुलाबी मोहक फुलांचा गजरा सजतो. तलम नाजूक गुलाबी रंगाची फ्रील असावी तसा शंभर एक छोट्या फुलांचा हा नैसर्गिक गजरा असतो.

कोपोऊची फुलं तळकोकणात, गोव्यातही फुललेली मी पाहिलीत. कोकणभूमीत 'सीतेचा गजरा' होऊन ती फुलतात. आसामात व अरुणाचल प्रदेशात ही फुलं वसंत ऋतूत म्हणजे मार्च-एप्रिलच्या दरम्यान

फुलतात. तर आपल्याकडे मे महिन्याच्या शेवटी, जून महिन्यात पावसाचे स्वागत करीत फुलतात. आपल्याकडे रानफूल असलेला सीतेचा गजरा 'कोपोऊ' होऊन आसाम-अरुणाचलमध्ये राज्यफूल बनले आहे. मणिपूरमध्ये याला 'संजिरी' (केसात माळता येण्यासारखे फूल) म्हणतात.

'द्रौपदीची वेणी' कुणी माळताना मी पाहिली नाही. लाल-पिवळ्या अग्निज्वालेसारखी चोच असलेली फुले वेणीत गुंफावी तशी ही पुष्परचना असते. दुर्योधनाच्या रक्ताने माखलेल्या हातांनी भीमसेनाने द्रौपदीची वेणी घातली म्हणून ती रक्तवर्णी दिसते. ही रक्तमाखली वेणी कोणी माळत नाही.

'सीतेचे झुमके' हा आणखी एक प्रकार. कोकणात हे झुमके फार कधी दिसले नाहीत, पण गोव्यात अनेक ठिकाणी पाहिले. जरा पाणथळ जागा धरून हे झुमके ताटव्यानं वर्षभर फुलतात. पाण्याखालून दांडी येते. पानं जाडसर, हिरवीगार, थोडी कडा वळलेली पंजाएवढी पानं पाण्यावर. दीपमाळेवर दिवे ठेवावेत, तशी ही फुले कांडीला घोसांनी लगडलेली. काही गुलाबी, काही जांभळी.

सीतेचा गजरा, सीतेचे झुमके अन् द्रौपदीची वेणी या तिन्ही फुलांना कर्दळीसारखा मंद, मोहक गंध येतो. सीतेच्या नामस्पर्शानं पावन झालेली फुलं माळली जातात, पण कधी देवाला चढवलेली दिसली नाहीत. येथेही सीता दूरच. ही फुलंही खरं तर वनवासीच. सीतेचा गजरा अन् द्रौपदीची वेणी ही वृक्षआमरी, तर सीतेचे झुमके पाणआमरी. अलीकडे ही फुलं कधीमधी शहरी बागेची शोभा वाढवत असली तरी मुळात ती वनात माडत (आइन), किंदळ या वृक्षांवर, काही वेळा आंबा, फणस या वृक्षांच्याही फांद्यांवर कोणाच्याही सहसा लक्षात येणार नाहीत, अशी वाढतात. मोसमी पावसापूर्वी पावसाचे शिरवे तडतडू लागले की ही आमरी (ऑर्किड) फुलू लागते. वनवासात असताना सीता ज्या रानफुलांचा गजरा माळायची, ते सीताचा गजरा, ती ज्या फुलांची कर्णफुले बनवायची ते तिचे झुमके अशी समजूत या भूमीत आहे. वनवासात असताना सीता आपल्या स्त्रीविकारांवर औषध म्हणूनही या आमरीच्या मुळांचा उपयोग करीत असे, अशी समजूत आहे. त्याचा औषधी गुण येथील स्त्रिया जाणतात. जखमेवरती किंवा कानाच्या विकारांवरतीही या मुळांचा उपाय योजला जातो.

'द्रौपदीच्या वेणी'शी जशी महाभारतातील

'वेणीसंहारा'ची गोष्ट जुळलेली आहे, तशी सीतेच्या झुमक्यांची गोष्ट रामायणाशी जोडलेली आहे. सीतेचं रावणानं हरण केलं आणि तो आकाशमार्गानं लंकेकडे निघाला. राम आपल्या शोधार्थ निघेल तेव्हा त्याला आपला माग सापडावा म्हणून सीतेने आपल्या कानातील झुमके खाली फेकले. हे झुमके पाण्यात पडले. आता पाण्यात पडलेले हे झुमके रामाला दिसणार नाहीत आणि त्याला आपला माग सापडणार नाही म्हणून सीता खिन्न झाली. तिंनं सूर्याची आराधना केली. सूर्यानं आपले किरण पाण्यातून त्या झुमक्यांवर टाकले आणि ते चमकत राहतील असे केले. तेथे राम पोहोचताच रामाला ते झुमके दिसले. रामाने ते ओळखले. पाण्यात पडूनही आपल्याला झुमके दिसले ते सूर्यनारायणांमुळे हे रामाने जाणले. आपल्याला साहाय्य करणाऱ्या सूर्यनारायणांसाठी रामाने त्या झुमक्यांचीच पूजा बांधायची इच्छा व्यक्त केली. तेव्हापासून सीतेचे हे झुमके फुलं होऊन वर्षभर सूर्यदेवाची पूजा करीत आहेत, अशी श्रद्धा आहे.

आणखी दोन प्रकारची भुईआमरी पावसाळ्यात कोकणात फुलते. 'सीतेचे पोहे' आणि 'सीतेची आसवं' या नावानं ही दोन फुले ओळखली जातात. जुलैच्या शेवटच्या आठवड्यात सड्यांवर पाणरेषांमध्ये 'सीतेची आसवं' दिसू लागतात. रावणानं पळवून नेताना सीतेनं जी आसवं गाळली, त्याची झालेली ही फुलं, म्हणून सीतेची आसवं!

वाईजवळ एक वेगळी कहाणी ऐकायला मिळाली. पसर्णीच्या घाटात धनुर्धारी सीतामातेची मूर्ती आहे. वनवासात एकदा राम-लक्ष्मण व सीतामाईची चुकामूक झाली. या पठारावर सीतामाई आदिवासी स्त्री होऊन एकट्याच वावरत होत्या. त्या वेळी रामाच्या आठवणीनं त्यांची आसवं गळाली, त्याचीच फुलं झाली. गडद निळ्या रंगावर पांढरा ठिपका असलेली ही बुंदक्याएवढी फुलं जशी मोहक, तशाच या कहाण्यातील जनभाव मोहक वाटला.

या दोन्हीहून वेगळी कहाणी गोव्यात म्हदईकाठी मी ऐकलीय. कृतिवास रामायणातील कथेशी जवळीक सांगणारी कहाणी. राम आणि सीता वनवासात असताना गोकर्णाजवळ पोहोचले. तेथे पोचताच रामाना दशरथांची आठवण आली. दशरथांना व इतर पूर्वजांना पिंडदान करावे अशी रामाला इच्छा झाली. श्राद्धाची तयारी करण्यासाठी राम-लक्ष्मण जवळच्या नगरात गेले. तोवर आपणही जरा

हा परिसर फिरून पाहावा म्हणून सीतामाईही निघाली. ती म्हदईकाठी पोहोचली. ती म्हदईच्या पाण्यात पाहात असतानाच त्या जळातून एक हात वर आला. मागोमाग आवाज आला, “स्नुषे सीते, मी पिंड स्वीकारायला अधीर झालो आहे, फार फार भुकेलो आहे. राम येईतो किती वेळ होईल माहीत नाही. तूच पिंडदान कर.”

“मामंजी, हे कसं शक्य आहे? मी स्त्री आहे, मला पिंडदानाचा अधिकार नाही. माझे पती श्राद्धाचीच तयारी करायला गेले आहेत. मी पिंडदान करू म्हटले तरी कसे करणार?” सीता उत्तरली.

पण दशरथ विनवणी करीत राहिले. सीतेला काही सुचना. अखेर दशरथ म्हणाले, “मी तुझा श्वशूर दशरथ तुला आज्ञा करतो आहे की, तूच मला पिंडदान कर. येथेच कर. तुला मी पिंडदानाचा अधिकार देतो आहे. तू या मातीची कन्या आहेस म्हणून तू येथील मातीचेच पिंड करून ते दान कर.”

सीतेने सासऱ्यांची आज्ञा मानून त्यांनी सांगितल्यानुसार पिंडदान केले. तृप्त होऊन दशरथांनी सीतेला आशीर्वाद दिले आणि तो हात पुन्हा नदीत अदृश्य झाला. सीता गोकर्णी परतली. तोवर सारे आवश्यक सामान घेऊन रामही परतले होते. सीतेने सारी कहाणी रामरायाला कथन केली. राम चक्रावला. त्याचा सीतेच्या बोलण्यावर विश्वास बसेना. सीतेने तिच्या अधिकाराच्या पलीकडे जाऊन केलेले धाडस नैतिकतेचा आदर्श असलेल्या रामाला पटले नाही. या पापाचरणाबद्दल रामानं तिला बोल लावले. तिने रामाला पटवून तरी कसे द्यावे! तिने म्हदईला विनवले, “बाई गं, तुझ्याच साक्षीनं सारं काही घडलंय, तूच सांग.” पण ती नबोलकी वाहत राहिली. सीता रागावली, म्हणाली, “सगळं काही पाहूनही तू मौन वाहते आहेस, यापुढे तुझ्याकाठी कोणी पिंडदान करणार नाही.”

तिने पिंडदान करताना एक कावळा तिथे होता. तिने कावळ्याला विचारले, पण तोही मान फिरवून बसला. तो एकाक्ष होईल, असा शाप तिने दिला. तिथे चरत असणारी गाय नक्कीच साक्ष देईल, असे तिला वाटले; पण गाईनेही नकार देताच सीतेने तिला शाप दिला. “हे गोमाते, तुझ्यात देवांचा वास असल्यानं तू सर्वांगी पवित्र आहेस. मात्र सत्याची प्रतिष्ठापना करण्याचे तुझ्या मुखाने टाळले. यापुढे हे मुख कायम अपवित्र राहील. लोक तुझ्या मुखाला नव्हे तर शेंपटीकडे स्पर्श करतील. तुझे मुख कोणत्याही गोष्टींना

सरसकट स्पर्श करत राहील.”

अखेर सीता नदीकाठच्या अक्षयवटाकडे गेली. त्या वृक्षराजाने सीतेच्या बाजूने साक्ष दिली. रामाचाही त्यावर विश्वास बसला. रामाने अविश्वास दाखवल्यापासून सीतेच्या डोळ्यांना ओघळ लागलेला होता. त्या आसवांची फुले होऊन भुईवर चमकत होती. तीच सीतेची आसवं. स्त्रियांना या व्यवस्थेनं घातलेल्या मर्यादांविषयी बोलता येत नाही, स्त्रीवर सतत तिच्या निष्कलंकत्वाच्या सिद्धतेची जबाबदारी टाकलेली असते. तिच्यावर सहज कोणी विश्वास टाकत नाही. या साऱ्या दुःखाचा भार वाहता सीतेची आसवं अजून फुलत आहेत.

रामाच्या आग्रहाने सीतेने नदी, कावळा व गाय यांना आशीर्वादही दिला. तोवर त्या नदीला नाव नव्हते. सीता नदीला म्हणाली, “यापुढे तू महादेवीच्या नावाने ओळखली जाशील आणि तुझ्या पात्रात शेतकरी पूरणशेती करतील.” तेव्हापासून ही नदी महादेवी म्हणून ओळखली जाऊ लागली. त्याचाच अपभ्रंश होऊन म्हदई म्हणून तिला हाक दिली जाते. तिच्या पात्रातील रेती-कचरा काढून डिसेंबर ते मे या काळात पूरणशेती केली जाते. “पिंडासाठी तू साक्षी राहशील व पिंड उचलल्यावर तुझा उद्धार होईल,” असा तिने कावळ्याला आशीर्वाद दिला. “गोमूत्राने लोक पवित्र होतील,” असा गाईला आशीर्वाद दिला.

कृतिवास रामायणातील ही मूळ कथा लोकमानसात वेगळे रूप घेऊन वावरताना दिसते. गयेला फल्गुनदीकाठीही अशा प्रकारची कहाणी ऐकवली जाते. ना. रा. शेंडे यांनी ‘लोकसाहित्य संपदा’मध्ये ही गयेची कहाणी दिली आहे.

**फल्गुना नदीतून हात दशरथानं केला
रामचंद्र न्हाई घरी सीतानं पिंड देला
सीतानं पिंड देला, साक्षीदार कोनं कोनं?
कपिला गाय, काक, वट, नदी फल्गुन!**

याहून वेगळी कहाणी माणगाव (जि. सिंधुदुर्ग) येथे ऐकवली जाते. माझी धाकटी काकी (प्रिया शेणई) माणगावची. तिने ही कहाणी ऐकवली होती. गर्भारपणी सीतेला डोहाळे लागले. वनविहार करून रानफुलांचा गंध मनभर भरून घ्यावा, अशी इच्छा तिला झाली. धोब्याने घेतलेल्या शंकेने विचलित झालेला राम संधी शोधत होताच. त्याने सीतेच्या वनविहाराची सोय केली. सीता हुरळून गेली. वनात पोहोचल्यावर लक्ष्मणाकडून तिला सत्य कळले आणि ती कोलमडून पडली. आपल्यावरील कलंकाने ती व्यथित झाली आणि तिने आकांत मांडला.

कालिदासांनी 'रघुवंश'च्या चौदाव्या सर्गात सीतात्यागाच्या या कारुण्यपूर्ण प्रसंगाचे अतिशय हृदयद्रावक वर्णन केले आहे.

**नृत्यं मयूरः कुसुमानि वृक्षा
दर्शानुपात्तान विजहर्ह दिव्यः
तस्याः प्रपत्रे समदुःख भावम्
त्यन्तमार्सा दुदितं वनेडडपि!**

सीतेनं आकांत मांडला आणि साऱ्या वनाचाच थरकाप उडाला. रान विव्हळले. मोरांनी नृत्य थांबवले. लता-तरूंनी आपली फुले गळून टाकली. हरिणींनी आपल्या मुखीचा हरळीचा घास टाकून दिला. सारे वन सीतेच्या दुःखात सहभागी झाले.

या आकांतविलापात सीतेच्या अश्रुधारा वाहत होत्या. भुईला तडे गेले होते. त्या चरातून या धारा वाहू लागल्या. त्यांची फुले झाली. आजही कोकणातील सड्यांवर पाणरेषा व त्यात उमललेली ही 'सीतेची आसवे' दिसतात.

माझ्या आजीने (इंदिरा शिरोडकर) हिने किरणपाणी-आरोंदा (जि. सिंधुदुर्ग) परिसरात ऐकलेल्या दोन कहाण्या सांगितल्या होत्या. त्या कहाण्या 'वाल्मिकी रामायणा'शी संबंधित आहेत. रामदासांच्या 'दासबोधा'त एक कथन येते. 'कैसे कपट रावणाचे। शीर केले मावेचे' (६.८.३०). रावणाने रामाचे एक मायावी मस्तक करून घेतले व ते सीतेकडे पाठवून राम युद्धात मृत झाल्याचे तिला सांगितले. वाल्मिकी रामायणात युद्धकांडात (सर्ग ३१) हे कथन आलेले आहे. त्या वेळी सीता शोक करू लागली. ही कहाणी कथन करून आजीने त्याला जोड दिली, सीतेच्या त्या आसवांची फुले अजून फुलत आहेत. युद्धकांडातीलच (सर्ग ८० ते ८४) आणखी एक कहाणी तिने ऐकवली होती. इंद्रजिताने एक मायावी सीता करून तिला रथावर ठेवले आणि वानरसैन्यासमोर नेऊन त्या मायावी सीतेची हत्या केली. जिच्यासाठी तुम्ही युद्धप्रवृत्त झाला आहात, ते कारणच मी नष्ट करतो आहे, असे म्हणत इंद्रजिताने त्या मायावी सीतेची हत्या केली. राममुख दर्शनाशिवायच आपल्याला मृत्यू येतो आहे, असे म्हणत ती मायावी सीता मायावी शोक करत होती. तिच्या त्या आसवांचीच फुले झाली. या कथनाला जोड देत आजी सांगायची, ती आसवे मायावी म्हणून ही फुलेही मायावी. खरे तर ही फुले म्हणजे मोहक वेषातील विषकन्याच. ती आपल्या रूपाकडे, गंधाकडे कीटकांना आकर्षित करून घेतात आणि आपल्या मुळांच्या साहाय्याने कीटकांना भक्ष्य बनवतात.

हे सत्यही आहे. सीतेची आसवं (युट्रिक्युलॅरिया) ही एक कीटकभक्षक वनस्पती आहे. पाण्याच्या ओघळातून येणारे सूक्ष्मकीटक हे तिचे नायट्रोजन मिळवण्याचे साधन आहे. ती आपल्या अंगभूत गंधानी कीटकांना जवळ बोलावते. तिच्या बुडाला चिकट गाठ असते. गंधाच्या ओढीने कीटक या गाठीपाशी जातात आणि त्यातच विरघळून जातात.

■

कोकणी माणसाला पोहे प्रिय. बेळा जातीच्या भाताचे तांबूससे पोहे त्याला विशेष प्रिय. या पोह्यांसारखीच दिसणारी लालसर-पांढरी गवतफुले 'सीतेचे पोहे' म्हणून प्रसिद्ध आहेत. या फुलांचा रामायणातल्या सीतेशी संबंध आहेच, पण सीता नावाच्या एका मुलीशीही संबंध आहे. थोडाफार फरक असलेल्या तीन-चार कथा ऐकवल्या जातात. वनवासात असताना लक्ष्मणाला एकदा पोहे खायची इच्छा झाली. कधी नव्हे ती आपल्या लाडक्या दिरानं इच्छा व्यक्त केली आणि आपण ती पूर्ण करू शकत नाही, याचं तिला वाईट वाटलं. तिने सूर्यदेवाची प्रार्थना केली. सूर्यदेव म्हणाले, "पर्णकुटीच्या मागच्या परसदारी जा आणि हवे तेवढे पोहे घेऊन ये." ती परसदारी आली, तर तेथील गवतावर पोहे लगटलेले होते. सीतेने ते पोहे

वेचले आणि लक्ष्मणाची इच्छापूर्ती केली. म्हणून ते सीतेचे पोहे होत.

कवी 'माधव' यांनी आपल्या 'हिरवे तळकोकण' या कवितेत एक दंतकथा शब्दबद्ध केली आहे.

*“शिताबाईच्या गोड हातचे पोहे जे काननी
रागाने दे बाइलवेडा कवडा भिरकावुनी
रोपे त्यांची बनूनि पसरली नाचत चोहीकडे!
अजुनि पाहा या! मंडित त्यांनी कोकणचे हे सडे
इतिहासाला वार्ता ज्याची श्रुत नाही जाहली
दंतकथांसही विस्मृती ज्याची होऊनिया राहिली.”*

साधारण जुलैनंतर वीतभर उंचीचं गवत बांधावर दिसू लागतं. श्रावण-भाद्रपदात या गवतातून आठदहा इंचांच्या बारीक हिरव्या काड्या वर येतात. या काड्यांना पाने नसतात, फक्त फुलेच असतात. पोह्यांच्या आकाराची, किंचित गुलाबी, हिरवट छटा असलेली ही फुले खाण्यासाठी कवडे भरारी घेत खाली उतरतात. कबुतरापेक्षा लहान असलेला पिवळसर राखी-उदी रंगाचा कवडा हा पक्षी खासकरून कोकणात आढळतो. हे गवतावरचे पोहे

व कवड्याला त्यांची असलेली आवड याच्या निरीक्षणातून गोष्टीवेल्ल्या कोकणी माणसानं त्यांच्याबद्दलची लोककथा ऐकवली नसती, तरच नवल.

एकदा एका कवड्याला पोहे खावेसे वाटले, पण त्याची बायको फारच आळशी. पोहे तयार करण्याचे काम फारच कष्टाचे. भात निवडून गरम पाण्यात भिजवा, खापरात भाजा, मग उखळात कांडा, सुपात पाखडा आणि नंतर हव्या त्या प्रकारचे पोहे करा. किती ते कष्ट. तिने पोहे केलेच नाहीत. कवड्याच्या बहिणीला, सीतेला, मात्र राहवले नाही. तिने दिवसभर खपून भावासाठी पोहे तयार केले. त्याच्या बायकोला वाटले, आता नवरा येईल, पोहे खाईल आणि बहिणीचे कौतुक करील म्हणून तिने नणंदेच्या नकळत पोह्यात खडे मिसळले. त्यातील खडे दाताखाली येताच कवडा संतापला. तेव्हा त्याच्या बायकोने चटकन सांगितले, “तुमच्याच बहिणीने पोहे केले आहेत.” त्याने रागाच्या भरात बहिणीला लाथ मारली. त्याची बहीण सीता ताबडतोब मरण पावली, पण मरण्यापूर्वी ती म्हणाली, “दादा, पोहे मीच केले होते. तुझ्या बायकोने त्यात खडे मिसळले.” त्याला आपल्या वागण्याचा पश्चात्ताप झाला. तो रडत रडत म्हणाला, “ऊठ गेऽऽ सीतेऽऽ. तुझा भाऊ कवडुला पोर आहे. त्याला माफ कर.” तेव्हापासून कवडा रानोमाळ भटकतो. पावसाळ्यात बहिणीच्या रूपाने, गवताच्या रूपाने उगवलेले बहिणीला भेटतो. तिने केलेले नाजूक रुचकर पोहे बघतो. बहिणीची आठवण काढत पोहे खातो आणि म्हणतो, “सीते गो सीते उठ उठ कुदुरं, तुझा भाऊ कवडुला पोर”.

आणखीही एक लोककथा प्रचलित आहे. एक गरीब कुटुंब. आई आणि तिची दोन मुलं - सीता आणि गोपाळ. मुलगा छोटी-मोठी कामं करून चार पैसे घरात घेऊन यायचा. बहीण घरात आईला मदत करायची. भावावर तिचे खूप प्रेम होते. स्वतः जेवायची नाही, पण भावासाठी काही तरी खायला करून ठेवायची. एकदा सीता खूप आजारी पडली. घरात तांदळाचा दाणादेखील नाही. थोडे पोहे होते. तापानं फणफणलेल्या सीतेला तेवढे पोहे खाऊन आराम कर, असे आई म्हणते. तिला मात्र भावाची काळजी. ती अंथरणात असतानाच भुकेला भाऊ घरी येतो. सीता उठते, आईने तिच्यासाठी करून ठेवलेले पोहे त्याच्या हातात ठेवते. काही बोलण्याचीसुद्धा शक्ती तिच्या अंगात नसते. ती परत जाऊन अंग टाकते. भाऊ एका घासात ते पोहे संपवून

भांडं भिरकावतो. बहिणीशी भांडण काढतो. म्हणतो, 'आईनं माझ्यासाठी ठेवलेले पोहे तू संपवलेस!' असं भांडून रागारागात निघून जातो. भावाला आपण पोटभर पोहे देऊ शकलो नाही, या दुःखातच सीता आपला प्राण ठेवते. भावाला बहिणीच्या मृत्यूची बातमी कळताच तो धावत येतो. आपण केलेला आरोप तिला सहन झाला नाही आणि त्यातच ती गेली म्हणून मोठा आकांत करतो... आणि बहिणीच्या दुःखात तोही प्राण सोडतो. पुढे हे बहीण-भाऊ परस्परांच्या मायेने पुन्हा पृथ्वीवर आले. सीता कोकणातील पावसाळी गवत झाली आणि भाऊ कवडा पक्षी झाला. त्या गवताची फुले म्हणजेच सीतेचे पोहे.

या भावंडांची आणखी एक कहाणी थोड्याफार फरकाने ऐकायला मिळते.

एका शेतकऱ्याने घरात भात आणले व पोहे करायला सांगितले. शेतकऱ्याची बायको आळशी होती. तिने भात उखळात घातले आणि दणादणा कांडले. तयार झालेले तसेच सुपात ठेवले. शेतकऱ्याची बहीण सगळे काही निगुतीने करणारी होती. तिने ते भात उकडून घेतले. मग घमेल्यात घेऊन चुलाणावर भाजले. नंतर उखळात टाकून मुसळाचे लयदार घाव घालत कांडले. ते पोहे सुपात घेऊन आसडले पाखडले. तुसे काढून स्वच्छ केलेले पसाभर पोहे एका वाडग्यात काढून ठेवले. शेतकरी काम करून घरी परतला. त्याने पाहिले तर बायकोने सूपभर पोहे केलेले आणि बहिणीने वाडगाभर. त्याला बहिणीचा राग आला. त्याने त्या वाडग्यातील पोहे बाहेर भिरकावले आणि तिथे असलेले मुसळ बहिणीवर फेकून मारले. बहिणीला वर्मी घाव बसला आणि ती मरण पावली. रागात असलेल्या शेतकऱ्याला ते लक्षातही आले नाही. त्याने बायकोने केलेल्या पोह्यांची मूठ तोंडात टाकली. तर पोह्यातील तुसांनी जीभ सोलवटली. ते दगडासारखे पोहे चावता येईनात. त्याने ते तोंडातील पोहे थुंकले. शेजारच्या वाडग्यात थोडे पोहे दिसले. त्याने ते खाताच त्याला आपली चूक कळली. तो बहिणीकडे गेला तर ती मरून पडलेली. त्याला अतोनात दुःख झाले. त्यानेही प्राण सोडले. तेव्हापासून तो कवडा होऊन सीतेचे पोहे खात असतो.

साहित्यिक व स्वातंत्र्यसैनिक ना. ग. (नानासाहेब) गोरे यांनी आपल्या पहिल्या कथासंग्रहाला 'सीतेचे पोहे' असे शीर्षक दिले आहे. तृणाच्या नम्रतेने आपला

पहिला कथासंग्रह वाचकांपुढे ठेवत असल्याने तृणनामच शीर्षकासाठी योजल्याचे त्यांनी मनोगतात म्हटले आहे. कोकणी माणसाला या तृणाविषयी असलेले ममत्व तर त्यातून दिसतेच, पण हे गवतफूल त्यांना आठवण्याचे आणखी एक कारण मला दिसते. देवगड तालुक्यातील हिंदळे या निसर्गरम्य गावात नानासाहेबांचा जन्म झाला होता. बालपण तिथेच गेलेले. या हिंदळ्याच्या काळभैरवाच्या मंदिरात एकदा गेलेलो असताना काही शाळकरी मुली सीतेचे पोहे आणून काळभैरवाच्या मंदिराबाहेर एका शिळेवर ठेवताना मी पाहिले. काही खेळ असेल म्हणून पहिल्यांदा लक्ष दिले नाही, पण आणखीही काही मुली शाळेत जाताना त्या शिळेवर सीतेचे पोहे ठेवून जाताना पाहिले. चौकशी केल्यावर त्या काळभैरवालाच ते गवतफूल वाहत असल्याचे समजले. आपणच निर्मिलेल्या सतरूपाच्या अभिलाषेने ब्रह्मदेवाचे पाचवे शिर उंचावताच शिवाने काळभैरवाची निर्मिती केली आणि काळभैरवाने नखानेच ब्रह्माचे पाचवे शिर खुडले, अशी एक पुराणकथा आहे. या पुराणकथेचे स्मरण करून या मुली करंगळीच्या नखाहूनही लहान असलेले सीतेचे पोहे त्याला वाहतात. स्त्रीप्रतिष्ठा राखणाऱ्याचा या मुली गौरव करीत आहेत, हे लक्षात येऊन मोठी गंमत वाटली आणि त्याच वेळी नानासाहेबांना हे श्रद्धाआचरण माहीत असेल काय, असे मनात आले. कथासंग्रहाला शीर्षक देताना नानासाहेबांना ही कन्यारीत आठवली असेलही!

रामायण-महाभारत येथील जनांच्या श्वासात मिसळून गेले आहे. निसर्गातही या कहाण्या जनमनाला दिसतात. पावसाच्या चाहुलीने या कहाण्या कोकणसड्यावर फुलू लागतात. कहाण्यातून आमरीचा गंध दरवळू लागतो. कुणग्याच्या बांधावरून एखादं तरुण शेतकरी जोडपं चालत असतं. तिने केसात माळलेला सीतेचा गजरा एखाद्या झुळुकेसरशी झुलत असतो.

संतोष शेणई,

ए १/३, सुंदररचना,
स्वामी समर्थ मंदिराशेजारी,
विठ्ठलनगर, सनसिटी लेन,
सिंहगड रस्ता, पुणे, ४११०५१
मोबाइल : ९८८१०९९०१६
santshenai@gmail.com

फक्त पंचवीस रुपये

अविनाश पाटील

गेल्या वर्षीच्या दुष्काळाने सारं गाव कंगाल होऊन बरबाद झालं होतं. गावातल्या गर्भश्रीमंतांनाही भाकरीपेक्षा भोकरी महाग झाल्या होत्या. कडक उन्हाच्या तप्त लहरी जमिनीचा गाभारा फोडून लाव्हारस ओकतील, अशी परिस्थिती झाली होती. नी यातच जर का कुणी होरपळून निघालं असतं तर ती फक्त गावातली सर्वसामान्य माणसं. ज्यांचं हातावर पोट आहे. पोटासाठी चळवळ उभी करणाऱ्या माणसांना सळसळ करणारी पोटातली भूक गावातून स्थलांतरित करत गेली. निसर्गाचा प्रकोप गेल्या दहा वर्षांच्या काळात असा कधीच पाहायला मिळाला नव्हता. भुई कसणारे कुणबी कर्जाच्या गोत्यात अडकले नि अखेर भुईच्या काही लेकरांनी आपली सुटका करून घेतली... गळ्यात फास टाकून, अखेरचा श्वास घेत.!

त्या एका वर्षात गावाचं बरंच चित्र बदललं होतं. एखाद्या महायुद्धात माणसं मारली जावी, तशी प्रेतं गावाच्या वेशीवर जळत होती. काहींना ती फक्त प्रेतं दिसत असतील,

पण त्या दिवशी गाव जळत होता. आता पूर्वीसारखं गावाचं वैभव राहिलेलं नाही. गावातली हिरवळ गेली असून जिकडे नजर फिरवाल तिकडे फक्त वाळवंट आणि या वाळवंटात अजूनही 'तीन' जीव तग धरून होते. जगण्याच्या उमेदीवर मनाचा भक्कम विचार करून.

जून ओलांडून जुलै संपण्याच्या मार्गावर होता, पण अजूनही पावसानं हजेरी लावलेली नाही. भर दुपारी कडक उन्हात शुष्क पडलेल्या बाभळीच्या झाडाखाली बसून ओक्साबोकशी रडणारी 'सुनंदा' काहीशी भानावर आली. दुपारच्या पसरलेल्या नीरव शांततेत एक आवाज तिच्या कानी भिडला. ज्या आवाजासाठी तिने आत्तापर्यंत अख्खा जिवाचं रान केलं होतं. तो आवाज तिच्या लेकराचा होता. तापलेल्या उन्हात अनवाणी पायाने समोरून 'पिन्या' धावून येत होता. त्याला असं अनवाणी पाहून तिला फार वेदना होत. आपलं ठीक आहे पण लेकराचा काय गुन्हा? आपल्या नशिबाचे चटके त्याच्या वाट्याला का यावीत? प्रश्नांची,

दुःखाची, कष्टाची फक्त कुंपी आहे. त्याची चावी का नाही? विचारांचे मनोरं उभे करून सुनंदा पुन्हा विचारात गुंग झाली. पिण्या तिच्या जवळ कधीच येऊन पोहोचला होता. तिला सारखं असं विचारात पाहून त्याला नेहमी प्रश्न पडत असे. नेहमी बाभळीच्या झाडाखाली आई का बरं येऊन बसत असेल? इथं कोणीही नसतं मग आई कुणाशी गप्पा मारते? ...झाडाशी? ...छे, छे! विज्ञानाचे गुरुजी म्हणतात, 'झाडं सजीव असली तरी ती बोलत नाहीत.' आपल्या आईचं असं वागण्यामागचं कारण पिण्याला माहीत नसलं तरी. पिण्या अतिशय हुशार आणि हजरजबाबी आहे. त्याची शिकण्याची आणि जाणून घ्यायची जिज्ञासू वृत्ती अफाट आहे. शाळेत हुशार विद्यार्थी म्हणून सर्वजण त्याचं कौतुक करतात. आई अजूनही विचारात गुंग आहे हे पाहिल्यावर त्याने जोरात तिच्या कानात 'भों' केलं आणि सुनंदा परत भानावर आली. आपण भ्याव केलं तरी आई चिडली नाही, हे पाहून पिण्या अवाक झाला. नाहीतर सारखी चीड चीड करते. घरातलं एक भांडं असं नाही ज्याने पिण्याच्या अंगाची मालीश केलेली नसेल. कोणताही, कसाही राग असला तरी आई बदडून काढते, पण हल्ली तिला इतकं शांत पाहून त्याच्याही मनाची घालमेल होत होती. सुनंदा उठली आणि पिण्याचं बोट पकडून घराकडे जायला निघाली. मध्येच पिण्याच्या प्रश्नांची मालिका सुरू झाली.

'आई, तू आठे काहून येते? ..या झाडाखाली बठाले?'

'हम्म...'

'बाप्पू तुले गावभर धुंडू राहिला.'

'काहून?'

'दारू पियाले पैसे पाहजे म्हणून.'

दारूमुळे संसार भीक मागणीवर आला तरी पिण्याचा बाप्पू दारू सोडत नाही. दुष्काळात लोकांना एक वेळ गिळायची चिंता आणि ह्या माणसाला फक्त दारू पाहिजे. सकाळ- संध्याकाळ मुतारा टाकून संसार उघड्यावर आणला ह्यानं. आपण बाई माणूस कुठवर सहन करायचं सगळं. लै लोकं मेली. ह्यो पण मेला असता तर माझ्याबी जिवाची सुटका झाली असती. अशी माणसं कुठं मरतात. देवबी त्यालाच नेतो जो त्यालाबी आवडतो. दातमिठ्या खात चेहऱ्याची मुद्रा काहीशी रागात करून मनातल्या मनात सुनंदा आपल्या नवऱ्याबद्दल राग करत होती. आपल्या नवऱ्याने मरून जावं असं जगातल्या कोणत्याच बाईला

वाटत नसेल, पण सुनंदाला तसं वाटत असलं तरी तिच्या मनात त्याबद्दल वाईट विचार नाही. माणसाची सहनशीलता कोसळली की माणूस बंड करतो. प्रत्येकाची एक सहन सीमा असते. त्याचं कुणी उल्लंघन केलं की मग उद्रेक होतो. दुष्काळाने सगळ्यांचेच हालबेहाल केले होते. पाण्यासाठी वणवण, पोटासाठी वणवण असताना बरीच लोकं गाव सोडून गेलीत. आपणही गाव सोडून बाहेर कुठं तरी पोटापाण्याचं बघावं म्हणून नवऱ्याला बऱ्याचदा सांगूनसुद्धा त्याने, 'मी गाव सोडणार नाही नि तुम्हालाही जाऊ देणार नाही', असं म्हणत आडवा झाला. त्याला कशाची सुध... ना बायकोची, ना लेकराची. त्याला कुठं कळला दुष्काळ. खरं तर त्यानेच तिचं आणि तिच्या लेकराच्या आयुष्याचं वाळवंट केलं होतं. आयुष्याच्या सर्कसची स्पर्धा असती तर त्यातली खरी रिंगमास्टर सुनंदाचं ठरली असती. तिने आतापर्यंत संसाराचा गाडा ओढण्यासाठी जीवाची लै कसरत केली. पोट उपाशी मरत असताना पोटाची खळगी भरण्यासाठी रोज बारा किलोमीटर पायी खडीकाम करायला दूरच्या गावात जात असे. काही दिवसांनी तेही काम बंद पडलं; म्हणून आता पुढे काय ह्या विचाराने तिला झोप येत नसे. आपण उपाशी झोपलं तरी चालेल, पण लेकरानं उपाशी झोपता कामा नये. अंगावर एकच दागिना होता, तेही मंगळसूत्र. तिने तेसुद्धा गावच्या सोनाराकडे गहाण ठेवलं. काही दिवस, काही महिने त्या पैशांवर काढले. तोवर कुठं तरी काम मिळेल ह्या आशेनं ती भटकत राहिली. पैसे संपण्यात आले, पण तिला काम मिळालं नव्हतं. बेवड्या नवऱ्याला याचं काही घेणं देणं नव्हतं. दारू पिण्यासाठी पैसे भेटले म्हणजे झालं. दिले तर ठीक नाहीतर तो मारझोड करून, घरातली भांडी आदळ आपट करून, शिवीगाळ करून काहीही करून तो दारू पिण्यासाठी पैसे घेतंच असे. आणि एकदा का त्याने दारू रिचवली की मग त्याला कशाचीच सुध नसे. हळूहळू घरातलं धान्य संपत गेलं आणि पैसे तर आधीच संपले होते. कामाचा अजूनही थांगपत्ता नव्हता. उपासमारीची परिस्थिती येऊन ठेपलेली असताना आपण कुणाकडे हात पसरावे म्हणून शेवटी तिने तिची लाडकी 'सुरती' बकरीसुद्धा खाटकाला विकून टाकली. खाटकाला बकरी विकताना तिच्या मनात स्वतःला विकल्याची भावना निर्माण झाली. तो कसाई तिच्यासोबत काय करणार होता, हे तिला ठाऊक होतं. सुरतीला विकल्यानंतर तिने दोन दिवस घास गिळला नाही.

उन्हानं पोराने अनवाणी पाय भाजत असतील हे लक्षात येताच तिनं पिन्याकडे पाहिलं. त्याच्या चेहऱ्यावर कसलाच त्रागा तिला दिसत नव्हता. आता त्यालाही चटक्यांची सवय झालेली होती. तरीसुद्धा तिनं तिच्या पायातलं पायतान काढून त्याच्या पायात घातलं. चप्पल मोठी आणि पाय छोटा. त्यामुळे पिन्या चालताना चाळे करून चालत होता. त्याच्या ह्या चालण्याच्या लकबीने थोडं का असेना, पण सुनंदाच्या चेहऱ्यावर हसू फुललं. दुःखाच्या अंधारलेल्या खोलीत आनंदाच्या एका किरणाने शिरकाव करून गुदगुदी करावी अन् खुदकन हसू यावं. येवढं पुरेसं असतं पुन्हा उमेदीने जगण्यासाठी!

खोली आता जवळच होती. आजूबाजूला दोन-चार मातीची आणि काही पत्र्याची घरं. त्या घरांना लागून तिचं घर होतं. तुरीच्या काड्या लावून त्यावर मातीने भिंती लिंपून उभ्या केलेल्या. छप्पर म्हणून टिनचा पत्रा आणि खोली शेणाने सारवलेली होती. जे होतं, ते हेच होतं. चार मातीच्या भिंतींचं, चौकट आणि त्या चौकटीत मांडलेला तिचा संसार. घर काही पावलांवरच होतं तितक्यात ढगांचं वातावरण बदललं. अंगाची लाही करून सोडणारा सूर्य ढगांच्या आड गेला होता. सुनंदा पाठीमागे वळून पाहते तर वादळी वाऱ्यासोबत मातीचा धुव्वा आकाशात उंचावर उठून सुसाट त्यांच्या दिशेनं धावून येत होता. आभाळ गच्च भरून आलं होतं. विजा जोरजोराने कडाडू लागल्या होत्या. सोसाट्याच्या वाऱ्याने घराची पत्री खडखड करून वाजत होती. सगळ्यांची एकच झुंबड उडालेली. कुणी आपल्या गुरांना घेऊन पळत होतं, तर कुणी नुसतंच आपला जीव घेऊन पळत होतं. काहीजण आपल्या घराची पत्रे उडून जाऊ नये म्हणून त्यावर दगड ठेवत होती. आता ही दोघे माय-लेकरंसुद्धा आपला जीव मुठीत घेऊन घराकडे धावू लागली. पहिल्या पावसाचं आगमन झालं होतं. गेल्या वर्षापासून जी धरणी पाण्याच्या एका थेंबासाठी तहानलेली होती आज तिची तहान तृप्त होणार होती. वादळी वाऱ्याने धो-धो करून बरसणारा पाऊस दुष्काळाची झळ सोसलेल्या प्रत्येकाचं दुःख धुऊन काढणार होता. नदी-नाले तुडुंब भरून वाहणार होते. गावातलं वैभव परत येणार होतं. प्रत्येकाच्या चेहऱ्यावर आनंद झळकत होता. बाया-बापडे आभाळाकडं पाहून पावसाचे आभार मानत होती. बऱ्याच दिवसांनी लोकांचे चेहेरे फुलले होते. निसर्ग किमया करतो त्याच्याच हाती ती कला आहे. पावसाने हजेरी लावली होती. आता

सुगीचे दिवस परत येतील म्हणून भुई कसणारी माणसं भर पावसात वावराकडे धाव घेत होती. काहींची पहिलीच तर काहींची दुबार पेरणी झाली होती. पेरलेल्या बियाण्याला ओलावा भेटला. आता पीक येईल या आनंदाने ते भारावून गेले होते. सुनंदा घरी पोहोचली तेव्हा पिन्याचा बाप्पू घरी नव्हता. येवढ्या वादळी पावसात हा माणूस कुठं असेल म्हणून काळजी वाटू लागली. उद्या-पर्वा त्याला कायबी झालं तरी समाज बाराबोड्याचा आहे, तो बाई माणसावरच बोट उचलतो.

एकीकडे नवऱ्याची काळजी होती, तर दुसरीकडे पावसाने हजेरी लावली म्हणून आनंदही होता. हातात दोन पैसे येणार होते. अडीअडचणी दूर होणार होत्या. निंदणी, लावणी, वेचणी, कापणी, खुडणी अशी बरीच कामं ह्या वर्षी मिळणार होती. हाताला काम मिळेल म्हणून सुनंदा मनातल्या मनात खूप खूश होती. पायपीट करून दूरदूरच्या गावांमध्ये कामासाठीची भटकंती थांबणार होती. गावातल्या मोठमोठ्या शेतकऱ्यांनी कापसाची लागवड केली आहे म्हणून मोठ्या प्रमाणात मजुरांची गरज भासणार होती. आता कुठे तिची पोटासाठीची वणवण थांबणार होती. संसार म्हणजे काळजीने आयुष्यभर खपत जाणं. सुनंदा आत्तापर्यंत तेच तर करत आलेली होती. पावसाचा जोर थोडा कमी झालेला होता. गल्लीतली लहान लेकरं रस्त्यावर उतरून पाण्यात भिजण्याचा आनंद घेत होती. पिन्याला त्यांच्याकडे बघून त्यालाही पाण्यात भिजावं वाटलं म्हणून तो कधी आईकडे बघत तर कधी पावसात रमणाऱ्या त्या पोरानेकडे. शेवटी सुनंदाला ते कळलं तिनं मानेन होकार देत. 'जा' म्हणून सांगितलं, '...आणि पटकन माधारी ये,' अशी ताकीदसुद्धा दिली. पिन्या आनंदाने उड्या मारत पावसात भिजणाऱ्या पोरान्यात मिसळला. संध्याकाळ होण्यात होती. घरातली काही कामं उरकून घ्यावी म्हणून सुनंदा कामात व्यस्त झाली. तितक्यात घराच्या दारावर पिन्याचा बाप्पू येऊन धडकला. संपूर्ण कपडे पाण्याने भिजलेली, तोंडातून लाळ टपकत देसाळ गावरान दारूचा भपकारा येत होता. उंबरठा चढून घरात आत शिरण्याएवढाही त्राण त्याच्यात उरलेला नव्हता. उंबरठा ओलांडताना तिथंच पाय अडकून जमिनीवर पडला आणि भडाभडा उलट्या करू लागला. सुनंदा पाहत राहिली आणि तिच्यासाठी ते काही नवीन नव्हतं.

■

सुगीचे दिवस परत आले होते. कामाधंद्यांची लाइन

लागली होती. मजूर मिळावे म्हणून बरेच शेतकरी दारावर येऊन व्हका सांगत होती. काल पावसानं हजेरी लावली म्हणून सकाळ- सकाळीच 'महादू आबाची' व्हवू सुनंदाला व्हका सांगून गेली. घाई गडबडीत उठून सगळी कामं पटपट उरकून तिनं पिण्याला झोपेतून उठवलं. पिण्याचा बाप्पू अजूनही झोपला होता. त्याला तर सूर्य कधी उगवतो आणि कधी मावळतो याचासुद्धा थांगपत्ता नसतो. कालची अजूनही उतरलेली नव्हती. रात्री तसाच बिना सतरंजीचा जमिनीवर पडला होता. साधारण नऊ-दहा वाजले असतील दारावरसारखं कुणीतरी आवाज देतंय. कोण आवाज देतंय म्हणून सुनंदाने पिण्याला जाऊन बघायला सांगितलं. पिण्या पळत दारावर गेला. बघतो तर दारावर मास्तर उभे होते. मास्तरला बघताच त्यानं आईला आवाज दिला....

‘आईऽऽऽ मास्तर उना वय...’

‘पिरन बाळा, शाळा सुरू झाली. शाळेत का नाही येत तू?’

‘पिण्या, काय झायं रे?’

‘आई, मास्तर शाय मा बोलायी राहिला.’

आपल्या हातातलं काम सोडून सुनंदा दारावर आली. मास्तर अजूनही दारावर उभे होते. सुनंदा दारावर आली तेव्हा मास्तरांनी तिचा रामराम घेतला. गल्लीतली अजून बरीच पोरं शाळेत येत नसल्याची तक्रार मास्तर करत होते. पिरनला शाळेत पाठवा. तो हुशार विद्यार्थी आहे. मास्तर बोलत असताना सुनंदामध्येच बोलली...

‘मास्तर, तुमचं सगडं ठीक शे.’

‘पण पिण्याला शायचा गणेश नाही.’

‘अहो, काही हरकत नाही, त्याच्याकडे गणवेश नसला तरी चालेल. तुम्ही त्याला शाळेत पाठवा. नि लवकरच गणवेशसुद्धा घेऊन टाका.’

‘चाली मास्तर, पण ते शाय मा खिचडी भेटते ना आजूबी?’

‘हो, मध्यान्ह भोजन योजना सुरू आहे.’

‘चाली मास्तर, मंग धाडते मी पिण्याले शाय म्हा.’

मास्तर दारावरून खाली उतरले, तितक्यात गल्लीतली पोरं मास्तरला बघून पळू लागली. मास्तर त्यांच्यामागे धावले. ‘शाळेत चला रे पोरानोऽऽऽ शाळेत चलाऽऽ’, असा

आवाज देऊ लागले. गल्लीतली बाया-माणसे मास्तरला असा आवाज देताना पाहून हसत होती. मास्तरचा नाईलाज होता. हजेरी पटावरची संख्या समाधानकारक नव्हती. शिक्षणापासून यांची लेकरं वंचित राहू नये म्हणून मास्तर दारी येऊन त्यांना शिक्षणाचं महत्त्व समजावत होते. काहींनी आपल्या

लेकरांना शाळेत खाया-पियाले मिळेल म्हणून पाठवलं. तर काहींनी, ‘काय करणार आहे तो शिकून?’ असं म्हणत मास्तरला माधारी पाठवलं. सुनंदा काय त्यांच्याहून वेगळी नव्हती. तिनेसुद्धा पिण्याला शाळेत एक वेळचं खायला मिळेल म्हणून पाठवलं होतं.

काहीही असलं तरी पिण्या त्या अर्थी का असेना शाळेत जात होता. त्याला शाळेची आवड होती. गणित आणि विज्ञान म्हणजे त्याच्या आवडीचे विषय होते, पण कधी-कधी त्याला शाळेला दांडी मारून आईसोबत वावरात कामाला जावं लागत असे. अजून कापूस वेचणीचं सिजन लांब असल्याने. म्हणून काही दिवस पिरनला शाळेत जाता येणार होतं. त्याच्या आवडीचे विषय त्याला शिकता येणार होते. आज शाळेत जाण्यासाठी पिरन तयार झाला. अंगावर घातलेले कपडे जरा मळके आणि जुने होते. गावच्या पाटलाची बाई दरवर्षी तिच्या पोराने जुने, फाटके कपडे सुनंदाला देत असे. लेकराला नवे कपडे घेण्या इतपत आपली आवड नाही. परिस्थिती फाटकी असल्यावर फाटक्या कपड्यांची लाज नको बाळगायला. ती स्वतः पाटलीन बाईनं दिलेल्या जुन्या साड्या वापरायला घेत असे. आणि त्या बदल्यात पटलीन घराची सर्व कामे सुनंदाकडून करून घ्यायची. पटलीन बाई कधी कपडे तर कधी रात्रीचं शिळं-पाकं खायला देत. पिरनची कपड्यांबद्दल नेहमीच तक्रार असे. शाळेत पाटलाचं पोरगं त्याला सारखं चिडवत. ‘हे बघा. माझी जुनी कपडे घालून शाळेत येतो.’ नि जोरजोरात हसायचा. त्याबरोबर वर्गातली सगळी पोरं पिण्याला हसायची. त्याच्या अशा चिडवण्याने पिरनला प्रचंड राग येत असे. आई का म्हणून? त्याचे कपडे मला घालायला देते. एकदा त्याने तक्रार केल्यावर आईने त्याला बदडून काढलं होतं. तेव्हापासून त्याने तक्रार करायचं बंद केलं. उगाच मार खाण्यापेक्षा आपलं शांत राहिलेलं बरं. नि आता त्याला ते कळायला लागलं होतं.

त्याला मार देताना सुनंदलाही त्रास होत असे, पण त्याच्या प्रत्येक प्रश्नाचं उत्तर तिच्याकडे नव्हतं. मार दिला की काही दिवस शांती मिळते. त्याने लवकर शहाणं होऊन, त्याच्या प्रश्नांची उत्तरं स्वतः शोधायला हवी. बऱ्याचदा प्रश्न कळायला लागली की माणूस अनुत्तरित होत जातो. कंबरेला करदोडा गुंडाळून पिऱ्या पॅन्ट

टाइट करू लागला. पाटलाचं पोरगं जाडजुड खात्यापित्या घरचं. त्याचं शर्टसुद्धा पिऱ्याला ढगाळ होतं आणि पॅन्टची तर वेगळीच तऱ्हा असते. शर्ट इन नाही केली तर शर्ट हाफ पॅन्टीला फुल झाकून काढतो. पिऱ्याने मागच्या खिशांला हात लावल्यावर त्याच्या लक्षात आलं की, ढुंगणावर पॅन्ट फाटलेली आहे. त्याने आईला दाखवल्यावर आई ने जुन्या पॅन्टचा कापड फाडून त्यावर ठिगळं लावून शिवून दिलं. आता शर्ट इन केल्यावर ढुंगणावरचं ठिगळं दिसणार होतं. आणि नाही केलं तर शर्ट गुडच्यापर्यंत जाणार होतं. खूप विचार केल्यावर नाइलाजाने शर्ट इन केला. हातात वायरची पिशवी त्यात पाटी, पुस्तक टाकलं. करदोड्याने कंबरेच्यावर पॅन्ट ओढत पिऱ्या शाळेला निघाला. सुनंदलाही वावरात कामासाठी उशीर होत होता. तिही पटपट कामं उरकून वावरात निघून गेली. पिऱ्याचा बापू अजूनही झोपलेला होता.

■

सुनंदाची रोजची दैनंदिनी सुरू झाली होती. वावरात जाणे, काम करणे, घरी येणे. मिळालेल्या मजुरीतून घराचा प्रपंच चालीवणे. आणि इकडे पिरनसुद्धा रोज नित्यनेमाने शाळेत जात होता. आज मोरे गुरुजींच्या गणिताच्या तासाला एक नोटीस वर्गात आली. मोरे गुरुजींनी ती नोटीस वर्गात वाचून दाखवली-

‘या वर्षी इयत्ता ‘चौथी’ वर्गाची वार्षिक शिष्यवृत्ती परीक्षा होणार असून. सर्व विद्यार्थ्यांनी परीक्षेत सहभाग घ्यावा व घवघवीत यश संपादन करून बोर्डात शाळेचं नाव मोठं करावं. संबंधित परीक्षेची परीक्षा शुल्क पंचवीस रुपये आपल्या वर्गशिक्षकांकडे जमा करावी. सर्वांना परीक्षेसाठी शुभेच्छा! - मुख्याध्यापक..!’

नोटीस वाचून झाल्यावर पिरनचा आनंद गगनात होता. वर्गात सगळ्यात जास्त आनंद त्याच्याच चेहऱ्यावर दिसत होता. सायंकाळचे पाच वाजले शाळेची घंटा वाजली. तसा

पिरन घराकडे धावत सुटला. आई अजूनही वावरातून घरी आलेली नाही. आल्या आल्या आईला शिष्यवृत्ती परीक्षेबद्दल सांगून टाकू. परीक्षेला बसण्यासाठी लागणारी फी ती आपल्याला नक्की देईल. मग आपण खूप अभ्यास करू आणि शिष्यवृत्ती परीक्षेत पास होऊन दाखवू. दारावर बसून पिऱ्या आईची आतुरतेने

वाट बघत होता. सूर्य मावळतीला जाऊन अंधार झाला होता. त्याला समोरून कुणी तरी येताना दिसलं. तो त्याचा बापू होता. बापाला पाहून लेकराला आनंद व्हावा, पण इथे नशिबाचं चक्र उलट होतं. इथं बाप, बाप कमी आणि डोक्याला तापच जास्त. आई अजूनही घरी आली नाही म्हणून त्याला काळजी वाटू लागली होती, पण बापूने तिची साधी विचारपूसही केली नाही. तो आला आणि घरात तंगड्या पसरून झोपी गेला. बाहेर जाऊन तपास करावा तेवढ्यात त्याला सुनंदा येताना दिसली. आईला पाहताच तिच्याजवळ जाऊन त्यानं तिला घट्ट मिठी मारली. ती आज खूप थकली होती. ते तिच्या चेहऱ्यावर दिसतही होतं. वावरात आज खूप काम असल्याने तिला तो थकवा आला असावा. म्हणून पिऱ्याने पळत जाऊन तिला पिण्यासाठी पाणी आणलं. हातपाय धुण्यासाठी पाण्याची बादली आणून ठेवली. लेकराकडे पाहून तिला त्याचा अभिमान वाटला. त्याला लाडाने जवळ घेत ती त्याचे जोरजोराने मुके घेऊ लागली. त्याने संधी पाहून हळूच आईला शिष्यवृत्ती परीक्षेबद्दल सांगितलं. हवी असलेली परीक्षा फी सांगितली. लेकराला काय उत्तर द्यावं, तिला कळत नव्हतं. आपण कामाला जातोय तिथून आधीच उसने पैसे घेतले आहेत. त्याची परतफेड झाल्याशिवाय पैसे मिळणे कठीण. पैसे वगैरे नाहीत म्हणून तिनं पिऱ्याला नकार दिला आणि उद्यापासून शाळेत न जाता वावरात कामाला यायचं, अशी ताकीदच सुनंदाने पिरनला दिली. आईची धमकी ऐकून पिरनला गहिरायला आलं. त्याचा नाईलाज होता त्याला रडायची, हट्ट करायची मुभा नव्हती आणि तसं केल्यास अंगाची मालीश केली जात असे. तो गप्पुमान आई सांगेल तसं वागू लागला. वावरात काम असलं की शाळेला दांडी मारायची आणि काम नसलं की शाळेत जायचं. म्हणून अधून-मधून शाळेची वारी होत असे. तेव्हा त्याला कळालं की, शिष्यवृत्ती परीक्षेसाठी मोरे

गुरुजी ज्यादा तास घेत आहेत. ते रविवारी सुट्टीच्या दिवशी मुलांना घरी बोलवून शिकवणी देत, पण हे सगळं पिण्याला शक्य नव्हतं. आई आपल्याला शाळेच्या दिवशी शाळेत नाही पाठवत आणि रविवार तर सुट्टीचा दिवस. मग त्याने एकदिवशी मोरे गुरुजींच्या दफतरमध्ये घुसून शिष्यवृत्तीचे गाइड चोरून आणलेत. मोरे गुरुजी त्याच गाइडमधून विद्यार्थ्यांना शिकवत होते. पिण्याच्या आयुष्यातली ती पहिली चोरी होती. पुढं काही दिवस पिण्या शाळेत आला नाही. गाइडच्या मदतीने त्याचा घरीच अभ्यास सुरू झाला. पुस्तकाचे प्रकरण फाडून खिशात ठेवत असे. शेताच्या बांधावर, काम करत असताना जिथं वेळ मिळेल तिथं बसून तो सगळं वाचून काढत होता. सराव इतका झाला होता की काही प्रकरणं त्याची तोंडपाठ झाली होती. दिवसागणिक दिवस जाऊ लागले. परीक्षेची तारीख जवळ येऊ लागली होती. पिण्याचा एक शाळकरी मित्र सायंकाळी पिरनला भेटायला आला तेव्हा त्याने सांगितलं की, उद्या परीक्षा फी भरण्याची अंतिम मुदत आहे. काय करावं थोडा वेळ पिरनला काहीही सुचत नव्हतं. कुठलाही पर्यायी उपाय त्याच्यासमोर त्याला दिसत नव्हता. परीक्षेला तर बसायचं पण कसं? फक्त पंचवीस रुपये आपल्याला हवे आहेत. कुठून आणणार आपण पैसे? खूप विचार केल्यावर त्याने त्याच्याच घरात पंचवीस रुपयाची चोरी केली. पिरनच्या आयुष्यातली दुसरी चोरी.

परीक्षा फी भरून झाली. घरात अद्यापतरी चोरीबद्दल चर्चा नव्हती. पिरन आता जोमाने परीक्षेच्या तयारीला लागला. पाहता पाहता दोन दिवसांवर परीक्षा येऊन ठेपली. वावरातल्या कामांचा जोर आता कमी झाला होता.

परीक्षा संपून काही दिवस झाले होते. सर्वजण निकालाची वाट पाहत होते. सायंकाळी गावाच्या वेशीवर असलेल्या मंदिरावर बसून पिण्या मित्रांसोबत गप्पा मारत होता. अचानक त्याच्या लक्षात आले की, आई घरी आली असणार म्हणून आता आपण निघायला हवं म्हणून तिथून तो मित्रांचा निरोप घेऊन घराकडे निघाला. घरी पोहोचला तेव्हा त्याला जोरजोराने रडण्याचा आवाज ऐकू आला. तो घरात शिरला, पाहतो तर 'बाप्पू' लाकडी दांडक्याने आईला मारत होता. तो नशेत धूत होता. ती गयावया करत होती. बाप्पू कधी तिच्या पोटात लाथ मारी, तर कधी तिचे केस ओढून तिला जमिनीवरून फरफटत नेत होता. ते दृश्य

पाहताच पिण्या तिच्या बचावासाठी धावला. एक दांडूका त्याच्या पाठीवर पडताच त्याने जोरात टाहो फोडला...

'बाप्पू, काहून मारू राहिला आईले?'

'मना पैसा चोरात रंडी. बोल.'

'कोठे सेत मना पंचवीस रुप्या..?'

'बाप्पू ते पैसा मी चोरेल होते!'

पिरन येवढंच बोलला तेवढ्यात, पिसाळलेल्या जनावरानं पिसाळून धावा बोलावा. तसा त्याचा बाप त्याच्या जिवावर तुटून पडला. पाण्यावाचून माशानं फडफडावं तसा पिण्या फडफडत होता. चूक फक्त एवढीच होती की त्याने पैसे चोरले होते. आणि तेही आपल्या बापाच्या दारूचे पैसे. लेकराला वाचवण्यासाठी सुनंदा आपला अयशस्वी प्रयत्न करत होती. 'अहो, सोडा लेकराला, त्याची चूक नाही. त्याने परीक्षेसाठी पैसे घेतले.' पण तो नशेत होता. त्याला कसलीही शुद्ध नव्हती. त्याने पिण्याचा गळा असा दाबला होता की, पिण्याचा श्वास घुटमळत होता. खूप प्रयत्न करूनही सुनंदा आपल्या लेकराला त्या राक्षसापासून वाचवू शकत नव्हती. काय करावं तिला काहीच सुचंना. तितक्यात समोर पडलेल्या दांडक्यावर तिची नजर गेली. तिने क्षणाचाही विलंब न करता तो दांडका आपल्या नवऱ्याच्या डोक्यात घातला, तसा तो जमिनीवर कोसळला. तिने धावत लेकराला मांडीवर घेतलं. त्याचा श्वासाची स्पंदणे थांबली होती. ती जोरजोराने हंबरडा फोडू लागली, त्याच्या कानात फुंकर मारू लागली, 'बाळा, उठ.' म्हणून त्याचा मुका घेऊ लागली, पण उशीर झाला होता. पिरनची 'प्राणज्योत' मालवली होती.

सुनंदा आवाज देऊन नवऱ्याला सांगेल, 'बघ आपलं पोरगं बोलत नाहीये, पण ते ऐकण्यासाठी आता तोही उरला नव्हता.'

सुनंदाला अटक झाली...!!

दुसऱ्या दिवशी पेपरात छापून आलं....

पिरन बाळासाहेब सोनवणे याचं राज्य शिष्यवृत्ती परीक्षेत यश.

अविनाश पाटील

(MJMC -1st Yr)

(पत्रकारिता विद्यार्थी)

Charan's Feet

Dr. Swapna Kolhatkar

Charan, with cracked feet and worn-out slippers, climbed down the steps from his one room residence in Dharavi, the biggest slum in Asia. His climbing down was slow in contrast to his rising. As an orphan, he had no where to go, no place to sleep, nobody to call his own. Had it not been for Shantabai, he would have been a lost soul. But here he was, owner of one room in Dharavi. His desire to have a family and lead a normal life, would have been fulfilled had he not been a hitman for the local goon.

After climbing down the stairs, Charan started slowly in the direction of the tea stall. His mind was in turmoil, just like the hot stirring ginger tea. It had been a few weeks since he had noticed the blurred vision in his right eye. No wonder his target practice had taken an aberration. Anyway, after finishing his tea, Charan dragged himself to the clinic where he was asked to wait in the queue. Had it been another day, Charan would have demanded to meet the doctor immediately, but something

held him back. When his turn came, he was greeted by the doctor, who immediately pulled out a report, taken a few days back. The doctor's voice was clear, 'Your head scan shows an extremely large tumor in the left brain....your blurred vision is a result of this... I am sorry, but you have a few hours to enjoy your life'.

The shock was visible on Charan's face and his entire body went numb. His dream of having a family was shattered. 'Ah yes, you have a healthy body', continued the doctor. 'Why don't you think of organ donation? This way you will live through so many souls' said the doctor. Charan, the hitman, would have heard nothing from the doctor, but he knew the doctor was right. With a twinkle in his eyes and faster steps, Charan climbed the stairs to his room. His feet were no longer cracked, they had healed.

■

Dr. Swapna Kolhatkar
Faculty, Computer Science

सुंदर प्रवास

तनय गायकवाड

दुपारी मस्त पोटभर जेवण केलं. जरा बाहेर बघून आलो की घराजवळ बांधकाम चाललेलं आमच्या नवीन शेजाऱ्यांचं घर केवढं बनून झालंय. जरा आळस जाणवला. मग आठवलं की, मघाशी जेवणात भात जरा जास्तच खाल्ला होता. मग घरी येऊन दुपारची एक छान वामकुक्षी घ्यायचं मन झालं तर बेडवर पडलो आरामात.

एक तासा-दिड तासाची मस्त झोप झाली माझी. उठून खूप तहान लागली होती म्हणून पूर्ण तीन ग्लास पाणी गटागटा प्यायलो. आज जरा शरीर हलकं-हलकं वाटतंय म्हणून बरं वाटलं. कारण गेले काही दिवस अंग खूप दुखत होतं, पण आज बरं वाटतंय. पाणी पिऊन घराच्या बाहेर आलो तर असं वाटलं की, एक मोठी चक्कर मारून यावं. विचार आला तर मी मागं-पुढं न बघता जिथं पाय पडेल त्या दिशेनं चालू लागलो. गेटमधून बाहेर पडलो तर बघतोय की, पूर्ण रस्त्यावर ट्राफिक जाम झालंय आणि तेही तब्बल एक किलोमीटर लांबपर्यंत होतं. मी स्वतःलाच म्हटलं, 'जाऊ दे ना, आपल्याला काय करायचंय याचं आपण तर पायी चाललोय.' असं म्हणत पुढं निघालो. चालत-चालत हा ट्राफिक जाम कुठून सुरू झालाय तिथं पर्यंत पोहोचलो, तिथं कोणाची तरी गाडी डिव्हायडरला भिडली होती आणि आमचा रस्ता हा जेमतेम दोन पदरी होता; म्हणून हे ट्राफिक इतकं लांबपर्यंत जाम झालं होतं.

हे माझ्या प्रवासाचं पहिलं ठिकाण होतं. आता मी आणखी पुढे निघालो. पुढे जाऊन एका बागेत बसलो, तिथं लहान मुलं खेळत होती, त्यांना बघून मला माझ्या लहानपणाची आठवण आली. एका वेळासाठी तर त्यांचा फुगा माझ्याकडं आला, पण त्यांच्यातल्या एका मुलीने तो फुगा पटकन उचलला. मी तिला बघून एक स्माईल दिली, पण ती तिच्या खेळात दंग होती. तिने माझ्याकडं बघितलं नाही. मीसुद्धा आपल्या पुढच्या प्रवासासाठी निघालो. पुढं काही किलोमीटरवर मेट्रोचं काम चालू होतं. तेही बघायची मी इच्छा व्यक्त केली आणि त्या दिशेनं निघालो. जाऊन बघितलं तर खालचं काम झालं होतं, फक्त वरती स्टेशनमध्ये काम सुरू होतं. तरीही लोकांना वर जायची परवानगी होती. तर मी निघालो. एरवी पायरी चढताना दुखणारे माझे गुढे

जणू आज म्हणत होते, 'अरे चल! आज काही होत नाही, आजच्यासाठी सगळं माफ तुला.' एखाद्या लहान मुला प्रमाणे मी पळत-पळत स्टेशन पर्यंत पोहोचलो. जसं मला खाली सांगितलं होतं तसंच, स्टेशनमध्ये वेगवेगळ्या डिपार्टमेंटची कामं चालू होती. जसं की मी जिथे थांबलो होतो तिथे शेजारीच तिकीट काउंटर होता. अर्थात, तेही बनतच होतं. आपला 'सर्वे' पूर्ण करून मी परत घरी जायच्या दिशेला लागलो. आतापर्यंत मी बहुतेक पाच किलोमीटरचा प्रवास केला असावा, पण शरीर काही तसं दाखवत नव्हतं. अजूनही जसं काही मी आत्ताच चालायला सुरुवात केली आहे असंच वाटत होतं. आतापर्यंत मी कधीच इतका वेळ बाहेर नव्हतो आणि मी घरच्यांनासुद्धा कळवलं नाही म्हणून जरा टेंशन येत होतं. मग परत विचार आला की, 'जाऊ दे, आपण परतच जाणार आहोत. पोहोचल्यावर सगळ्यांना सांगू की आज आपण काय-काय पाहिलं.' आणि मी घरी निघालो.

जाताजाता परत त्याच बागेकडे माझी नजर गेली. आता ती बाग बंद झाली होती. मग परत न थांबता मी पुढे निघालो. आता मी तिथं पोहोचलो जिथे ती गाडी अडकली होती. ती गाडी आणि ते ट्राफिक दोन्हीही गायब झाले होते. पण एवढं चालूनसुद्धा मला जराही असं नाही वाटलं की, एखादी बस धरावी किंवा लिफ्ट मागावी. माझं अंगच इतकं हलकं वाटत होतं की, अधूनमधून आता उडताही येईल मला, असंच वाटत होतं, पण मी काही माझ्या पायाखालची जमीन सोडली नाही.

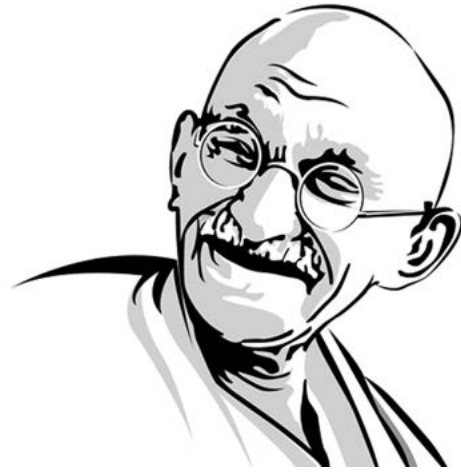
आता मी माझ्या घरी पोहोचलो, का माहिती नाही इथं खूप लोक रडत होते. मी यांना त्यांना विचारण्याचा प्रयत्न केला की, काय झालं? पण कोणी मला ना बघत, ना काही उत्तर देत. मला शंका आली की बहुतेक कोणीतरी वारलं असावं. म्हणून मी बघायला पुढं निघालो.

बघतो तर काय, तिथं जे पार्थिव होतं, ते दुसऱ्या तिसऱ्या कुणाचं नसून माझंच होतं. अचानक आजचा तो इतका सुंदर प्रवास माझा शेवटचा प्रवास झाला...

तनय गायकवाड

गांधी मरत नसतोच कधी...

सिद्धांत शेळके

एक व्यक्ती ज्याला कोणी संत म्हटलं, तर कोणी राजकारणी म्हटलं आणि कोणी संतांमधला राजकारणी आणि राजकारण्यांमधला संत म्हटलं. त्याला जनतेचं प्रचंड प्रेम मिळालं, अनेकांनी त्याचा द्वेष केला, अनेकांनी त्याला दूषण दिली; पण त्याने कधी कोणाचा द्वेष केला नाही. अगदी ज्यांच्या राजवटीविरुद्ध तो लढत होता, त्यांचाही नाही. ते अजब रसायन म्हणजे भारताचे राष्ट्रपिता महात्मा गांधी.

२ ऑक्टोबर १८६९ रोजी एका संपन्न कुटुंबात त्यांचा जन्म झाला, पण ते लहानपणीच वाईट संगतीत सापडले. त्यांनी लगोलग वडिलांना पत्र लिहून आपण धूम्रपान केल्याची कबुलीही दिली. आपल्या चुका मान्य करण्याची ही वृत्ती त्यांच्यात उपजतच होती. पुढे लंडनमध्ये जाऊन ते बॅरिस्टर झाले आणि भारतात परतले. भारतात त्यांचा वकिली व्यवसाय फार काही चालला नाही. मग त्यांनी दक्षिण आफ्रिकेत जाण्याचा निर्णय घेतला आणि तिथेच त्यांचा वर्णभेदाशी पहिला सामना झाला. त्यांना तिकीट असतानाही फर्स्ट क्लासच्या डब्यातून उतरवण्यात आलं. कारण त्या काळी कृष्णवर्णीयांना फर्स्ट क्लासमध्ये प्रवास करण्याची अनुमती नव्हती. या प्रसंगानंतरच गांधींनी वर्णभेदाविरुद्ध लढा देण्याचं ठरवलं. या लढ्याने गांधीजींना प्रचंड प्रसिद्धी मिळाली. त्यांच्या नावाची चर्चा भारतापर्यंत पोहोचली.

भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यातील काही नेत्यांनी गांधीजींना भारतात परत येऊन भारतीय स्वातंत्र्यलढ्यात सहभाग घेण्यासाठी राजी केलं. ९ जानेवारी १९१५मध्ये ते भारतात आले. गोपाळ कृष्ण गोखलेंनी त्यांना स्वातंत्र्यलढ्यात सहभाग घेण्याआधी भारत समजून घेण्याचा सल्ला दिला. गोपाळ कृष्ण गोखलेंच्या सल्ल्यानुसार गांधीजी भारत समजून घेण्यासाठी सर्वसामान्यांसाठीच्या जनरल डब्यात चढले, ते आयुष्याच्या शेवटच्या स्टेशनपर्यंत कधी उतरलेच नाहीत. ते सर्वसामान्यांच्या डब्यात चढले आणि सर्वसामान्यांचेच झाले.

या भारत भ्रमणानंतर बिहारमधील चंपारण्यमधल्या शेतकऱ्यांनी गांधीजींना भेटून त्यांच्यावर ब्रिटिश जमीनदार

नीळ उत्पादनाची सक्ती करतायेत, अशी कैफियत मांडली आणि त्यानंतर अहिंसेच्या मार्गाने चंपारण्याच्या शेतकऱ्यांचा लढा यशस्वीपणे लढला. या लढ्याच्या माध्यमातून गांधींनी आपल्या सत्याग्रहाच्या शस्त्राचा भारतात पहिल्यांदा वापर केला. आपला देश पारतंत्र्यात आहे. आपल्याकडे अत्याधुनिक शस्त्रं नाहीत आणि आपण ज्यांच्या विरोधात लढणार आहोत, त्यांच्याकडे जगातील सर्वात आधुनिक शस्त्रांचे कारखाने आहेत. त्यामुळं सशस्त्र लढ्यात आपला निभाव लागणार नाही. त्यामुळेच गांधींनी स्वातंत्र्यलढ्यासाठी अहिंसेचा मार्ग निवडला.

माझ्या देशातल्या बहुतांश जनतेकडे अंग झाकण्यासाठी पुरेसे कपडे नसताना मी अंगभर कपडे घालणं योग्य नाही, असं म्हणत गांधींनी पुढील सर्व आयुष्य फक्त पंचा गुंडाळण्याचा निर्णय घेतला. यानंतरच्या खेडा सत्याग्रह आणि अहमदाबादच्या गिरणी कामगारांसाठीच्या लढ्याने संपूर्ण देशाला गांधींची दखल घ्यायला भाग पाडला.

या तीन आंदोलनांमुळे गांधीजींबद्दल जनतेच्या मनात विश्वास निर्माण झाला. इंग्रज भारतात राज्य करण्यासाठी आलेले नाहीत, तर ते व्यापार करण्यासाठी आलेले आहेत आणि त्यांचा व्यापार सुकर आणि अधिक फायद्याचा व्हावा, यासाठी ते राज्यकर्ते बनले आहेत, हे गांधीजींनी हेरलं होतं. त्यामुळे आपण त्यांचा व्यापार तोट्यात आणण्यात यशस्वी झालो तर इंग्रज स्वतःहून देश सोडून निघून जातील, हे गांधीजींना उमजलं होतं. त्यामुळे त्यांनी ब्रिटिशांविरोधात असहकार आंदोलनाची घोषणा केली. या आंदोलनासाठी त्यांनी स्वदेशीचा स्वीकार, परदेशी मालावर बहिष्कार, सरकारी कचेऱ्यांवर बहिष्कार, न्यायालयांवर बहिष्कार, कायदेमंडळाच्या निवडणुकांवर बहिष्कार, असा कृतिकार्यक्रम आखला. या आंदोलनाला जनतेतून प्रचंड प्रतिसाद मिळाला. गावोगावी लोकांनी परदेशी कापडाची होळी केली. चरखा हा देशभक्तीचं प्रतीक बनला. लोकांनी सरकारी कार्यालयात जाणं बंद केलं, मुलांना स्वदेशी शाळांमध्ये प्रवेश दिला, गावातले

तंटे गावातच मिटवत न्यायालयावर बहिष्कार घातला. परदेशी दारूविक्रीच्या दुकानासमोर आंदोलन करण्यात आली. या आंदोलनाला मिळणाऱ्या प्रतिसादात दिवसेंदिवस वाढ होत होती. गांधीजींनी शेतकरी, कष्टकरी, महिला, विद्यार्थी, कामगार सर्वांना देशभक्ती व्यक्त करण्याची संधी दिली. त्यामुळे मुंबई, पुणे, कलकत्ता, मद्रास या मोजक्या शहरांपुरती मर्यादित असलेली स्वातंत्र्याची चळवळ खेड्यापाड्यात पोहोचली.

गांधींनी सर्वसामान्यांना अमलात आणता येईल, असा कृती कार्यक्रम दिल्यामुळेच स्वातंत्र्य चळवळीचं वर्तुळ विस्तारत होतं, पण चौरी चौरा येथे शांततेच्या मार्गाने सुरू असलेल्या आंदोलनावर पोलिसांनी लाठीचार्ज केला आणि चिडलेल्या आंदोलकांनी पोलीस चौकीला आग लावली. त्या आगीत २२ पोलीस भस्मसात झाले. आंदोलन हिंसक झाल्यामुळे व्यथित झालेल्या गांधीजींनी आंदोलन मागे घेतलं; पण अहिंसेच्या तत्वाशी कोणतीही तडजोड करणार नाही, असं गांधीजींनी ठणकावलं. कारण हिंसक आंदोलनं दडपण्यासाठी सरकारला फारसे कष्ट लागत नाहीत, पण अहिंसक आंदोलनांवर दडपशाही दाखवली तर जगभर त्याची निंदा होते, हे गांधीजींना पुरतं ठाऊक होतं.

पुढच्या आंदोलनाची तयारी होईपर्यंत गांधीजी स्वस्थ बसले नाहीत. त्यांनी या काळासाठी एक विधायक कार्यक्रम जाहीर केला. त्यामध्ये दारूबंदी, अस्पृश्यता निवारण, खादीचा प्रसार अशा विधायक उपक्रमांचा सहभाग होता. सुरुवातीला अस्पृश्यता निवारणासाठी गांधीजींनी सहभोजनासारख्या मार्गांचा अवलंब केला, पण डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना भेटल्यानंतर मात्र त्यांना या विषयाची दाहकता समजली आणि आंतरजातीय विवाह हा जातिनिर्मूलनाचा एकमेव मार्ग असल्याचं त्यांच्या लक्षात आलं. मग त्यांनी मी यानंतर फक्त आंतरजातीय विवाहांनाच उपस्थित राहीन, असं जाहीर करून टाकलं आणि ते तत्त्व त्यांनी आयुष्यभर पाळलं. त्यांच्यासोबत सावलीसारखं राहणाऱ्या महादेवभाई देसाईंच्या मुलाच्या लग्नालाही ते उपस्थित राहिले नाही. अस्पृश्यता निवारणासाठी गांधीजींनी 'हरिजन सेवक संघा'ची स्थापना केली. दलितानांच्या उत्थानासाठी त्यांनी 'हरिजन' वृत्तपत्राची आणि 'टिळक स्वराज्य फंडा'ची निर्मिती केली.

असहकार आंदोलनानंतर १९३० साली गांधीजींनी सविनय कायदेभंग चळवळीची घोषणा केली. ब्रिटिश सरकारच्या कायद्याचं पालन करण्यास नकार देणं आणि त्याचे परिणाम काहीही असले तरी अहिंसक राहून ते सहन करणं, हा या चळवळीचा गाभा होता. मिठावर लादलेल्या कराच्या विरोधात गांधीजींनी ऐतिहासिक दांडी यात्रा काढत, समुद्र किनाऱ्यावरील मीठ उचलून आंदोलनाची सुरुवात केली. या

आंदोलनात शेतकरी, कामगार, विद्यार्थी महिला यांच्यासह आदिवासी समाजही सामील झाला. त्यांनी जंगल कायदे मोडून आंदोलनात सहभाग घेतला. काँग्रेसने दुसऱ्या गोलमेज परिषदेत सामील होण्यासाठी सविनय कायदेभंग आंदोलन मागे घेण्यात आलं, पण गोलमेज परिषद असफल ठरल्यानंतर १९४२ साली गांधीजींनी छोडो भारत चळवळीची हाक दिली. 'करो या मरो' या नाऱ्याखाली स्वातंत्र्य मिळवण्यासाठी संपूर्ण देश एकवटला. काँग्रेसच्या प्रमुख नेत्यांना अटक करण्यात आली, पण त्याचा काही उपयोग झाला नाही.

अखेर देशाने स्वातंत्र्याची पहाट अनुभवली, पण फाळणीच्या स्वरूपात... एकीकडे, देश स्वातंत्र्य होत होता आणि दुसरीकडे, देशाचा राष्ट्रपिता नौखालीमध्ये दंगली विझवत होता. आयत्या स्वातंत्र्यावर रेघोट्या ओढणारे काही जण आज फाळणीसाठी गांधीजींना दूषणं देतायेत, पण त्या महात्म्याने कधीच देशाची फाळणी मान्य केली नाही. ते फाळणी रद्द करण्यासाठी भारत आणि पाकिस्तान या दोन्ही देशांमधून पदयात्रा काढणार होते, पण करारानुसार अविभक्त भारताच्या खजिन्यातले ५५ कोटी पाकिस्तानला द्यायला लावल्याची सबब सांगत नथुराम गोडसेने गांधीजींची गोळ्या झाडून हत्या केली. याच नथुराम गोडसेने फाळणीच्या फार आधी महाबळेश्वरमध्ये महात्मा गांधींवर चाकू हल्ला करण्याचा प्रयत्न केला होता. त्या वेळी त्याला भिल्लारे गुरुजींनी रंगेहात पकडलं होतं आणि चांगलंच बडवलं होतं. मग नथुरामने तो हल्ला का केला होता? याचं उत्तर कोणाकडेच नाही. तुम्ही विचार करत असाल की, मग गांधीजींची हत्या नेमकी का झाली? तर त्याचं उत्तर गांधीजींच्या सर्वसमावेशक राजकारणात सापडतं. गांधी भारताच्या राजकीय क्षितिजावर येण्याआधी देशाची राजकीय, सामाजिक आणि धार्मिक सत्ता काही मूठभरांच्या हातात एकवटली होती; पण गांधींनी देशातील शेतकरी, कामगार, कष्टकरी, महिला, अल्पसंख्याक, दलित, आदिवासी अशा सर्वांना देशातील राजकीय, सामाजिक आणि धार्मिक पटलावर स्थान मिळवून दिलं. त्यामुळे या सर्व सत्ता हातात ठेवणाऱ्या मूठभरांना आपल्या निर्विवाद सत्तेत वाटेकरी निर्माण झाल्याची भावना निर्माण झाली आणि हे सगळं गांधींमुळे होतं आहे म्हणून या प्रवृत्तीने गांधींची हत्या करण्याचा अनेकदा प्रयत्न केला. पण ते फक्त गांधींचं शरीर संपवू शकले. ते गांधींचा विचार कधीही संपवू शकणार नाही. ज्या हृदयात प्रेम, करुणा, सद्भावना आणि मानवता आहे, त्या प्रत्येक हृदयात गांधी जिवंत आहेत. त्यामुळे गांधी त्यांच्या मारेकऱ्यांकडे बघून निखळ हसतो आहे...

सिद्धांत शेळके

सुजल गायकवाड

मित्रमंडळाच्या महाविद्यालयात आज वाणिज्य, विज्ञान, स्थापत्य, कला, विधी अशा अनेक शाखांनी हा वटवृक्ष बहरला आहे. येथे 'बहुतांचे हित' या ब्रीदवाक्यानुसारच शहाविद्यालयाचे कार्य अखंड चालू आहे. त्यात वाणिज्य महाविद्यालयात अनेक अभिनव उपक्रम राबवले जातात. पण वाणिज्य महाविद्यालयात एक असा घटक आहे जो काही निवडक व्यक्तींनाच माहिती आहे व २५ ते ३० वर्ष अखंड रात्रंदिवस कार्यरत आहे आणि तो म्हणजे मराठवाडा मित्रमंडळाच्या वाणिज्य महाविद्यालयाचे कला मंडळ.

गेली कित्येक वर्ष नाट्यकलेचा वारसा विद्यार्थी चालवत आले आहेत. इतर महाविद्यालयांना बरोबरीचा सामना देत जगभर नाटकांच्या स्पर्धा गाजविल्या आहेत. त्यामध्ये पुरुषोत्तम करंडक या स्पर्धेत आपल्या कलामंडळाने स्वतःची जागा निर्माण केली आहे. दरवेळेस प्रेक्षकांना काहीतरी नावीन्यपूर्ण दर्जेदार एकांकिका दाखवण्याचा

प्रयत्न कला मंडळ आत्तापर्यंत करत आलं आहे. पुरुषोत्तम करंडकाबरोबरच इतर नामवंत स्पर्धाही महाविद्यालयाने गाजविल्या आहेत.

'प म्हणजे पाठांतर', अफसाना, हिरो, माय गॉड पुणे, फोटु, भोवरा, गावचोरांचे, द क्युरियस केस ऑफ, विसर्जन, तमाशा, ठसका, पोष्टर अशा अनेक दर्जेदार एकांकिका कला मंडळ सादर करित आलं आहे. तसेच या नाटकांमध्ये थेसपो या जागतिक स्पर्धेमध्ये हिरो या एकांकिकेने जगभरात सतरावा क्रमांक पटकावला आहे व 'प म्हणजे पाठांतर' ही एकांकिका पुरुषोत्तम करंडकाने तर 'अफसाना' ही एकांकिका अंतिम व महाअंतिम फेरीमध्ये संजीव करंडकाने गौरवण्यात आली आहे. तसेच अनेक इतर स्पर्धांमध्ये विविध एकांकिकांनी करंडक सहजगत पटकावून आणले आहेत.

कला मंडळात कडकशिस्त व वक्तशीरपणा हा फार

महत्वाचा घटक आहे. या घटकामुळे लेखक, दिग्दर्शक, विद्यार्थी प्रतिनिधी, नट, नेपथ्य, वेशभूषा, रंगभूषा, संगीत, प्रकाशयोजना अशा अनेक गोष्टींमध्ये विद्यार्थी काम करून एका संघाची ताकद रंगभूमीवर दाखवतात. असं असूनही कला मंडळातील मंडळी तितक्या पुरतीच मर्यादित राहिली नाहीत. तर कलाक्षेत्रात ही मंडळी विविध स्तरांवर आपले नाव गाजवत आहेत. देवेंद्र गायकवाड, स्नेहल तरडे, ज्ञानदा रामतीर्थकर, चैतन्य सरदेशपांडे, अमृता खानविलकर, अमेय बर्वे अशा अगणित कलाकारांनी कलासृष्टीत आपले नाव कमावले आहे.

आजी माजी विद्यार्थी रात्रंदिवस कलामंडळ व महाविद्यालयासाठी आजही कार्यरत आहे. येथील प्रत्येकाला आपण कोण आहोत? आपल्याला काय करायचंय? आपल्यात काय दडलंय? हे दाखवण्याचा मार्ग कला मंडळ आहे, असा प्रत्येकाचा दांडगा अनुभव आहे. आज तो अनुभव घेऊन महाविद्यालयात कला मंडळ एका पवित्र वृंदावनासारखा सुगंध पसरवीत बहरलं आहे.

कलामंडळ म्हणजे नाटक, अभिनय, नेपथ्य, वेशभूषा, प्रकाश योजना लेखन, नृत्य, गायन, अशा अनेक गोष्टींनी

बहरलेला हा समुदाय. तिथे जगतो तिथेच मरतो. कधी लहान तर कधी मोठे होऊन, जीवनातील वेगवेगळी अशी रूपे घेऊन वावरतो ते आहे कला मंडळ. अपूर्ण आयुष्य जिथे पूर्ण होते. इथे येण्यापूर्वी कित्येकांच्या धुळीने माखलेल्या आयुष्यात कधी आपलेपणाची साठवण, जपलेली आठवण, कस्तुरी गंधाची उधळण झाली, हे त्यांचं त्यांनाच समजलं नाही.

सुरुवात म्हणजेच नाटक. जिवंत, पौराणिक, ऐतिहासिक, काल्पनिक यांमध्ये भूमिका साकारतो. प्रत्यक्ष जिवंत माणूस जिवंत माणसाशी प्रकट असतो तेच नाट्य म्हणजे सर्व भावनापेक्ष वेध आहे. प्रत्येक जण जिवंतपणे जगत असतो; पण त्याचे विचार काय, हे लोकांच्या समोर मांडणं यातच त्याचा खरा आनंद असतो. मग ते एकाच कालखंडात वावरत असतात. तर त्याच काळातले प्रश्न आणि त्याचे उत्तर, आदान प्रदान करण्याचे साधन, अभिव्यक्तीचे माध्यम म्हणजे नाटक आहे. आणि त्याच्यातच दडलेला हा आनंद बाहेर काढण्यासाठी कोंडीत पकडलेल्या एका व्यक्तीला सुद्धा नाटकामुळे व्यक्त होता येतं. आणि समोरील सगळे प्रश्न सुटतात म्हणूनच नाटकाला व्यक्त होण्याचे प्रभावी माध्यम संबोधलं जातं.

प्रत्येक दिवस हा नवीन असतो त्याचप्रमाणे जरी नाटक तेच असले तरी तो प्रयोग नेहमी नवीनच असतो. कारण कल्पनाविश्वातून वस्तुनिष्ठ विश्वात प्रवेश करताना कोणतेही नाटक काही विचार, काही ठसे आणि काही भावना घेऊनच प्रेक्षकांच्या भेटीला येत असतं. काही मनातील खंत, रचना सांभाळणारी उत्तरे प्रेक्षकांना विचारण्याचा प्रयत्न करीत असतात. अनुभव मात्र प्रयोगागणिक वेगळा असतो. नाटक ही एक प्रयोग कला आहे. हीच प्रयोगकला सुंदर आयुष्य जगण्याची रुची बनून जाते, पण हे सगळं यशस्वीरीत्या घडवून आणण्यात कोणाचा तरी पाठिंबा असणं फार गरजेचं असतं.

प्राचार्य आणि सर्व प्राध्यापक आजपर्यंत नेहमीच आम्हांला पाठिंबा आणि प्रोत्साहन देत आले आहेत आणि नेहमीच मोलाचं मार्गदर्शन करत आले आहेत. अशाप्रकारे महाविद्यालयाने कलाकारांसाठी पुढील वाटचालीला उत्तुंग भरारी मिळावी म्हणून निर्माण केलेली पायरी म्हणजे कलामंडळ.

सुजल गायकवाड

कुठे चाललाय महाराष्ट्र माझा?

निखील सुक्रे (परभणीकर)

महाराष्ट्रात संतांनी प्रबोधन केले. समाजसुधारकांनीही जागृती केली. तरीही दुर्दैवाने समाज दैविकीकरणाकडे वळला आहे. महाराष्ट्राला संत, महात्मे व समाजसुधारकांची मोठी पार्श्वभूमी आहे, त्यांनी त्यांच्या लिखाणातून, वचनांतून व आपल्या कृतींतून नेहमीच समाजाला दिशा देण्याचं काम केलेलं दिसून येतं.

संत सावता महाराज म्हणतात की,

‘कांदा मुळा भाजी।

अवघी विठाबाई माझी।।

लसूण मिरची कोंथिबीरी।

अवघा झाला माझा हरी।।’

कांदा-मुळा-भाजी हीच माझ्यासाठी विडुल आहे. मी माझ्या लसूण-कोंथिबीरीमध्ये माझा हरी शोधतो आणि तो मला त्यातच सापडतो; म्हणून कामाशी प्रामाणिक राहा. देव म्हणजे दुसरे तिसरे काही नसून तुमच्या कामातून तुम्हाला मिळालेले यश आहे.

तर अंधश्रद्धेच्या बळी पडलेल्या लोकांना उपदेश करत असताना संत तुकाराममहाराज म्हणतात की,

‘शेंदरी हेंदरी दैवते।

कोण ती पुजिता भुते केते।

आपुल्या पोटाशी रडते।

मागते शिते अवधान।’

दगडाला शेंदूर फासून देव जन्माला घालण्याची तशी प्रथा फार जुनी आहे; परंतु त्यावरही तुकाराममहाराज मार्गदर्शक ठरतात. अंधश्रद्धेने अनेकांची घरे उद्ध्वस्त केली अनेकांना गुन्हेगारी क्षेत्रात लोटलं. तसेच अनेकांची लग्न मोडली; परंतु त्या मानायला हरकत नसणाऱ्या लोकांना अंधश्रद्धेने काय दिले, हा प्रश्न उद्भवतो. आपल्या पोटाशी प्रामाणिक असणे, हाच भगवंतभक्तीचा उत्तम मार्ग आहे, असे संत महात्मे सांगतात.

आयुष्यभर देवाची पूजा करण्यात, त्याला विनवणी किंवा नवस करण्यात वेळ घालवणार असाल तर या वेळी संत तुकाराममहाराज आपणास मार्गदर्शक ठरतात. ते म्हणतात की-

‘नवसे कन्या पुत्र होती,

मग का करावे लागे पती’

महाराजांच्या या अभंगातील ओळींचा अर्थ असा आहे की, जर नवसाने मुले / मुली जन्माला येत असतील किंवा भेटत असतील तर विवाहसंस्थेत पतीचे महत्त्व काय, असा कणखर प्रश्न विचारून समाजात जागरूकता निर्माण करण्याचे काम संत तुकाराममहाराजांनी सोळाव्या शतकात केल्याचे त्यांच्या अनेक अभंगातून व ऐतिहासिक दस्तऐवजातून दिसून येते.

याच बरोबर संत गाडगेबाबा म्हणतात की,

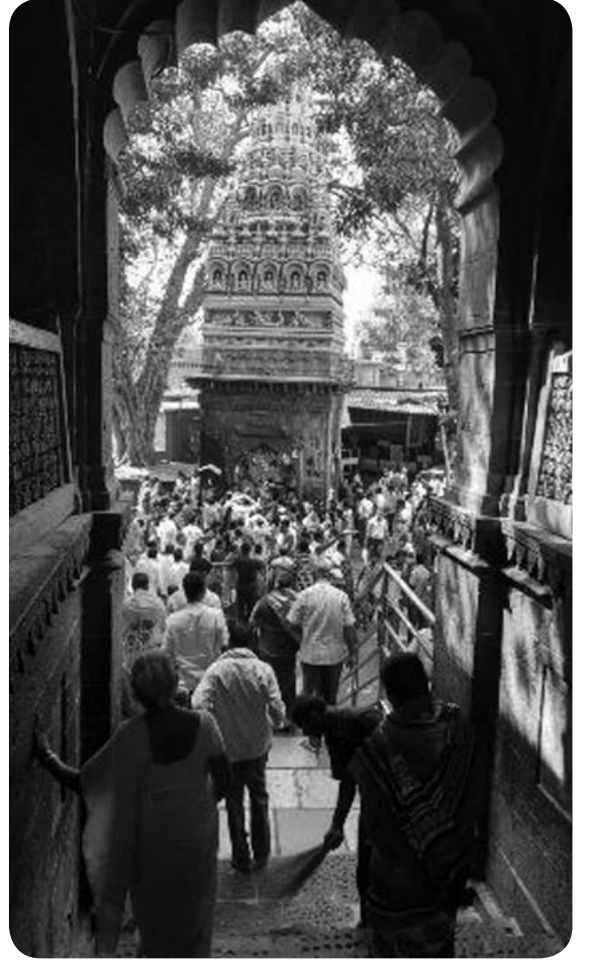
‘मंदिरामध्ये उजेड करण्यासाठी दिवा लावावा लागतो, मंदिरात उजेड असतो तो दिव्याचा; तो देवाचा नसतोच. जो स्वतःचा गाभारा प्रकाशमय करू शकत नाही, तो तुमच्या आयुष्यात चमत्कार कसा करू शकेल म्हणून स्वावलंबी व्हा!’ असा विचार मांडून समाज प्रबोधन करतात. मग जेव्हा असा निःशब्द करणारे समोर फोटो येतात तेव्हा फार वाईट वाटतं.

लोक इतके (दैव) देव वेडे झालेले आहेत की, त्यांना गॅस पाईपलाइनचा अंकनिर्देशक दगडसुद्धा देवासारखा दिसतो आहे, त्यांना व्यवसायात यशासाठी देवाकडे मागणी घालायला लागते आणि मुलगा होण्यासाठी बक्रे बळी द्यायला लागतात. हेच आपलं आणि आपल्या समाजाचं सर्वात मोठं दुर्दैव असल्याचे दिसून येते.

राष्ट्रीय अथवा आंतरराष्ट्रीय पातळीवर इतर देशांच्या तुलनेत भारतात प्रांत, वेष, भाषा, रंग आणि अन्नपदार्थ अशा प्रत्येक गोष्टीत विविधता आढळते; परंतु सध्याला दैविकीकरणाचा वाढलेला वेग व त्यात येत चाललेली धोकादायक विविधता आता मोठ्या प्रमाणावर वाढू लागली आहे. स्वामी समर्थ, साईबाबा, गजानन महाराज यांच्यासह इतर संतांचं दैविकीकरण बघून चटकन भविष्यातील सामाजिक परिस्थितीचा अंदाज येतो.

माझा देवाला विरोध मुळीच नाही; परंतु छत्रपती शिवाजी महाराज, महात्मा फुले, राजर्षी शाहू महाराज, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि अण्णाभाऊ साठे यांच्यासारख्या संघर्षातून नावारूपाला आलेल्या समाजसुधारकांचे दैविकीकरण आणि त्यांची जातीत होणारी वाटणी, हे नक्कीच समाजाच्या बौद्धिक दुर्बलतेचे लक्षण आहे. याचे कालांतराने सामाजिक स्थितीवर वाईट परिणाम होतील, हे मात्र नक्की!

एखादी व्यक्ती आयुष्यभर संघर्षमय जीवन जगते अगदी शेवटच्या श्वासापर्यंत. नावारूपाला येण्यासाठी नव्हे तर समाजसुधारणा करण्यासाठी; परंतु त्यांच्या पश्चात त्यांना नाही तर त्यांच्या कार्याला बहुमान मिळत असतो. पुरस्कार, पदव्या मिळतात. आणि कालांतराने त्यांच्या पश्चात त्यांना असामान्य ठरवून त्यांचे दैविकीकरण करून त्यांच्या सामान्यतेचा व संघर्षाचा सपशेल अपमान केला जातो. मग पुढे त्यांचा मतासाठी, प्रतिष्ठेसाठी राजकारणासाठी, समाज दुभागण्यासाठी वापर केला जातो, ही भारतातील सर्वात मोठी सामाजिक समस्या म्हणता येईल.

धर्माच्या नावाखाली समाजा-समाजात अंतर निर्माण करून काही लोक आपली पोळी भाजून घेत असल्याचेही दिसून येते. यात काही दिवसांपूर्वीचे भोंग्याचे व हिजाबचे प्रकरण हा त्याचाच एक भाग आहे, असे म्हटले तरी वावगे ठरणार नाही.

कुणी झेंड्यावर, कुणी भाषणात तर कुणी प्रचारात शिवराय, बाबासाहेब यांच्यासारख्या महापुरुषांची प्रतिमा व उदाहरणे वापरून, सामाजिकतेच्या नावाखाली समाजातील वातावरण गढूळ करण्याचे काम होते आहे, याची प्रचिती येते. महापुरुषांचा आदर करावा व त्यांची प्रतिमा मलिन होऊ नये याची खबरदारी घेणे, ही आपली नैतिक जबाबदारी आहे. ती प्रत्येक महापुरुषांच्या अनुयायांनी चोखपणे पार पाडली पाहिजे. जेणेकरून खराखुरा इतिहास समाजासमोर उभा असेल!

■
निखिल सुके (परभणीकर)
प्रथम वर्ष, वृत्तविद्या विभाग

घे उंच भरायी !

अजूनही स्त्रीवादाविषयी अनेक गैरसमज आहे. तुम्ही संवेदनशील असाल,
स्त्रियांविषयी मनात खोलवर आस्था असेल तर त्यासाठी देखावा करावा लागत नाही.

शाल्मली नरेंद्र साखवळकर

एक असाइनमेंट करत असताना मित्रानं विचारलं, “काय गं तुझ्या प्रत्येक बातमीत मुलींविषयीच माहिती आहे; एकही बातमी पुरुषाबद्दल नाही. किती गं तू फेमिनिस्ट.” खरं तर निवडलेल्या बातम्या स्त्रियांबद्दल असणं हा निव्वळ योगायोग होता; पण मित्राच्या टिपणीमुळं ‘फेमिनिझम’ आमच्या तरुण पिढीला कितपत समजला आहे, याबद्दल मनात विचारचक्र सुरू झालं.

निसर्गतः बायका बौद्धिकदृष्ट्या पुरुषांच्या तोडीस तोड असल्या तरी शारीरिकदृष्ट्या मात्र कमजोर. त्यामुळे ‘बळी तो कान पिळी’ ही उक्ती स्त्रियांबाबतीत प्राचीन काळापासून खरी झालेली दिसते. पूर्वी प्रत्येक गोष्टीचं स्वातंत्र्य असलेली स्त्री हळूहळू पुरुषांना लादलेल्या बंधनात अडकत गेली. तिचं शिक्षणाचं, विवाहाचं, मत मांडण्याचं स्वातंत्र्य हिरावलं गेलं. पुढे काळानुसार तिचं स्वातंत्र्य कमी -जास्त झालं, पण बंधनाचं स्वरूप बदललं नाही. एकोणिसाव्या शतकात

औद्योगिकरण घडून आलं. शहरांचा विकास झाला. ज्ञानाचा प्रसार झपाट्याने झाला आणि आयुष्याला स्थैर्य आलं. त्यातूनच स्त्रिया आपल्यावर होणाऱ्या अन्यायाला वाचा फोडू लागल्या आणि सुरू झाली स्त्रीवादी चळवळ! सुरुवातीला अगदी मूलभूत अधिकार जसे की मतदानाचा, समान वेतनाचा, इत्यादी मिळवण्यासाठी लढा सुरू झाला. हा या चळवळीचा पहिला टप्पा मानला जातो. दुसरा टप्पा सुरू होतो साधारणतः दुसऱ्या महायुद्धानंतर. बदलत्या सामाजिक-आर्थिक-राजकीय परिणामांचा प्रभाव या चळवळीवर पडलेला दिसतो. या टप्प्यात पुरुषी वर्चस्वाला आव्हान दिले गेले. तिसरा टप्पा सुरू झाला १९९० नंतर. जागतिकीकरण, मुक्त अर्थव्यवस्था, वसाहतवादाचा शेवट असा हा काळ. इथून स्त्रीवादाचा विचार अधिक खोल रुजत गेला. या काळात स्त्रियांना आपल्याला काय हवं हे ठरवण्याचं स्वातंत्र्य हवं, हा विचार पुढे आला.

काळानुसार स्त्रियांच्या जशा समस्या बदलत गेल्या तसं चळवळीचं स्वरूप बदलत गेलं, बदलत आहे. कारण या चळवळीचा अंतिम उद्देश आहे, स्त्री-पुरुष समानता. स्त्रियांना पुरुषांच्या बरोबरीने वागवणं. पण आजकाल आपण कुणालाही विचारलं, अगदी गूलबाबांनासुद्धा! तर बऱ्याचदा उत्तर येतं ते म्हणजे स्त्रीकेंद्रित समाजव्यवस्था म्हणजे स्त्रीवाद. आणि कळत-नकळतपणे हीच संकल्पना आपण खरी मानत चाललो आहोत. तारक मेहतासारख्या प्रसिद्ध मालिकेत गुलाबोची वकील ही स्त्रीवादी दाखवली आहे. जी पुरुषांचा तिरस्कार करते. पुरुष तिचं नाव ऐकताच घाबरतात. तिचं नावदेखील तिच्या वागण्याला साजेसं 'ज्वाला' आहे. अनेकदा मालिकांमध्ये स्त्रीवादी भूमिका घेणारी व्यक्ती दाखवायची असल्यास ती अशाप्रकारे एकांगी दाखवली जाते. त्याचबरोबर आजकाल काही पुरुष आपण किती स्त्रीवादी आहोत, हे दाखवण्याचा प्रयत्न करतात. आपण कसे घरकाम करतो, स्वयंपाक करतो, स्त्रियांचा कसा आदर राखतो, याचं त्यांना कौतुक असतं. पण मला नेहमी असं वाटतं, जर खरंच तुम्हाला स्त्रियांबद्दल आस्था आहे तर त्याबद्दल दाखवून का द्यायला हवं? म्हणजे तुम्ही अजूनही स्त्री-पुरुष समानता स्वीकारली नाही, असा त्याचा अर्थ होतो. तर याहून वेगळा वर्ग म्हणजे पुरुष जसं वागतात तसंच आपण वागावं म्हणजेच खरा स्त्रीवाद, असे मानणारा -मग भले ते वागणे चुकीचे असो- एक वर्ग असतो. अशा प्रकारच्या स्त्रीवादाला स्युडो / फेक फेमिनीझम म्हटले जाते. अगदी चपखल बसते ही संज्ञा. जेव्हा स्त्रीवाद म्हणजे

पुरुषांचा तिरस्कार, पुरुषापेक्षा आपण श्रेष्ठ आहोत असे नसून स्त्रियांच्या हक्कांसाठीचा, त्यांना पुरुषांच्या बरोबरीने अधिकार, वागणूक मिळवण्यासाठीचा लढा आहे, हे लक्षात येईल तेव्हा त्या व्यक्तीला खरा स्त्रीवाद समजला, असे म्हणता येईल. बऱ्याचदा आपण स्त्रियांविषयीच्या टिपणी ऐकतो. उदाहरणार्थ, ती अनुष्का शर्मा बघितलीस का लग्नानंतर पण आखूड कपडे घालते. करीना कपूर बघा, एवढ्या लहान बाळाला सोडून शूटिंगसाठी जाते. आलियाने कसं काय एवढं जोरात चाललेलं करिअर सोडून बाळ होण्याचा निर्णय घेतला? (मुद्दाम मनोरंजनविश्वातली उदा. घेतली आहेत, कारण इतर बातम्यांच्या बाबतीत नसलो, तरी या क्षेत्रातील बातम्यांबाबतीत अगदी प्रत्येक जण 'अपडेटेड' असतो.) वरील उद्गार म्हणजे पुरुषप्रधान समाजाने स्त्रियांसाठी आखलेल्या आचारसंहितेचे प्रतीकच जणू. असा विचार करणाऱ्यांना ही कविता खूप सुंदर उत्तर देते.

*'तोडून सारी बंधने तू झेप घे आकाशी
लाख संकटे येऊ देत घाबरू नको तू त्याशी
तरी या साखळ्या तोडून घे उंच भरारी आकाशी,
ताऱ्याप्रमाणे चमक आणि फुलासारखी बहर
दहाही दिशा काबीज कर
उडाण भर तुझी उंच उंच या आकाशी...'*

शाल्मली नरेंद्र साखवळकर
(प्रथम वर्ष, वृत्तविद्या विभाग)

In the World of Patriarchy!

Yogita Renuse

The Indian Constitution in its Preamble states the Justice - social, economic and political, Liberty – of thought, expression, belief, faith and worship, Equality – of status and of opportunity. Years have passed since the Constitution of our country came into effect, but is there equal liberty between men and women in true sense? Has the age-old taboo of gender inequality come to an end?

The answer to these questions is to some extent pessimistic. Through history, I opine that there has been gender-based discrimination. Right from participation of wives in sacrificial offerings of her husband to restricting women's education are some of the instances of gender biased society. Women were perceived to carry out biological work such as upbringing the newborns, nurturing them and looking after the family. Traditionally, the position of women experienced with the prevalence of child marriage, polygamy and the *purdah* system. The existence of patriarchal society had the practices of female infanticide and foeticide. This raises the question as to whether a girl child is still a taboo in our society?

I have immense gratitude for the social reformers like Mother Teresa, Dr. B.R. Ambedkar, Raja Ram Mohan Roy and many more for their immense contribution towards women empowerment during the era of Independence. Activist, reformer and educationalist Savitribai Phule believed "Education" as a weapon to fight

against the stereotype society.

The Post independence period witnessed a drastic change in the position of women in the society. From utter degradation and subjugation of women in the nineteenth century to a position of equality in the middle of twentieth century is a hinder some journey in the progress of women. In post independent India, series of laws were passed for upliftment of women. The important Acts passed for the development of women are: - The Hindu Marriage Act, 1955, The Hindu Succession Act of 1956, The Dowry Prohibition Act, 1961, Equal Remuneration Act of 1976 etc. These enactments led to remarkable increase in the number of women getting out of the four walls of household and grabbing the opportunities in the field of science, research, politics, education etc.

Ironically, even though the position of women in the society has witnessed a drastic transformation, they are also subject to domestic violence, discrimination at workplace as well as mental harassment. This era of digitalization still experiences gender specific roles be men and women. No matter how educated a woman is, subtle suppression exists in the society.

Justice and Equality still seems a farfetched goal!!

■

Yogita Renuse
Assistant Professor
(Dept. of Commerce)

श्रद्धा - अंधश्रद्धा की विवेक?

मयुरी वाईन्देशकर

आपला व्यवहार अंधश्रद्धेवर आधारीत असू नये, तर विवेकावर आधारीत हवा. स्वतःवर विश्वास ठेवून वागायला हवे. आपला समाज आपल्याला खूप प्रगतिशील होताना दिसतो; परंतु कुठेतरी त्याच प्रगतीचा न्हास होताना दिसतो.

आपला समाज हा अनेक भौतिक व जैविक घटकांनी बनलेला आहे. जैविक समाजामध्ये सर्वात बुद्धिमान प्राणी मानव राहतो; परंतु मानवालाच जर श्रद्धा व अंधश्रद्धा यांतील फरक समजत नसेल तर?

‘श्रद्धा’ ही मानवी जीवनातील एक अमूल्य ठेवा आहे; परंतु ज्या वेळेला त्या श्रद्धेचे रूपांतर अंधश्रद्धेमध्ये होऊ लागते त्या वेळी मात्र ती खोटी श्रद्धा समाजाला हानिकारक ठरते. अंधश्रद्धाळू माणूस पूर्णपणे आपली विचारशक्ती हरवून बसलेला असतो. अंधश्रद्धा ही अशी एक समस्या आहे ज्याचे निराकरण करणे फार कठीण आहे. श्रद्धा व अंधश्रद्धा यांतील सीमारेषा अत्यंत पुसट आहे; परंतु त्या पुसटशा सीमारेषेतील फरक ज्याला समजत नाही तो व्यक्ती पूर्णपणे अंधश्रद्धेने जखडला जातो.

अंधश्रद्धा म्हणजे नेमकं काय? मानवाच्या मनात

अनेक भ्रामक समजुती निर्माण झाल्या आहेत. कोणत्याही देवाची भक्ती असो किंवा कोणतीही व्यक्ती असो, काहीही विचार न करता, कोणतेही कारण नसताना, टोकाच्या मर्यादेपलीकडे जाऊन एखाद्या गोष्टीवर ठेवलेला विश्वास म्हणजे अंधश्रद्धा.

आपल्या सभोवताली घडणाऱ्या प्रत्येक गोष्टीमागे काही ना काही वैज्ञानिक कारण असते, पण मानवाला वैज्ञानिक दृष्टिकोन जोपासायचाच नसतो. त्या पलीकडे जाऊन सर्वात महत्वाची गोष्ट म्हणजे आपण अंधश्रद्धेला बळी पडतोय, हेच मुळात त्यांना समजत नाही किंवा त्यांना ते स्वीकारायचं नसतं. त्यामुळे त्यातून बाहेर पडण्याचा विचारदेखील कधी केला जात नाही. आपल्याकडे जास्तीत जास्त अंधश्रद्धेचा बळी या स्त्रिया असतात. त्याचबरोबर त्या अंधश्रद्धेच्या वाहकही असल्यामुळे ‘स्त्री आणि अंधश्रद्धा’ हा विषय महत्वाचा आहे. सर्वसामान्यपणे असं दिसतं की, शोषणाचे बळी असलेल्यांना शोषणाबद्दल एक प्रकारचा राग असतो; परंतु महिलावर्गात मात्र याच्या उलट चित्र पाहायला मिळते. एकीकडे, आजची महिला अंतराळवीर

होते आहे, डॉक्टर होते आहे; पण हीच सुशिक्षित महिला जेव्हा अंधश्रद्धेने जखडली जाते तेव्हा अशी व्यक्ती समाजाला हानिकारक ठरते.

**‘नका देऊ झाडाला पाणी
पण, खणू नका त्याच्या मुळ्या
नका देऊ कोणाला काही
पण करू नका,
माणुसकीच्या होळ्या.’**

बरीचशी माणसे ग्रहण अशुभ असते किंवा वास्तुशास्त्र खरे असते, अशा गोष्टींवर विश्वास ठेवतात. वास्तुशास्त्र भ्रामक आहे. दिशांची भीती दाखवून ही केवळ लूट आहे. खरे तर पृथ्वी स्वतः क्षणाक्षणांला दिशा बदलत असते. त्यामुळे वास्तुशास्त्र, ग्रहण या गोष्टींचा आपल्या आयुष्यावर काहीही परिणाम होत नाही.

आपल्या समाजातील बऱ्याच लोकांना मुहूर्ताचे वेड असते. त्यांना विशिष्ट वेळ, विशिष्ट दिवस शुभ वाटतो. मुळात शुभमुहूर्त बघणे हेच मोठे थोतांड आहे. ज्यांचा स्वतःवर विश्वास नसतो, तेच लोक अशा निरर्थक गोष्टींवर विश्वास ठेवतात. ज्या दिवशी आपला जन्म झाला तोच दिवस आणि तीच वेळ आपल्यासाठी शुभ! खरं तर मुहूर्त पाहणारी पेशवाई नष्ट झाली, पण कधीही मुहूर्त न पाहणारी ब्रिटिशशाही अख्खा भारत देश गिळून बसली. जर आपल्यात प्रयत्न करण्याची क्षमता असेल तर प्रत्येक वेळ आपल्यासाठी शुभमुहूर्तच असते. मात्र अंधश्रद्धेने जखडलेल्या लोकांना खऱ्या-खोट्या गोष्टींतील तारतम्यभाव व विज्ञान थोतांड वाटायला लागतं.

आपल्या असं लक्षात येईल की, स्त्रीच्या आरोग्यविषयक प्रश्नांचे संबंध हे तिला कळत नकळत, पण निश्चितपणे अंधश्रद्धेच्या मानसिक गुलामगिरीकडे ढकलत असतात. मानसिक आजारांची जी अभिव्यक्ती बायकांमध्ये होते, ते तर निश्चितपणे बाहेरचं काही आहे, असं मानलं जातं. मग त्याच बायका अंधश्रद्धेच्या आहारी जाऊन, ढोंगी बाबांकडे

जाऊन त्यावर उपचार घ्यायला लागतात. अनेक लोकांचा पंचांग, कुंडली बघणे यावर विश्वास असतो. आत्ताच्या वैज्ञानिक जगात जर स्वतः वैज्ञानिक पुढे घडणारी गोष्ट सांगू शकत नसतील, तर पंचांग बघून केलेलं लग्न टिकेल की नाही, हे ज्योतिषी तरी कसा सांगू शकेल?

तुकाराम महाराज म्हणतात-

**‘डोई वाढवूनि केस
भुते आणिती अंगास।
तरी ते नव्हे ती संतमन
तेथे नाही आत्मखूण।।’**

माणसाची चुकीच्या पायांवर उभी असलेली विचारसरणी बदलायला हवी. ग्रहमान, साडेसाती यात अडकून पडलेला माणूस बाहेर काढायला हवा. बुवा, साधू, महंत, महाराज यांच्याकडून फसवलेले अनेक लोकं अजूनही अंधश्रद्धेच्या निबिड अंधारात स्वतःला चाचपडत आहेत. या मागचं सर्वात मोठं कारण म्हणजे ‘भीती’ आहे. भयग्रस्त समाजाला नेहमी अंधश्रद्धा कीड लावत राहते. अजूनही अंधश्रद्धेचा भारी पगडा पूर्णपणे समाजावरून गेलेला नाही. आजच्या जगात विज्ञाननिष्ठ दृष्टिकोनाचा प्रसार करणे, समाजप्रबोधन करणे खूप आवश्यक आहे. अंधश्रद्धेमुळे पाखंडी, ज्योतिषी, तांत्रिक जादूटोणा करून फसवणारे लोक अशा लोकांची भरभराट होते. मात्र आपल्यासारख्या प्रगतिशील माणसाचं फक्त आणि फक्त नुकसानच होतं, हे आपण सर्वांनी लक्षात घ्यायला पाहिजे.

शेवटी इतकंच सांगू इच्छिते, माणूस हा नेहमी स्वतःच्या सत्कर्मांनी ओळखला जातो. त्यामुळे अंधश्रद्धेच्या जाळ्यात न अडकता प्रत्येकाने स्वतःवर विश्वास ठेवून पुढे जायला हवे.

मयूरी वाईन्देशकर
(पत्रकारिता विद्यार्थिनी)

WAVE OF INVENTIONS IN TECHNOLOGY WORLD

Agraj Joshi

Overview

Many new technologies are emerging in the world. According to all these inventions and in- depth research about these particular organizations, it is predicted by scientists and experts that dominating technologies in near future are genomics, gene editing and synthetic biology. All these years the use of social media has also increased making connectivity even better to share these inventions in little amount of time.

Some of the Recent inventions

1. **Humanoid Robot-** Humanoid robots are a kind of androids that are built to aesthetically resemble humans. These humanoids are now used as research tools in several scientific areas. It has been suggested that very advanced robotics will facilitate the enhancement of

ordinary humans.

2. **Foldable Tech Devices-** Many experts in this sector predict that foldable devices will overtake current tech devices in near future. These devices will be used in workplaces and commercial tech companies.
3. **Colour changing cars-** Since year 2020 many companies were doing experiments about color changing technology in cars but finally in 2022 BMW launched there IXF low Concept with E-ink technology which allows the car to change colour and design.
4. **Digital twins & 5. Covid-19 Breathalyzer-** Other than these two main inventions took place in tech world this year that are digital twins and Covid19 breath analyser which are expected to be most helpful for mankind as we all know

covid pandemic was a very painful period. But invention of this analyser will be useful for putting a step forward in means of health and safety. Whereas digital twins are proved to be helpful in sector of

simulation, integration, testing, monitoring and maintenance.

As mentioned above these are the latest inventions in technology world in the year 2022, but to get broader idea about how things are changing and what is rate of new inventions in technology world, it is obvious that one needs to take a glance at the other older inventions in the past years.

Older inventions

Technological workers are most busy because if we take a look at new project rates and process of various gadget making it is always clearly dealt in technological research companies like HFS Research, IDC, Forrester Research etc. So many new inventions were introduced to world in past two-three years because of hard-work of these companies.

Inventions in 2021 –

- Smart Specsare useful for functionality, imaging and wireless connectivity
- Offline Coding is another invention that make

learning easier and debugging simpler

- Supersonic Demonstrator is used in finding whether we can fly supersonic again.

All these amazing things like a new noodle hit like a forced wave on that generation. Everyone can now understand the gravity and range of these innovative ideas used in this particular sector.

Inventions in 2020 –

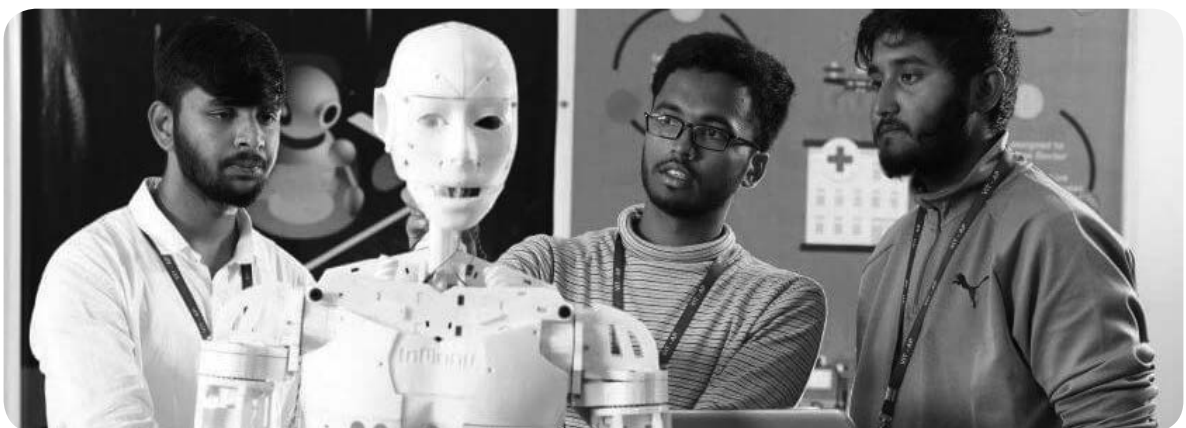
AR guided surgery is a special surgery which allows surgeon to observe spine in 3d during invasive spinal implant surgery giving better control and visualization to surgeon.

There are so many useful traits of these newly discovered inventions and these inventions are actually helping a lot to minimize the stress of work and increase speed of the same.

Conclusion for this particular article is up to the readers but here is one particular thing that everyone needs to address that even when the article is discussing about older inventions only the new techniques, inventions which are from year 2020 and 2021 are mentioned. In these fast-paced times when technology is changing every day and new trends are increasing day by day, the old inventions should be considered as old and mediums should keep updating about newer inventions and hot trends in technological world to stay updated and modern.

■

Agraj Joshi
MAJMC Part 1

इंटरनेट, संवाद आणि आपण

प्रा. स्वप्नील कांबळे

मनुष्य हा व्यक्त होणारा सामाजिक प्राणी. आपण सध्याच्या काळात अधिकाधिक प्रमाणात व्यक्त होऊ लागले आहोत. आपला संवाद इंटरनेटच्या काळात खूपच जास्त बदलत गेला आणि भविष्यात तर आणखीन बदलणार. या बदलाचा अभ्याससुद्धा खूपच रोमांचकारी असणार आहे.

संवाद, ज्याला आपण सहजच कम्युनिकेशन असं म्हणतो त्याला अधिक व्यापकतेने संज्ञापन म्हणून अभ्यासले जाते. सर्वात आधी आपला स्वतःशी संवाद होतो, मग इतरांशी आणि नंतर आपण जगाशी संवाद साधतो. एका माध्यम अभ्यासकाने खूप छान वाक्य योजले आहे; 'You cannot not communicate'. नीट पुन्हा वाचल्यास त्याचा अर्थ कळेल. आपण संवाद नाही असा करूच शकत नाही. कारण शांततासुद्धा बोलकी असते, संमती मूक राहून देता येते, डोळ्यांची भाषा खूप काही सांगते! हा सगळा

संवादच.

'आमच्या काळात अमुक कसं छान,' वगैरे जुनी लोकं सांगतात. कारण त्यांच्या काळातील संवादाची साधने मर्यादित होती आणि ते मौखिक आणि परस्पर भेटीने जास्त संवाद साधत असत. त्या काळात एखादे पत्र जर पाठवायचे झाले, तर अगदी वीस ते तीस किलोमीटरच्या दुसऱ्या गावात ते पत्र पोहोचायला दोन-तीन दिवसांचा कालावधी लागायचा! आजची पिढी यावर विश्वास ठेवणार नाही. कारण त्यांच्या जगात अंतराची बंधने इंटरनेटने ठेवलीच नाहीत. अगदी जपान, अमेरिकासुद्धा एका क्लिक वर!

शब्द, वाक्य, त्याची रचना याची गरजसुद्धा आता कमी कमी होत चालली आहे. त्याची जागा आता ईमोजी, चिन्हे यांनी घेतली आहे. भावना आता चिन्हांकित करून पाठविण्याची डिजिटल संस्कृती निर्माण होता आहे. पेन कागद घेऊन लिहिणे आता कालबाह्य होणार आहे. फक्त

आता परीक्षा तेवढ्या 'लेखी' स्वरूपाच्या उरल्यात. त्याचाही आता या पिढीला कंटाळा आलेला दिसत आहे. कोरोनाच्या काळात परीक्षासुद्धा पेन-पेपर न घेता 'छान'पणे देता येतात, याचा अनुभव या पिढीने गाठीशी बांधला आहे. आजची तरुण पिढी ही इंटरनेट सोबतच जन्माला आली आहे. इंटरनेटसुद्धा एक तरुण तंत्रज्ञान आहे म्हणूनच नवीन पिढीला सगळंच काही नवीन हवंय; पण जुनं पण सोडायची इच्छा नाही. इंटरनेटमुळे संवादक्रांती झाली आणि भविष्यात खूपच वेगळं आणि रोमांचकारी असणार आहे. या सगळ्या बदलात आपला संवाद नक्कीच बदललाय मात्र भावना त्याच! आणि व्यक्त करण्यासाठी नवनवीन मार्ग!

इंस्टाग्राम नावाची एक 'इन्स्टंट चावडी' सध्याच्या मुलामुलींना खूप आवडते. त्याची दोन कारणे आहेत. एक म्हणजे, तिथे त्यांचे आई बाबा अद्याप पोहोचलेले नाहीत आणि 'आपल्यासारखेच' अनेक ज्याला भाषा, प्रांत आणि देश याची बंधने नाहीत. 'इन्स्टा'वरील आपले नाव, ओळख, इंटरेस्ट, हे सगळंच खऱ्या जीवनापासून

खूपच 'वेगळं' आणि 'सुंदर'. जाती, धर्म, प्रांत, परंपरा यांच्याहून खूपच भन्नाट दुनिया. ज्याला जसं हवंय तसं व्यक्त होणारे लोक! हे व्यक्त होणं थेट 'रील्स' पाहून समजतं! इथे असण्यापेक्षा दिसण्याला अधिक महत्त्व 'सफरचंदादी' नानाप्रकारचे 'समर्थ फोन्स' असे 'रील्स' चमत्कारिकरीत्या तयार करतात! 'रील्स'मधील मुलंमुली आपल्या तीर्थरूप मातापित्यांनासुद्धा ओळखता येणे कठीण! पण मुलांच्या दुनियेतील हे 'नित्यकर्म'. इथे संवाद हे साधन आणि साध्य दोन्ही पद्धतीने वापरता येते फक्त त्याचा 'हेतू' काय यावर सगळं ठरते. चार्वाक जर आज असता तर ह्या मुलामुलींच्या 'व्यक्त' होण्याच्या पद्धतीने भारावून गेला असता! ह्याच जन्मात प्रतिसृष्टीने तयार केलेला स्वर्ग त्याला याच जन्मात दिसला मात्र असता. इथे पापपुण्य नाही, नैतिक अनैतिक नाही सर्व काही आज आणि आजमध्ये जगायचं आणि मात्र काही करून नियमितपणे 'संवाद' साधत लाईक करत, पोस्ट करत, फॉरवर्ड करत, मॅच करत व्यक्त होत राहायचं.

पण हे संवादाचे मार्ग आपण स्वतःहून नाहीच बदललेत. ते आपल्या जीवनात बाहेरून आणले गेले. गूगल, फेसबुकादी कंपन्यांनी हा 'बदल' निर्माण केला आहे; किंबहुना आपल्यावर लादला आहे. त्यांना जगाची संवाद साधण्याची पद्धतच बदलून टाकायची आहे. आपण सध्या 'समाज-माध्यमी- संवाद' असलेले 'समाजमाध्यमी- नागरिक' मात्र झालो आहोत. येथील मूल्ये दिवसेंदिवस बदलत आहेत. अतिसंवाद हासुद्धा इंटरनेटने दिलेली एक देणगी! यामुळे माणूस दुरावण्याची शक्यताच अधिक! समाजमाध्यमी-मने ही द्वेष पसरवीत आहेत. प्रेम अजूनही पारंपरिक वही-पेन इथेच दिसत आहे. नवीन पिढीसुद्धा अधिक उथळ अस बोलू लागली आहेत. इंटरनेटच्या संवादने दैनंदिन जीवनातील व्यावहारिक संवाद कोरडा केला आहे. एका संशोधनातून असे सिद्ध झाले आहे की, माणूस आता अधिकाधिक 'तंत्रज्ञानाधारित' संवाद करण्याच्या त्याच्या सवयीमुळे आपल्या नैसर्गिक व्यक्त होण्याच्या पद्धती हळूहळू कमी करत जाईल आणि एक वेळ अशी येईल की तो भाषा वापरून बोलणे बंद करेल! त्यात माणुसकी आणि प्रेमसुद्धा 'सर्च' करावं लागतंय की काय, हे येणारा काळच ठरवणार आहे.

■

प्रा. स्वप्नील कांबळे
पत्रकारिता आणि संज्ञापन विभाग

NET EXAMINATION 'WHERE GOOGLE IS A GOOD STUDENT'

Swapna Kolhatkar

I am the National Eligibility Test for teachers. Every year candidates enrol for qualifying this examination. There are interesting questions to test a candidate's general knowledge and subject expertise for qualifying the candidate for teaching post. And every time Google wins! Yes, Google is my best candidate. No matter which questions I ask, Google answers.

Most of the candidates grappled with their general knowledge on environment, education policy and many other topics; but not Google. It answered correctly about world matters and technical know-how. Then I studied the candidates. They were good with logical problem solving; after all it is inherent to humans. Few candidates proceeded confidently with the memory aspect but still couldn't match Google. I wondered if indeed the candidates needed to memorise the answers that are available with a machine. The click of a machine button would answer any questions on protocols, climate change, NEP 2020, organisation of statutory bodies, event dates etc.

Another thing about Google, I was proud of my efficient candidate when the various equations related queries were answered with ease. I wonder with so much focus on changing times, new technologies, latest tools

on automation etc; why would anybody give emphasis on rote learning or memorise the complex equations. These days all humans search current topics using machines and search engines but here they were all back to the text book way of rote learning. A teacher is more than just a teaching learning software.

Even more intriguing fact was about the questions on education policy that promote interdisciplinary / experiential learning and creative / critical thinking. Instead, the questions were about the organisation of various educational statutory bodies, including the education policy. Where does critical / creative thinking come in such questions? Indeed, am I as a testing mechanism, not to be considered for promotion of new education policy? Why does only Google win and not good candidates? Why does a candidate not be evaluated on the work being done or relevant topics being studied? Let's move ahead, readers! Am I being conducted for only robots or automated machines? Let us remember, 'A teacher is a human being who teaches, mentors, motivates and channelizes young minds of the world'.

Swapna Kolhatkar

Assistant Professor

Computer Science Department

HAPPINESS

IS NOT BY CHANCE, BUT BY CHOICE

Aryan Chandak

“Happiness”, what is happiness? Today we see the whole world is looking out for happiness. Happiness is a state of being happy, being content, having satisfaction. But the question is how long the happiness lasts, how long we feel contented or satisfied. Our heart, our mind always wants more and more, there is a hollow in us that seems to be unfilled. The more we try to fill it, the more it expands. We try to find happiness in materialistic things, spiritual things, celestial things and so on. In relationships the expectation of our happiness and its fulfilment is always expected from others. We expect others to make us happy, keep us happy and soon we find out that nothing can make us happy and keep us happy forever. Even if we feel happy, it is for a reason and for a season and after that there is the same old life and its struggles.

We need to find out what is the source of true happiness, what do we call true happiness and how do we define it. True happiness is not in being happy but in making others happy, to see the contentment and relief on other people's face, to help someone to achieve their goals, to encourage, to mentor, to motivate people for a good cause, these little things can give us long

lasting happiness, a satisfaction, that no one can rob from us, where we ourselves feel like a winner when others win. I think that feeling, is true happiness and the source of true happiness is within us, in our thoughts, in our right mind-set, in our nature to define things that are more valuable than materialistic things, the desire to esteem others better than us, to look out for others interest than that of us, this is true pure happiness; the true joy which is not dependent on self-glorification but in lifting up others even though when that person considers to be our enemy.

We all have this source in us, we only need to take time and look into ourselves. The source of pure happiness lies within each one of us. We don't need to look for it in other places or depend on others to make us and keep us happy. What we want others to do for us, we need to do that first to ourselves. This kind of mind-set will break all the barriers of unhappiness, discontentment and lead us all to true happiness.

■
Aryan Chandak
T.Y. B.com

Tender beauty

Vaibhavi Shinde

The texture, the pattern, the colours, the shade of the flower is naturally so beautiful so much so that we feel naturally beautiful. With some pleasing days, with thunder storms, with the heavy rain it tries to bloom slowly taking the help of the dusk and dawn it changes to a flower. Not an easy task but the change of little bud to a flower is so pleasing. Closed with the overlapping petals it stays... waits for the time to rise it steps into one step of life to half bloom and then blossoms. With so many challenges/ difficulties they try to have full life.

Don't pluck them as they look beautiful in the presence of nature and making nature elegant in its beauty of colourful shades of pink, red, blue, orange, golden and so many...rising with the rays of sun they sway through the mid vibes of the windy air.

Learn to smile as the cute little flower does when bloom. Making each day perfect, each day lovely, by seeing at them; it gives us positive, pleasing, passionate vibes to be in the presence of nature more and more with the natural effects which don't have artificial filters.

Sometimes these flowers are only seasonal, but making the whole season divine they leave a mark in our heart. Giving the dawn, dusk contrasts in its colour, the petals love the wet rain so much, they get natural glitter, natural

sparkle of the drops falling down mildly. The drop slips from the little flower... showing the dew drop in the morning before the sunrise. It has that beauty mark which turn fade but adds a charm, prettiness to the flower so lovingly that it feels it is part of the flower.

Loving nature is so beautiful when we have the presence of flowers soaring with the winds, playing through the air. Spring starts when the trees are filled with colours of flowers, going through the beauty spring calls, showing the flower colours it blooms. Having the tenderness, they fill everything into a happy, into a blissful mode. Making our life calm with the mild fragrance of the scented flowers, insects sucking the honey as if the flowers are made for them... enjoying the petal to petal with going inside and out the layers they enjoy.

There are so many things to learn from a flower such as living in thorns, taking time to bloom but when it does, it is the most attractive, showing us the way to live with swaying in air and the beautiful nature; it even leaves its petals for the next flower to bloom. And the petals fall...

■

Vaibhavi Shinde
TYBBA CA

UNITY OF DIVERSITY

Varsha S. Sonsale

I'm Varsha. I was born in Pune to Deaf parents. Due to this biological condition, my elder sister Manasi and I too are deaf. But this doesn't deter us from dreaming! I learnt many things. I completed schooling. Now I'm in my third year B.Com. I love playing indoor and outdoor recreations. I love reading books. I love travelling. I love to socialize with people. I dream of becoming an architect.

Varsha Sonsale, who has proved to the world that disability, is not a shortcoming but indeed an ability to achieve your goals in life.

I am a national judo player & have also bagged a gold medal in Judo in National Level for the deaf in 2018.

It's very useful including making judoka more physically healthy, mentally well, and building confidence, self-esteem.

I also participated in the Deaf Leadership Program which was conducted in Bangalore for ten days during the second week of September 2022. Thirty-five deaf adults from different parts of India attended the program. Lessons

on Deaf culture, Leadership skills, SWOT and different activities were a part of the program! Some educated Deaf leaders were helping us to become responsible leaders. That program was of great benefit to us. The very first program of its kind and it was a kick-start!

I like to learn new things! What makes us different from others is that we communicate with deaf people in Indian Sign language! Of course, we depend heavily on text messages!

We are very thankful to our parents and teachers for their help and support in our formative years! I believe Deaf can live independently with little dependence on hearing people. Deaf can do what hearing people do except hear and they deserve encouragement and appreciation rather than pity!

I'll be pleased to answer any further queries you might have.

Varsha S. Sonsale

T.Y.B.com. (c) 2021-22

varshasonsale1803@gmail.com

LIGHTS.. CAMERA.. ART..!

My list of five quintessential movies on OTT to understand art cinema

Sanika Kulkarni

I remember as a kid... the seemingly endless queue buying tickets for watching an A-list Shahrukh Khan movie; me being one of them. There was nothing more exciting than buying that extra-large bucket of popcorn, having the greatest seats at the end of the hall and excitedly watching the trailers while the theatre hall getting filled with the audience. I remember getting frustrated at a group of friends crowding at my seat after arriving late for the show and the ticket guard showing them their respective seats with a gleaming torch... but in the end making it all worth it just to experience those three hours of grand cinema on the wide-screen.

Cut to the pandemic times and the rise of over-the-top (widely known as OTT) platforms, I could have the equivalent of a theatre experience at my leisure! With these media services that can be easily accessed through mobile phones, laptops, smart TV, and other audio-visual devices and an internet connection gave me unlimited access to entertainment sources worldwide.

The modern-day features of these OTT platforms have shaken the supreme Indian television. One of the biggest boosts that the OTT platforms achieved was during the pandemic period of COVID-19, where this industry flourished many folds. With Indian and International content, it played an essential role in the information revolution and development. Entering one of the top economies and high population lands like India, OTT platforms continue to transform entertainment scenarios. While many of these are monumental changes, they are only in essence; missing out on the fundamental changes that these platforms have brought out in the universe of storytelling and cinema.

OTT has not only been a boon to most of

the filmmakers of India, offering a diverse range of storytelling options; but also, to the lesser-known actors and the audience with the choice of consumption of their favorite genre of cinema or show. The most important factor is that OTTs do not have to follow a “normal commercial theatrical format”, and can be different, which has created newfound audiences. The star-studded Bollywood stars like Shah Rukh Khan and Akshay Kumar delivered their biggest successes in the physical theatres but now you can see a new range of lesser-known actors like Nawazuddin Siddiqui and Pankaj Tripathi garnering the same amount of success and love on the OTT platforms.

As an avid reader and cinema enthusiast, I keep on wondering how the storytelling has changed over the years on various platforms influenced by the new techniques and innovation coming up in the industry. But the answer to this is actually very simple; keeping in mind all the complexities associated with the art of filmmaking.

The rejection of the “good ole formula” of commercial Bollywood cinema – “A Hero/protagonist, being the good guy fighting the bad guys for his girl.. The End” is what makes the filmmakers of OTT stand out and smash hits. Gone are the days when the screens were ruled by “stars” and the only magic that would save the cinema in theatres was the “stardom” and “glam”.

OTT has provided a platform to all the new, lesser-known actors as well as opened the doors to the re-invention and innovation of cinema.

Of the many films that I came across OTT, *Bulbul* was one such experience on Netflix which will stay with me forever. Set in 1800 Bengal Presidency, the film's opening scene shows us a little girl and her feet dangling from a treetop (the feet of a woman are an important metaphor in the film). The feet of a woman in the film is symbolic of the main protagonist of the film, *Bulbul*, and her desire to walk free from the normative structure of the society. *Bulbul* is also a story of a witch, a *chudail*. For centuries women have been branded as "witches" if they failed to conform to society's rules. The myth of *chudail* has existed in Indian folklore as well; *Bulbul*, however, treats it differently. It shows the backstory behind a woman's transformation from a simple girl to a "witch".

The most fascinating thing about this movie is what the filmmakers call the art of mise-en-scene. Mise-en-scène, in simplistic terms, is the stage design and arrangement of actors in scenes for a theatre or film production, both in visual arts through story boarding, visual theme, and cinematography, and in narrative storytelling through direction. So, here, in *Bulbul*, we see a lot of playing around the red and green colours; colours which are also significant symbolism for a Goddess or a woman herself. The camera movements are shifty which give a sense of continuous action and a first-person narrative technique. This technique is especially effective when you are watching a fantasy-thriller and you need to keep the audience on the edge. But none of this is quite effective when it comes to the art of storytelling in this film which perfectly throws light on the patriarchal whim and the different confinements that a woman has to face in this society. (Watch *Bulbul* on Netflix)

Another satirical story but quite different from *Bulbul*, portraying drama and death, *Ramprasad Ki Tehrvi* has a deceptively simple premise.

Every character is meticulously etched and aids the screenplay while getting their time and space to shine. Acting heavyweights like Supriya Pathak, Vinay Pathak, Manoj Pahwa, Ninad Kamat, Konkana Sen, Vikrant Massey, Parambrata Chatterjee bring out the conflicts and the dilemmas of their characters with a sensitivity that comes from true insight and experience. For a story set in a small town steeped in patriarchal moorings, it's heartening to see women, subtly and at times pronouncedly, stand up to patriarchy in their own ways. A rich, intricately detailed and keenly observed family drama, *Ramprasad Ki Tehrvi* is a piercing, true-to-life portrait of relationships and the times we live in. (Watch *Ramprasad Ki Tehrvi* on Netflix)

Films that question patriarchy are often criticized because they're mostly made by men, and it is argued that rarely do they do justice to the subject. Jeo Baby's *The Great Indian Kitchen* is an exception, and one that questions the deep-rootedness of patriarchy in our society as realistically as possible without any gimmicks. Without picking sides, the film quietly, in the most traumatic fashion, gives us a glimpse into the life of a married woman in India and her role in the kitchen. With each shot, the film makes one squirm in his seat while asking questions such as how we treat women in our homes. Every time the movie shifts the camera on a female character, we see her in the kitchen or attending to the men in the house. While the women toil and break their backs in the kitchen, the men are lazing around, scrolling through videos on WhatsApp and leaving behind food waste on the dining table for the women to clean.

The film's most beautiful but haunting shots take place in the kitchen. As the camera zooms in on the food being prepared, all one could think of is how lip-smackingly delicious it could taste. But as the camera pans on the women who are making those dishes, working in the most horrible conditions, it's a stark reminder of the reality and how patriarchy has enslaved women. (Watch *The Great Indian Kitchen*

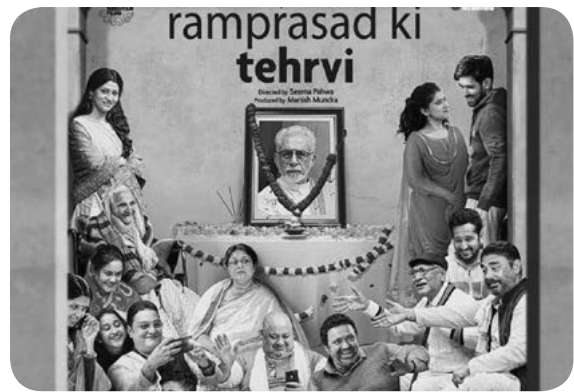

on Amazon Prime)

There are some stellar Hollywood science fiction movies like the Back to the Future franchise, Star Wars, etc. etc. but a film like Cargo, and Indian movie will hardly get any praise for its original science fiction script. It is that the film is a thoroughly original one, particularly for Indian science fiction. A philosophical tale, a dark comedy, and a tight budget space film all rolled into one, Cargo is one of those oddball movies that will undoubtedly go on to develop a bit of a cult following over time.

How can you ever miss a story of A 'post death transition system' or PDTS, manned by a 'rakshas' (demon) on a spaceship, helping humans transition to the after-life peacefully. This demon, *Prahasta*, played by Vikrant Massey, lives a peaceful, solitary life on board his spaceship, dutifully following due procedure while helping the newly dead transition beyond. His life takes a turn when he is assigned a new assistant *Yuvishka*, played by a too-earnest Shweta Tripathi. If that sounds bizarre, that doesn't even scratch the surface. The references to the Hindu religion and mythology are shaken and stirred with absurd pop-culture nods and throwbacks. The very concept of the after-life is another trope of Hinduism the film borrows, by extension ensuring that death isn't seen as such a big deal. Yet, Cargo largely manages to make you gloss over that as well, simply because it's fascinating to see the curious ways in which people die and turn up, mid-activity, in a spaceship - some of them unaware that they are dead until they're told so. (Watch Cargo on Netflix)

Axone, one of its kind is not just a famous dish from Nagaland (which I got to know after watching the film), but also one of its kind, realistic, slice-of-life dramedy. Axone, pronounced 'Akhuni', is a particularly pungent ingredient used in Naga cuisine. In the opening scene of Axone, the film, our protagonists procure some of it to use in a special pork dish that they're going to prepare for their best friend, who's getting married. Axone is a small film with big ideas, deftly directed and delicately performed. By identifying themselves as 'North Eastern'— a collective term that is used to confine millions of people— the characters form a sort of an alliance that feels more of a survival mechanism than a deliberate choice. It is a title that

has been given to them; one that they have come to accept. And that's tragic. Because, Delhi can beat the dreams out of anybody. Especially if you're an outsider.

The truth of the matter is this -- regardless of how vehemently we pretend to believe in our country's cultural diversity, we're a nation in which it is possible for people to take pride in the streets that they were born in, and hold grudges towards those who weren't. And Axone, the film, treats us more gently than we deserve. Despite being on the receiving end of casual racism on virtually an hourly basis — the film begins with a rather harrowing public confrontation — barely any of its characters seem to hold a grudge against their tormentors; they've almost become immune to it. The film doesn't feel the need to over dramatise its social commentary, simply witnessing the tremendous difficulty that these characters are forced to endure, just to be able to celebrate a happy occasion, is enough to get the point across. (Watch Axone on Netflix)

I remember a time, when I loved watching the big-time heroes and heroines perform their Bollywood songs and dances in a disco, their houses, or sometimes even in the absurd snowy mountains. But growing up to learn how media is a reflection of the society, I understand the importance of realistic cinema and how we as an audience need to appreciate it more and more so that we find more of such gems online as well as offline!

■
Sanika Kulkarni
Assistant Professor
Journalism & Mass Communication
Department

Education and Movies

Dr. Ashwini Parkhi

There will be very few people in this world who never watch movies. Movies breaks the barriers of the languages. Movies are those audio-visual Media which create a deep impact in our lives. Now the question that arises in the readers' mind is Education and Movies related?

The answer to the same is in my context is yes.

Movies help the students to understand certain concepts or messages in a very effective way. It also helps teachers to give examples through which its easy for students to co-relate. Few of the other benefits of movies for students;

- Through few movies, message conveyed is to seek knowledge and not just marks.
- Few movies show the success stories which motivate the students to achieve something great.
- Handling failures is also effectively shown through movies.
- Movies irradiate the language barriers.
- Depiction of bad impacts of alcohol, drugs, and other bad influences on human lives in movies also show the consequences due to which many of the students might avoid or not fall in its trap.
- Many of the movies give messages in the

social interest which is very effective media.

- To understand the real-life heroes / leaders like Shivaji Maharaj, Sambhaji Maharaj, our freedom fighters, etc. it can be more effectively understood and teaches to handle the situations or understand their management/war techniques.

Rather we should be thankful to such team who takes endless efforts to produce, direct and act in such movies which teaches us or leaves a message which forces us to think. Though one cannot ignore the fact the coin has other side also.

The impact of the movies on other side in education can also be negative.

Few limitations :

- Use of movies in education should be thoughtfully done
- Choosing the right film or movie as teaching material can be difficult
- It should be an effective tool with positive results.

Lastly, I would say that effect of movies is two-fold on the society but moreover it is positive specially when used in Education.

Dr. Ashwini Parkhi
Faculty, Commerce

ROMANCING THE BALANCE SHEET

Aditi Prakash Jadhav

“Less is bad, more is worse”

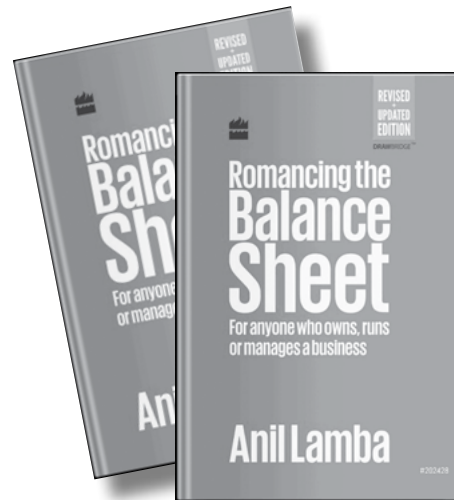
Mantra for success in business quoted by Dr. Anil Lamba in his book,- 'Romancing the Balance Sheet.'

This quote contains numerous perspectives if we take a deep dive in to each and every aspect of finance. For instance, how much inventory to be maintained? What should be adequate cash and bank balance? How much amount should be borrowed?

Not a long ago, I read this heavenly book named, 'Romancing the Balance Sheet' by Dr. Anil Lamba. The name sounds interesting as the book itself. It is a meticulous book on Financial Management written in jargon free and user-friendly language for a person who is not even studying in the field of commerce and can effortlessly figure out the ways to smart his ways of finance.

With an ocean of values and principles, the quotes inserted after each chapter adds to its treasure. For instance, 'Yesterday is a cancelled cheque, today is cash on the line and tomorrow is promissory note'. The book says there is no such thing as a finance person. Now if I ask you, is finance management only about collecting and compiling, recording and preparing the finances, if your answer is yes, then you are confusing accounting with finance.

This read provides a valid identification for money that is spent which can be considered as an asset or an expense. We always hear from the businessman that their aim is to earn profit. Now what is this profit, is it money? So do they conduct business to make profit or money, this book will definitely answer the query.

The author states two rules as the golden rules of good Financial Management. If these rules are diligently followed, most problems caused by financial mismanagement can be avoided. What if, one has to identify the risk profile of the organization? Satisfying this need, the book mentions the best way to describe a healthy organization and the whatnots about the leverage for analysing risk profile of organisation and credibility trap by applying the logic of wisest ways to use long term and short-term funds.

Apprising about the magnification of return, the author introduces the concept of Trading on Equity and understanding the effect on the top and bottom line with quick look at the Ratio Analysis. Unfolding the aspects of Marginal Costing principles and break even analysis in great details; accompanied with case studies on the same makes the read more interesting and better, as well as makes one aware on taking financially intelligent decisions.

This book always ranks on the top in my list as series of chapters are designed with innumerable examples making easy for a person entering the field of commerce or a non-Commerce Background person to get his basics clear and his foundation strong.

The Author himself is a practicing Chartered Accountant, Financial literacy activist, international corporate trainer and bestselling author. Educating yourself through a learned person will help you understand yourself and

will quench your curiosity.

If the above review interest you, then needless to say, get one for yourself! I have inserted below the link to purchase a copy for you and your loved ones <https://www.amazon.in/Romancing-Balance-Sheet-Manages-Business/dp/9350294311>

■
Aditi Prakash Jadhav
T.Y. BCom- Division A
7875476837

Students Desk

Movie Review

SOME CHA CHA AND A WARM EMBRACE

Aditi Prakash Jadhav

Cha Cha Real Smooth is a movie for hopeless romantics, who believe in the idea of soul mates. It is a movie that will leave a warm feeling in your heart and leave you smiling at the end of it. The movie was in the 'must watch list of 2022' of every cinephile and really lived up to the hype. It is a finest film with an amazing cast and wonderfully written characters.

The unique connection shown between Andrew played by Cooper Raif, who is just as confused and clueless about what to do with his life after college like every other graduate and Domino played by Dakota Johnson, a young mother who wants nothing but stability in life, is just beautiful. Like it said by Andrew on the Earth, we all have, like, ton of soul mates and god puts them, like, on your path so you'll cross. But as you can see further not all form a part of the chapters in our book like trains passing through stations without halt.

The movie feels right in all senses. No long boring plots, it just flows at a relaxing speed. Even though some might argue that it is filled with clichés and unrealistic fantasies, but I have

to disagree! It was genuine, filled with wide array of emotions.

The delicate portrayal of mental health is noteworthy.

It's a great movie to watch with your loved ones, a must watch masterpiece!

■
Sayali Arole
T.Y. B.Com.

स्वप्नातला सुंदर परिसर!

■
असा असावा माझा परिसर..!
पक्षांचा किलबिलाट असावा,
फुलपाखरांचे बागडणे असावे,
कोकिळेचा मधुर स्वर आणि
खळखळणाऱ्या झऱ्याचं गुंजन असावं.

असावी हिरवीगार झाडी,
फुलांचा दरवळ असावा.
मधमाशांची गुणगुण अन्
मोरांचा नाच असावा.

खरंच हे स्वप्न होईल का पूर्ण?

आधुनिकतेकडे निघालो आपण,
यंत्रांच्या जंगलातून,
धुरांच्या ढगातून केविलवाणे,
किल किले डोळे करून.

प्रदूषणाच्या विळख्यात गुदमरतोय आपण
कासावीस जिवाला करून.

चिऊचा घास अन् काऊचा घास
फक्त कल्पनेतच पहावा लागतोय.

चिमण्या येतील का फिरूनी पुन्हा
घरटी करतील का वळचणीला घरांच्या,
टिपतील का दाणे अंगणात.

फुलतील का फुलबागा, अन् बागडतील का लपाखर.

नाचतील का मोर पिसारा फुलवून, अन्
जाईल का पावसाच्या धारेने पुन्हा मन माझे हरवून.
पुन्हा मन माझे हरवून...!

■
डॉ. संदिप अनपट

गझल

■
होते उगाच चर्चा बघ त्या नराधमाची
करतोय जो निलामी जातीत माणसाची
रानात रोज सडते, कांदा मुळा नि मेथी
किंमत जगास नाही, त्याच्या पराक्रमाची..
शाहू फुले नि वाचा आंबेडकर गड्यांनो
(नाठाळ हे पुढारी, खातील फार माती)
पैशासमोर ज्यांनी बापास वाळ केले
संगत नका करू रे ऐशा जनावराची
मातीत देश जातो, आहे तुझा जवाना
चालूय रे तयारी, जातीत वाटण्याची
शिवबा भिमा नि शाहू, गेले निघून मित्रा
किंमत तयास कळली, एकत्र राहण्याची
निष्पाप दोस्तांना रंगात वाटले तू
किंमत नसेल तुजला, माहीत काळजाची

■
निखील नामदेवराव सुक्रे

बाप कुणाला कळतो का?

■
राबून सुद्धा झोपत नाही, प्रश्न उद्याचा छळतो का?
घाम फुटेस्तोर झटणारा तो बाप कुणाला कळतो का?
परिस्थितीही हलाखीची, लेक राहिली उजवायची
पेरणीसाठी गहाण असतो, पहा कधी डगमगतो का?
लेकीसाठी झटणारा तो, तो बाप कुणाला कळतो का?
रोजंदारी करून भरतो परिवाराचे पोट जरी
मुलाबाळांना शाळेत टाकतो, वागवतो राजा परी
फाटका बूट अन् जुने कपडे मालक कधी नेसतो का?
परिस्थितीशी लढणारा तो बाप कुणाला कळतो का?
शेती आहे गहाण ज्याची, उचल घेतली पुढील सालची
मालालाही भाव नाही, कुणा कळेना तळमळ त्याची
माझ्यासाठी तुम्ही काय केलं तरी पोरहो म्हणता? का?
परिस्थितीशी लढणारा तो बाप कुणाला कळतो का?

■
निखील नामदेवराव सुक्रे

प्रथम वर्ष, वृत्तविद्या विभाग

शब्द

■
शब्द पहाटेपासूनी मिळणारी सोबत
शब्द सापडले नाहीत असे नाही घडत
शब्द हास्याचे कारण, शब्द हळवासा सूर
शब्द रागाने अशांत, शब्द शांततेचे दूत
शब्द दुर्जनांचा साथी, शब्द संतांचे अभंग
शब्द एकट्याचे नाही, शब्द सार्या चाच संग
शब्द स्वर्ग ज्ञानाचा, अज्ञानाचा नरक
शब्द चांगले - वाईट त्यात हेतूचा फरक
शब्द खेळ मांडतात त्यात स्वतःच राजे
चाल खेळतात अशी माणसाचे होते प्यादे
शब्द उघडतो मुख सत्य सांगून टाकतो
शब्द असत्याचा दास वेळी मौनच पाळतो
शब्द खूप सांगणारे अन् जास्त लपवणारे
शब्द वचनात बद्ध, शब्द मुक्त फिरणारे
शब्द सुखाची वाणी, दुःखाचा आकांत
शब्द अर्थहीन कधी, शब्द प्रार्थनेचा अर्थ

चिन्मय आलूरक

तृषा

■
जातो पाखराचा आरशावर
पावले ठेवू नको तू पावलावर...
प्रेम करणारे असे कोणीच नाही
प्रेम करतो मी रिकाम्या कागदावर
अक्षरांना कोरत नाही असे हो
अक्षरांना जोडतो मी काळजावर
काळजीने ठेवले ओझे असे की
श्वासही करती उधारी कातळावर
वाट मोडावी कुणाच्या वाटण्याची
वाटणी व्हावी कुणाच्या वाटण्यावर
भव्यता पाहून सारे थक्क आहे
अन् कुणाची खोल दृष्टी छाटण्यावर
जेवढी होती परीक्षा वादळाची
तेवढे आरोप होती वादळावर
वाट भागवते तृषा बघ चांदण्यांची
आंधळा करतो भरवसा माणसावर
छाटलो गेलो तरी दगडाप्रमाणे
केवढा विश्वास माझ्या वाटण्यावर...

गीतेश बोंद्रे

कोमेजल्या मना

■
कोमेजल्या मना रुसणे नको रे
आत्ता पाऊस येईल बघ
सर अंगास भिजवेल बघ
उमलून येतील पाकळ्या
दरवळून जातील गंधपण्या
रंग पुन्हा ताजे होतील
दव पहाटे धावत येईल
पहाटेचं स्वप्न बघ
आत्ता लागतीये लागू दे धग

जगणं असंच असतं बाबा
दुःखाशी जोडलेला सुखाचा धागा
परिस्थितीचा दोष नाही
देवाचा तर नाहीच नाही
देव काही करत नसतो
आपलं आपण ठरवत असतो
सारं ज्याचं त्याचं असतं
त्यात कुणाचं काही नसतं

उगाच रडत बसू नको
धीर मुळीच सोडू नको
आत्ता ऋतु बदलेल बघ
गाली हसू उमटेल बघ
पुन्हा कोमल होईल स्पर्श
पुन्हा दाटून येईल हर्ष
अंधार पुन्हा कूस बदलेल
डोळ्यात नवी पहाट उगवेल
पहाटेचं स्वप्न बघ
आत्ता लागतीये लागू दे धग

चिन्मय आलूरक

प्रथम वर्ष, वृत्तविद्या विभाग

Precocious Child

■

A new chapter has begun
As I leave my childhood and run
Into the world of higher learning
Where my future career is discerning

The campus is alive with energy
As students from all walks of life
converge in harmony
The classes are rigorous and demanding
But with determination and understanding

I'll persevere and thrive
As I strive for a life that's worth living
There will be late nights and early mornings
But the memories and
knowledge I'll be adorning

I am excited for the journey ahead
As I leave my comfort zone and am led
Into a world of opportunity and growth
Where I'll find my place and excel,
I'm not daunted in the least, I'll be bold
I'll embrace this new adventure
And make the most of every day
This is college life, a treasure
That I'll cherish and enjoy in every way

■

Aryan Chandak

T.Y. Bcom

Black Canvas

■

How would I paint me?
I sit steady in front of this canvas
in introspect,
Would I be the majestic mountains
towering over all humanity
or the mythical Atlantic, your utopia
at the depths of the ocean?
Would I be brisk night wind,
softly caressing your auburn hair
or the mild hazy ray of sunlight beaming down
on your youthful face as you wake up,
Sun-kissed?

I see my reflection on this empty canvas.
Would I feed my despair and desperation or
my hope and light?

Maybe I am the mountain bearing
the burden of the carcasses
of those who tried to scale me.
Or the Atlantis that sunk to its demise.
Perhaps I am the strong wind
that turned into a ferocious storm,
destroying everything I've known or loved,
or the ray of sun you drew your curtain over.

Hope and despair painted
on this colorless canvas,
how would I paint me?

■

Sharanya Gawde

12th Science

Core Love

■
I thought that it is a craven.
But she heals me like that it is a heaven.
Then I felt. She is beautiful than moon.
But afterwards I realized,
she is an auspicious boon.
At beginning, I tried to make her audit.
Then I understood she wants me to get credit.
My love was so clarified.
Because she always feels me like a bona fide.
She always makes my sorrow capture.
By giving me so much of rapture.
I thought this will make me importune.
But by entering in my life she is my fortune.
We laugh like jokers, we care like parents.
We fight like siblings. we live like best friends.
We love like gods.

■
Sahil Hendre

T.Y.B.Com

Miles To Go...

■
Don't despair my friend, there are miles to go...
There are opportunities in a row,
just peep out of the window...
Life is too short to ponder,
Instead go for the things you can't even wonder!
Don't value people with negative perspective,
To pull you down is just their motive
So, buckle up....as your journey is a symphony!
The ball is in your court to make it a harmony...
It's your will...that will heal,
You'll find a way & that's a deal!
Though life's not a joke, you better know
You need to strive in order to glow...
Hurry up!! Is that what you need?
Don't worry my friend there are miles to go...

■
Dhanashree Sachin Bhide

F.Y. B.com 'C'

Live without regrets

■
Going for the idea
that pops up in your head gives no loss,
You won't know
a small endeavor can make you the boss.
Don't let failure disappoint you,
because everyone has their own flaws.
Look on the brighter side,
your onliness can get you an applaud!
Boundaries are not for you,
You are meant to travel across!
Monotony leads to no invention,
Always think of going beyond the laws!
Have no regrets my friend,
They never guide to a fruitful cause!

■
Sayali Shriniwas Arole

T.Y.B.Com.

Cultivating Hope

■
He sits on his lands,
warming his calloused hands.
Marking the fields,
where he stood, in the soil barefoot.
Tired to the bone,
yet mourning the end of day at sunset.
A warm meal awaits him
but the next one haunts him.
He wonders if his pained labour is just
a story in papers,
A slogan on placard
and a pinch of unease to discard.
He wishes for the clouds
to darken and a rain to believe in.
But expects the drought
to repeat and the sun to heat.
Hoping fate makes a mistake,
he anticipates the daybreak.

■
Isha Undale

FY. BCom Division – A

Night walk

Swaying tress
Rustling leaves
Vehicles passing on the road

Luminous milky way
Silent hallway
In the distant goes the railway

Moonlit skies
Weary eyes
Children saying their goodnights

Chilling breeze
Lakes freeze
Down go the degrees

On that walk
Humans forget all theirgrieves

Photograph & Poem by -

Sayali Arole

TY BCom

LOVE

One fine afternoon when I
got over, for my own sake
they came bearing flowers
which I didn't know
would end in heartache

Caring was I and also was
my overflowing blind trust
which made them feel I was
only meant to be swept like dust

I wished all of this was a dream
cuz for me dreams never come true
but this was reality, reality for them
to do nothing but to rue

Rue for not having me in their life,
for not making me their wife
and for me to not stab them with
my bare hands holding a knife

But you never do such things
when you're in love, blind
you just let them break them and
empty out your whole heart
which has been so kind

Finally, you get over the fact
that you'll never find love again
but then you're struck with a thunder light
and of course, some light rain

Wiping out all the theories about you
being loved again, wrong
through the puddles he comes
bearing an umbrella and
singing a sweet little song

The song so sweet that you
fall in love again, trying to sing
cuz this is the kind of love
you deserved from the very beginning.

Tapasya Dumbare

MAJMC Part-1

A MIDDLE CLASS CHILD

■
Though sacrifices and adjustments leading to tears,
But by wearing a strong smile middle class child
making his livelihood and dreams to be cheers
The responsibility on back, took him to another stream.
Which merely sacrifice his untold dream.
The battle between being pessimist and optimist we suffer,
And everyone assumes us as a big duffer.
Accepting every situation and challenges is a sign of being winner,
That make sure us, we are not a lifetime loser.
Treated as per their need people make us bleed,
But remember that we are not an unwanted weed,
By having our own creed,
One – day everyone will be astonished by our own deed.
The history will be written by wordsmith,
That Middle Class Child has done the Historical Myth.

■
SAHIL HENDRE

T.Y.BCOM

World Now- A-Days

■
Welcome to the world of social media,
Here you'll find the whole Wikipedia;
Everyone cares here is about the looks
Then you get it by hooks or by crooks.
No one cares about your marks hike,
But the number of likes
You earned for your new bike,
To do famous here you have to fake your life,
Or there's a feeling
someone pokes you with a knife.
World can be still changed by us,
If we try to get out of this fuss.
Let's do our best to learn
Because there are a lot of things in life to earn.
Not just the money,
But also, some respect & friends a bit funny.
All I can say is to stop,
We can still put our efforts to top.
Peace is resembled by the pure white dove,
Let's learn to live with reality & love

■
Reet Shah

11th Science

The Love That I Want

■
We share the same sky,
Yet we are not together under it,
Engrossed in our similarities,
Why don't we embrace our differences?
Every day we put on a different mask,
One day it is of strength,
One day of being insensitive,
But deep down we all want someone
Who'll accept us and
love us unconditionally.
That's the love that I want,
One which gives me strength
to cry my heart out,
That's the love that I want,
One which makes me strong
for someone to lean on,
That's the love that I want,
One which fills my cold heart
with warmth.
And I wait for her,
Just the way a flower waits
for its butterfly,
I too fight through thunderstorms
awaiting my butterfly.

■
Yash Katkar

T.Y.B.com. Div D

राष्ट्रीय सेवा योजना

विद्यार्थी घडविणारी एक संस्कार शाळा

सकारात्मक विचारसरणी, नेतृत्व गुण आणि प्रचंड आत्मविश्वास
या त्रिसूत्रींच्या माध्यमातून आजची युवा पिढी उद्याच्या उज्ज्वल भारताची उभारणी
राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या या व्यासपीठाच्या माध्यमातून करेल यात शंका नाही!

प्रा. प्रवीण कड

जीवन विकासाचे शिक्षण। गावीच असावे सर्वसंपन्न॥
आपल्याची ग्रामरचनेचे आयोजन। शोभावाया शिकवावे॥
पाठशाळा असावी सुंदर। जेथे मुली- मुले होती साक्षर॥
काम करावयासी तत्पर। शिकती जेथे प्रत्यक्ष॥
सुंदर गाणे, बोलणे वागणे। टापटिपीने घरी राहणे॥
आपले काम आपण करणे। शिकवावे तया॥

- संत तुकडोजी महाराज (ग्रामगीता)

स्वच्छतेची शिकवण देऊन बंधुत्वाचा वारसा जपणाऱ्या राष्ट्रसंत तुकडोजी महाराजांनी खंजिरी हाती घेऊन 'ग्रामगीते'च्या माध्यमातून महात्मा गांधींच्या स्वप्नातील नवभारताची संकल्पना प्रत्यक्षात साकार करण्यासाठी कृतिशील कार्य केले. युवकांनी बलवान व्हावे, नीतिमान व बुद्धिमान व्हावे आणि आपले जीवन देशकारणी लावावे असा त्यांचा आग्रह असायचा. 'बसला कशाला, आळशी बनायला, चाल पुढे देशाचे काम करायला,' असं म्हणून ते युवकांना प्रोत्साहित करायचे. 'तरुणांनी आपल्या गावाला

समृद्ध करण्यासाठी तसेच समाजसेवेसाठी झटावं,' असा आशावाद ते व्यक्त करीत.

भारत हा तरुणांचा देश आहे. जगात वयोवृद्ध लोकांची संख्या दिवसेंदिवस वाढतच आहे. अशा परिस्थितीत भारतातील युवा वर्गाकडून आशा पल्लवीत झालेल्या आहेत. 'लोकसांख्यिकीय लाभांश' म्हणून हा तरुणवर्ग देशाला एका महाशक्तीकडे घेऊन जाऊ शकतो असा आशावाद विविध स्तरातून व्यक्त होत आहे. 'युवा कोण?' या लेखात बाबा आमटे म्हणतात, 'जो इतरांकडून सही मागत नसतो तर प्रत्येक घटनांवर आपली स्वाक्षरी उमटवत असतो तो म्हणजे युवा!'

'पथराँसे जो टकराती है उसे हवा कहते हैं,

और हवा से जो टकराता है उसे युवा कहते हैं!'

हवा या शब्दाला हिंदी भाषेमध्ये वायू हा पर्यायी शब्दप्रयोग वापरला जातो. वायू हा शब्द उलटा वाचल्यास त्याचा अर्थ युवा असा होतो. युवा म्हणजे वाऱ्यापेक्षाही

तेज गतीने धावणारा. युवकांच्या या अफाट कार्यशक्तीला, आत्मविश्वासाला आणि अथांग भरारी घेण्याला बळ दिले आहे ते 'राष्ट्रीय सेवा योजने'ने! महाविद्यालयामध्ये शिक्षण घेत असतानाच विद्यार्थ्यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचा सर्वांगीण विकास व्हावा, त्यांच्यामध्ये स्वावलंबन, चारित्र्यवर्धन, यासोबतच त्यांच्या मनात सामाजिक जाणीव निर्माण व्हावी, त्या माध्यमातून सशक्त समाजाची व राष्ट्राची चांगली जडणघडण व्हावी, या उद्देशाने 'राष्ट्रीय सेवा योजना' ही राष्ट्रपिता महात्मा गांधी यांच्या जन्मशताब्दी वर्षानिमित्त तत्कालीन शिक्षणमंत्री व्ही. के. आर. व्ही. राव यांच्या कार्यकाळात २४ सप्टेंबर १९६९ रोजी प्रायोगिक तत्वावर सुरू करण्यात आली.

त्याच अनुषंगाने २४ सप्टेंबर हा दिवस दरवर्षी 'राष्ट्रीय सेवा योजना दिन' म्हणून साजरा केला जातो. सध्या देशातील हजारो महाविद्यालये आणि लाखो विद्यार्थी या योजनेत सक्रियपणे सहभागी झालेले आहेत. ही योजना भारत सरकारच्या युवा व खेळ मंत्रालयाच्या अंतर्गत कार्यरत आहे.

'राष्ट्रीय सेवा योजने'च्या अंतर्गत वर्षभरात राबविण्यात येत असलेले नियमित कार्यक्रम आणि दत्तक गावात राबविले जाणारे सात दिवसीय निवासी विशेष श्रमसंस्कार शिबिर यशस्वीरीत्या पूर्ण केल्यावर विद्यार्थ्याला विद्यापीठातर्फे प्रमाणपत्र, दोन क्रेडिट्स आणि ग्रेस मार्क्स देऊन सन्मानित केले जाते.

'Not Me, But You' अर्थात, 'माझ्यासाठी नव्हे तर तुमच्यासाठी' हे ब्रीदवाक्य हाती घेऊन 'स्वयंसेवक' म्हणून ओळखला जाणारा विद्यार्थी 'राष्ट्रीय सेवा योजने'च्या बोधचिन्हाप्रमाणे आठ आरेनुसार अष्टौप्रहर म्हणजे २४ तास समाजसेवेसाठी बांधील असतो. या बोधचिन्हातील लाल रंग हा तरुणाईच्या उसळत्या रक्ताचे प्रतीक असून त्यातून जिवंतपणा दर्शविला जातो. अथांग आकाशातील एक अंश म्हणजे 'राष्ट्रीय सेवा योजना' आहे. आकाशाचा निळा रंग विशाल ध्येयपूर्तीच्या दिशेने वाटचाल करण्याची साद घालतो. 'राष्ट्रीय सेवा योजने'चे चिन्ह हे ओरिसा राज्यातील कोणार्क येथील सूर्य मंदिराच्या रथाच्या चक्रावर आधारित आहे. चक्र हे गतीचे प्रतीक आहे. गतीमुळे सामाजिक

परिवर्तन होऊ शकते व त्यासाठी महाविद्यालयीन युवक-युवतींना 'राष्ट्रीय सेवा योजना' हे एक हक्काचे व्यासपीठ आहे.

राष्ट्रीय सेवा योजनेची ही युवा चळवळ समाजासाठी अधिक तत्पर आणि सक्षम व्हावी यासाठी कवी दिलशाद पुढील ओळीत तिचा उद्देश मांडतात.

**“उठे समाज के लिये उठे उठे,
जगे स्वराष्ट्र के लिए जगे जगे
स्वयं सजे वसुंधरा सवार दे”**

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या उपक्रमांतर्गत विद्यार्थ्यांच्या मनामध्ये देशप्रेम, राष्ट्रीय एकता व एकात्मता, सर्वधर्मसमभाव, सहिष्णुता, संवेदना आणि सहवेदना, सामाजिक बांधीलकी इत्यादी बीजे रुजवली जावीत यासाठी नियमित कार्यक्रम आणि दरवर्षी दत्तक गावात विशेष शिबिराचे आयोजन केले जाते. 'राष्ट्रीय सेवा योजना' म्हणजे विद्यार्थी घडविणारी एक प्रकारची संस्कार शाळा आहे. महाराष्ट्र ही संतांची, थोर महापुरुषांची भूमी म्हणून ओळखली जाते. हे 'विश्वचि माझे घर' हे वाक्य प्रमाण म्हणून संत ज्ञानेश्वरांनी वैश्विक बंधुतेचा संदेश दिला. तर संत तुकारामांनी 'विष्णुमय जग वैष्णवांचा धर्म। भेदाभेद अमंगळ।' याचे तत्त्वज्ञान जगाला दिले. संत गाडगेमहाराज यांनी कीर्तनाच्या माध्यमातून समाज प्रबोधन करून स्वच्छतेचे महत्त्व लोकांना पटवून सांगितले. स्वतः हाती झाडू घेऊन ते आजूबाजूचा परिसर स्वच्छ करत असत. भुकेलेल्यांना अन्न, तहानलेल्यांना पाणी, उघड्या नागड्यांना वस्त्र, गरीब मुला- मुलींना शिक्षणासाठी मदत, बेघरांना निवारा, अंध, पंगू, आणि रोग्यांना औषधोपचार, बेकारांना रोजगार, पशुपक्षी- मुक्या प्राण्यांना अभय, गरीब तरुण-तरुणींचे लग्न, दुःखी व निराशांना हिम्मत हा दशःसूत्री कार्यक्रम त्यांनी हाती घेतला होता. त्यांच्याच विचारांचा आणि संस्काराचा वारसा राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या कार्यात उतरल्याचे दिसून येते. कधी आपल्या घरामध्येही झाडू हाती न घेतलेल्या विद्यार्थी मित्रांच्या मनावर समाजसेवेचे हे संस्कार बिंबवून त्यांच्या मनोमध्ये सामाजिक भान निर्माण करण्याचे काम राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या माध्यमातून केले जात आहे. केवळ व्हाट्सअप किंवा इतर सोशल मीडियावर समाजसेवेचे संदेश फॉरवर्ड केल्याने किंवा आदर्श विचारांचे

स्टेड्स ठेवल्याने व्यक्ती समाजसेवी होऊ शकत नाही तर त्याला कृतीची जोड असावी लागते. त्याकरिता कर्मयोगी संत गाडगेमहाराजांना आदर्श ठेवून त्याप्रमाणे कृतिशील व्हावे लागेल. हे संस्कार वर्षभर राबविण्यात येत असलेले नियमित कार्यक्रम आणि दत्तक गावात आयोजित केल्या जाणाऱ्या सात दिवसीय श्रमसंस्कार शिबिराच्या माध्यमातून रुजविले जातात.

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या नियमित उपक्रमांतर्गत अनेक थोर महापुरुषांच्या जयंती वा पुण्यतिथी निमित्त निबंध स्पर्धा, पथनाट्य, प्रश्नमंजूषा, पोस्टर प्रेझेंटेशन स्पर्धा, भाषण, काव्य, वक्तृत्व, वादविवाद, युवा सप्ताह, विविध सामाजिक, सांस्कृतिक, शैक्षणिक तसेच पर्यावरणविषयक कार्यशाळेतील सहभाग, शासनाच्या विविध कार्यक्रमांतील सहभाग इत्यादींच्या माध्यमातून विद्यार्थ्यांच्या सुप्त कलागुणांना वाव मिळावा, त्यांनी व्यक्त व्हावे, तसेच त्यांच्यामध्ये आत्मविश्वास, कौशल्ये वृद्धिंगत व्हावी यासाठी त्यांना एक हक्काचे व्यासपीठ मिळते. या कार्यक्रमांतर्गतच आपत्ती व्यवस्थापन, साथरोग रोगप्रतिबंधक लसीकरण, रक्तदान शिबिर, वृक्षारोपण, ई कचरा व प्लॅस्टिक कचरा संकलन व व्यवस्थापन, लिंगभाव संवेदीकरण, बालविवाह विरोधी जनजागृती, लोकशाहीच्या बळकटीकरणासाठी मतदार जाणीव - जागृती अभियान, व्यसनमुक्ती अभियान, मानसिक आरोग्य, अंधश्रद्धा निर्मूलन, स्वच्छता मोहीम, निर्माल्य संकलन व व्यवस्थापन, गड -किल्ल्यांचे संरक्षण व संवर्धन, रोगनिदान शिबिर, साक्षरता, पर्यावरण, सामाजिक सलोखा, राष्ट्रीय एकता व एकात्मता इत्यादी समाजजीवनाशी निगडित कार्यक्षेत्रात काम करण्याची संधी उपलब्ध होते.

भारत हा खेड्यांचा देश आहे. खरा भारत हा खेड्यात राहतो. खेडे स्वयंपूर्ण झाल्याशिवाय देशाचा विकास होणार नाही, हे महात्मा गांधी जाणून होते. म्हणूनच 'ग्राम बने परिवार हमारा' या संकल्पनेवर भर देत 'खेड्याकडे चला', असा संदेश त्यांनी जनसामान्यांना दिला.

'राष्ट्रीय सेवा योजने'च्या विशेष कार्यक्रमाचा भाग म्हणून एक खेडे दत्तक घेऊन त्या ठिकाणी सात दिवसीय निवासी श्रमसंस्कार शिबिराचे आयोजन केले जाते. यामध्ये विद्यार्थी, विद्यार्थिनी, शिक्षक, शिक्षकेतर कर्मचारी,

गावातील पंच, ग्रामस्थ, सामाजिक कार्यकर्ते, इतर स्वयंसेवी संस्था, तसेच शासकीय अधिकारी व कर्मचारी देखील मोठ्या उत्साहाने सहभागी होतात.

विशेष श्रमसंस्कार शिबिराच्या अंतर्गत दत्तक गावात वर्षभर विविध सामाजिक, शैक्षणिक, आर्थिक, प्रबोधनात्मक, विकासात्मक आणि श्रमदानावर आधारित उपक्रम राबविले जातात. यामध्ये गावातील लोकांच्या समस्या जाणून घेणे, रस्ते बांधणी, सुलभ शौचालय बांधणे, चर खोदणे, पाणी आडवा पाणी जिरवा मोहीम, बंधारे बांधणे, शाळा किंवा मंदिरांसाठी मैदान तयार करणे, वृक्षारोपण करणे, नदी स्वच्छता, गावाचे सामाजिक आणि आरोग्य विषयक सर्वेक्षण, आरोग्यविषयक शिबिराचे आयोजन, विविध सांस्कृतिक कार्यक्रम, प्रबोधनविषयक प्रभात फेऱ्या, शिवार फेरी, गटचर्चा, संघ बांधणी, समाज प्रबोधनविषयक कीर्तन/भारूड, इत्यादी कार्यक्रमाचे आयोजन केले जाते. तसेच विद्यार्थ्यांच्या सर्वांगीण व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी बौद्धिक खेळ, बौद्धिक सत्रांतर्गत विविध विषयावरील व्याख्यानमाला, प्रार्थना, व्यायाम व योगासने, गटचर्चा अशा विविध उपक्रमाचे आयोजन केले जाते.

हम सब मिलकर देश का अपने जग मे नाम जगायेंगे!!

एन एस एस का परचम लेकर आगे बढ़ते जायेंगे!!

राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या या गीतात म्हटल्याप्रमाणे राष्ट्रीय सेवा योजनेचे स्वयंसेवक हा संदेश घेऊन भारत मातेचे नाव उंचाविण्यासाठी सातत्याने प्रयत्न करत राहतील. सकारात्मक विचारसरणी, नेतृत्व गुण आणि प्रचंड आत्मविश्वास या त्रिसूत्रींच्या माध्यमातून आजची युवा पिढी उद्याच्या उज्ज्वल भारताची उभारणी राष्ट्रीय सेवा योजनेच्या या व्यासपीठाच्या माध्यमातून करेल यात शंका नाही!

सहा. प्रा. प्रवीण कड

राष्ट्रीय सेवा योजना कार्यक्रम अधिकारी,
एम.एम.सी.सी., पुणे.

ANNUAL REPORT 2021 – 22

B.com (Senior College) Academic Year 2021-22

The academic year 2021-22 began in the fear of Covid from 14th September 2022 with the online lectures.

2. Admission Status :

Course	Intake	Male	Female	Total
FY BCom	720	311	289	600
SY BCom	600	284	292	576
TY BCom	600	289	268	557

3. Events of Senior College of Commerce for the Academic Year 2020-21

S. N.	Date	Event
1	15 th August 2021	Independence day was celebrated in the presence of
2	5 th September 2021	Teachers' day celebration was carried out in a unique way this year by arranging an interview of the Executive President Prin. Bhausaheb Jadhav who opened up and motivated all the teachers by sharing his experiences.
3	15 th September 2021	Webinar was arranged for the B. com. students and faculties on Management Lessons Through Cricket by guest speaker Mr. Mohan Kumar, Wipro Bangalore.
4	20 th September 2021	FY B Com - Online Induction programme was arranged from 20th - 25th September 2021. The induction began with the principal address.
5	21 st September 2021	Guest Lecture on Human Values- Lesson from the Lives and Teaching of Great Management Leader was arranged in FY B Com Induction Programme, guest speaker Mrs. Dhanashree Ghare Guest lecture on Post Covid Challenges in Career was arranged, guest speaker - Shri Vivek Velankar
6	22 nd September 2021	Guest Lecture on Waste is Wealth by Mr. Makarand Karvande (COO Adaar Poonawala Clean City) was arranged in the FY. B.com Induction Programme.
7	23 rd September 2021	Guest Lecture Ready, Steady Go, by Shri. Rishi Dandekar was arranged for FY B Com students in the Induction programme.
8	29 th October 2021	Greeting Card making and Diya Decoration Competition
9	11 th December 2021	Guest lecture on Career Counselling in Collaboration with Un Academy. Resource Person Mr Mohit Sharma in which 133 students participated. Programme was coordinated by Dr Shilpa Kabra and asst Prof. Sushil Gangane under Alumni association.
10	21 st December 2021	Inaugural ceremony of Priyadarshini yavati Manch for the Academic Year 2021-22 by the hands of M, Sunita Rajepawar, Followed by Workshop " Mazi Jadan Ghdanva Vyaktimatv Vikas ". 69 girl students participated in the same. The programme was coordinated by Dr Ashwini Parkhi and Asst. Prof Archana Waghchoure.
11	29 th December 2021	Career guidance session on: " Career in Indian Air Force " was arranged for the AFCAT examination. 121 students from B. Com., BBA /BBM (IB), BCA / B. Sc. attended the programme..

12	24 th January 2022	Department arranged the various competitions in “Com -Fest” from 24/1/2022-31/1/2022. Online Inaugural Ceremony for Com - Fest was by the hands of Dr Parag Kalkar Dean Department of Commerce and Principal Dr Devidas Golhar. Report Writing and Poster Competition was conducted in which more than 91 students participated.
13	25 th January 2022	Fancy Dress competition in Com fest was arranged in which 33 students participated.
14	26 th January 2022	Flag hosting on the Republic day by the hands of Mr. Bharat Sasane, the chairman of Marathi Sahitya Sammelan.
15	27 th January 2022	Presentation competition in Com Fest was arranged in which 19 students participated .
16	28 th January 2022	Mad ad competition was arranged in Com Fest in which 32 students participated.
17	29 th January 2022	Bus quiz competition was arranged in Com Fest in which 24 students participated.
18	31 st January 2022	Business plan Competition was arranged in which 16 students participated.
19	23 th February	Annual Prize distribution Ceremony
20	5 th April 2022	Priyadarshini Yuvatimanch and and Students Development Cell jointly organised session on Lets Speak for students. Session was conducted by Mrs Dhanashri Ghare and coordinated by Dr Ashwini Parkhi.
21	22 nd April 2022	A workshop on “Anubhavani Ghadlo Amhi” was arranged by Priyadarshini Yuvati Manch. Resource person was Dr. Priyanka Narnaware and Snehal Tarde.

4.1 Students Achievements

S. N.	Date	Event
1	28th November 2021	FY B Com student Prasad Ingale won second prize in Inter collegiate Lawn Tennis Competition held at SPPU. Second prize in Internal Zonal Competition held at SPPU.
2	27 th December 2021 and 3 rd Jan 2022	SY B Com student Gayatri Shitole won sixth prize in Intercollegiate Chess Competition and Third Prize in Internal Zonal chess Competition held at MU College,Pimpri
3	1 st Dec 2021 7 th December 2021	Our SY B Com student Miss Arya Kulkarni won first prize intercollegiate Boxing Competition held at Wanworie Pune First Prize in Inter zonal Boxing Competition held at Wagholi
4	2 nd December 2021	FY B Com Riya Taori won first prize in Intercollegiate 100 meters backstroke, 200-meter backstroke, 200-meter butterfly and Breaststroke and 400-meter free style,400meter IM, 800-meter free style swimming Competition. She has also won second prize in Intercollegiate 100- and 50-meter backstroke, 200-meter freestyle,200-meter IM swimming competition held at Tilak Tank,Pune.
5	26 th December 2021	FY B Com Riya Taori won sixth prize in All India Inter University Competition in 200-meter butterfly and 400-meter IM swimming Competition held at Bhubaneswar, Orissa. First Prize in Interzonal 800 meters free style,200 meters butterfly,400 meters IM swimming Competition.
6	25 th January 2022	Fancy Dress competition in Com fest conducted by department was arranged in which 33 students participated
7	27 th January 2022	Presentation competition in Com Fest was arranged in which 19 students participated

8	28 th January 2022	Mad ad competition was arranged in Com Fest in which 32 students participated
9	29 th January 2022	Bus quiz competition was arranged in Com Fest in which 24 students participated
10	29 th January 2022	TY B Com students Akshata Bakare and Laxman Chougule received Best NSS Volunteer Award
11	31 st January 2022	Business plan Competition was arranged in which 16 students participated
12	25 th April 2022	Our student of TY B Com won second prize in paper presentation Online State Level Students Workshop on “Atmanirbhar Bharat: Opportunities and Challenges held organized by SPM Tatysaheb Mahajan Arts and Commerce college, Chikhali .

Following students of our college from Senior college B Com department were selected for Inter zonal tournaments organized by SPPU:

Sr. No.	Name of the Player	Class	Event	Venue
1	Heramb Chavan	F. Y. B. Com.	Gymnastics	Millenium
2	Mukta Joshi	T. Y. B. Com.	Gymnastics	Millenium
3	Miss Riya Taori	F. Y. B. Com.	Swimming	Tilak Tank
4	Miss Arya Kulkarni	S. Y. B. Com.	Boxing	Wagholi
5	Yash Khaladkar	S. Y. B. Com.	Cricket	Lonavala
6	AdwaitMuke	T. Y. B. Com.	Cricket	Lonavala
7	Miss Gayatri Shitole	S. Y. B. Com.	Chess	Pimpri

Following students of our college from Senior college B Com department were selected for Inter University tournaments organized by All India University,Organization,Delhi:

Sr.No.	Name of the Player	Class	Event	Venue
1	Mr Prasad Ingle	F. Y. B. Com.	Lawn Tennis	Bhuvneshwar
2	Heramb Chavan	F. Y. B. Com.	Gymnastic	Amritsar
3	Miss Riya Taori	F. Y. B. Com.	Swimming	Bhuvneshwar
4	Miss Arya Kulkarni	S. Y. B. Com.	Boxing	Jalandhar

5 Faculty Achievements and Seminars /Conferences attended; papers presented.

Sr. No.	Name of Faculty	Awards/chievements/ Recognitions	Seminars/Conferences attended/Papers presented
1	Dr. M. R. Gaikwad	Worked as Subject Expert in Physical Education as member of screening and Evaluation Committee for the promotion under Career advancement Scheme of SPPU for various colleges.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Participated in International Webinar on “Gender Responsive Budgeting for Youth by Vaikunth Mehta Institute of Co-operative Management and MMCC on 4th June 2021 2. Participated in Online Yoga Training Camp organised by YogeshwariMahavidyalay, Ambegaon,Beed from 1-21stJune 2021 3. Participated International Conference on “Recent Trends in Yoga nutrition and Fitness Management on 21stand 22nd September 2021by AbasahebGarware College 4. Participated in two days International Webinar on “Yoga for Health and Mental Fitness on 24thand 25thAugust 2021 by C K Goyal Arts and Commerce College,Dapodi

2	Dr Ashwini Parkhi	NA	<p>1. Presented paper in the Inter National Conference on “Impact of Covid 19 Pandemic on Business and Management Functions -Travel and Tourism” in September 2021 with ISSN-2321-6964.</p> <p>2. Organized and Participated in International Webinar on “Gender Responsive Budgeting to youth : by Vaikunth Mehta Institute of Co-operative Management and MMCC.</p>
3	Asst. Prof. Sushil Gangane	NA	<p>1. Participated in International Webinar on “Gender Responsive budgeting for Youth by Vaikunth Mehta Institute of Co-operative Management and MMCC</p> <p>2. Attended FDP on “Case Study as Useful Pedagogy for Teaching -learning on 19th April 2022</p> <p>3. Attended one week FDP on “Recent Trends in Teaching” held on 28th May 2021 -Learning Procession 21st April 2022-27th April 2022</p>
4	Dr Shilpa Kabra	NA	<p>1. Organized and Participated in International Webinar on “Gender Responsive budgeting for Youth by Vaikunth Mehta Institute of Co-operative Management and MMCC</p> <p>2. Attended FDP on “Case Study as Useful Pedagogy for Teaching-learning on 19th April 2022</p> <p>3. Attended one week FDP on “Recent Trends in Teaching” held on 28th May 2021 -Learning Procession 21st April 2022 – 27th April 2022</p>

7. Earn and learn scheme was implemented from the month of March 2022 due to pandemic. Following are the details: -

Sr. No.	Name of the Student	Class	WorkingDepartment	Earn andLearn Year
1	Akshata Bakare	T.Y.B.Com.	B.com Department	3 rd Year
2	Amruta Nivekar	F.Y.B.CA.	B.CA Department	1 st Year
3	Apurva Torane	F.Y.B.BA.	B.com Department	1 st Year
4	Pratima Palande	S.Y.B.CS.	M.com Department	1 st Year
5	Shruti Dhumal	S.Y.B.CS.	B.BA Office Department	1 st Year
6	Rasika Patil	S.Y.B.CA.	Commerce Office	1 st Year
7	Ganesh Mane	S.Y.B.CS.	NSS Department	1 st Year
8	AadityaKamble	F.Y.B.com.	B.com Department	1 st Year
9	PunamDudhbhate	F.Y.B.CA.	Commerce Office	1 st Year

10. Result Analysis for the academic Year 2020-21

Toppers for Academic Year 2020-21

F.Y. B.Com. 2020-2021

Rank	Name of The Student	SGPA/Percentage
1	Choudhary Mukesh Bhikaram	9.78
	Rathod Juhi Nimit	9.78
2	Shinde Karan Indrajeet	9.71
	Parkhi Niranjana Mangesh	9.71
	PophaleAboli Sudhir	9.71
	Hegde Vaishnavi Suresh	9.71

3	Bishnoi ShravanSadaram	9.65
	Mane Gajraj Shashikant	9.65
	Pawar shubhangi Anna	9.65
	Badge Shruti Kiran	9.65

SY BCom 2020-2021

Rank	Name of The Student	SGPA/Percentage
1	Dadas Aishwarya Rajendra	9.84
	Dwivedi Anurag Chhotelal	9.84
2	Joshi Ketaki Ajay	9.82
3	PhadeSamrudha Shirish	9.79

TY BCom 2020-2021

Rank	Name of The Student	Percentage
1	Gandhi Chirag Nitin	96.16
2	RakaPurvaPavanlal	91.91
3	Juhi Advani Rajesh	91.00

Departmental Report M.Com (A.Y- 2021-22)

Academic Year 2021-22 commenced from 22nd October, 2021.

College Timing: 7.30 am to 11.30am

Office Timing: 10.00 am to 4.00 pm

Faculty members of M. Com Part I and II -

In-House Faculty:

S. No.	Name of Faculty
1	Dr. Shilpa Kabra
2	Dr. Rajkumari Tampasana Devi
3	Dr. Ashwini Parkhi
4	Asst. Prof. Pravin Kad
5	Asst. Prof. Sushil Gangane
6	Asst. Prof. Renuka Talwar

Visiting Faculty:

S. No.	Name of Faculty
1	Adv. Dattatray Dhainje
2	Mrs. Yogini Tilak

1. Admission Information:

Admission Position for the Academic Year 2021-22:

Sr. No.	Year/Part	Total Admissions	Boys	Girls	Approved intake
1	M.Com-I	128	78	50	120
2	M.Com-II	123	54	69	120

Row Labels	Female	Male		Female	Male	
EWS	3	2	5			
N.T.B.	2	6	8	2	1	3
N.T.C.	2		2	1	2	3
N.T.D.		2	2	1	2	3

NT-B		1	1			
O.B.C.	11	20	31	16	12	28
OPEN	25	27	52	32	27	59
PWD		2	2			
S.B.C.		3	3	2		2
S.C.	5	11	16	13	7	20
S.T.	1	4	5	2	1	3
V.J.					1	1
V.J.N. T	1		1		1	1
Grand Total	50	78	128	69	54	123

3.1 Events/ Activities conducted in the Department:

- Greeting Card making and Diya decoration competition was held on 28/10/2021
- “Covid-19 vaccination drive was conducted on 30/10/2021.
- Online workshop on “Hands-on training for crafting a perfect resume” was conducted on 21/11/2021 in association with Skill Slate foundation, Pune.
- On the occasion of Constitution Day “Continuous 8 hours reading competition” was held on 26/11/2021.
- Webinar on “Career un compelling” in collaboration with ICAI was organized on 8/12/2021.
- Career counselling webinar on “Career in Civil Services and Law” was organized on 11/12/2021, in association with Unacademy.
- Under com-fest various competitions like – Mad Ad, Business Plan, Poster making, Report writing, Business Quiz was arranged.
- Webinar on “Resume crafting and Interview Skills” was organized on 27/01/2022 in association with VIP applicants.
- Under azadi ka amritmahotsav “Rangoli making competition” and ‘Desh Bhakti Geet competition” was organized on 22/01/2022.
- “Walk of Unity” and “Maharashtra chi Lokdhara” was organized on 29/04/2022 and 30/04/2022 respectively.

3.2 National / Cultural / Academic Programmes

- Independence Day was celebrated on 15/08/19.
- Republic Day was celebrated on 26/01/2020.

4.1 Students achievement:

- Ms. Sadhavi Dhuri won 3 silver and 3 bronze medals in Swimming at All India University Nationals held in Odisha.
- Mr. Rishabh Deshpande won gold medal in Badminton at the khelo India Khelo Competition.
- Ms. Divya Soman stood 5th Merit in SPPU in M.Com.

5 Seminars/Workshops attended by Teachers

- Dr. Shilpa Kabra and Asst. Prof. Sushil Gangane attended one day Faculty Development program on “Case study as a useful pedagogy for teaching-learning” on 19/04/2022.
- Dr. Shilpa Kabra and Asst. Prof. Sushil Gangane attended one week Faculty Development program on “Recent trends in teaching-learning process” from 21/04/2022 – 27/04/2022.

Toppers(Exam conducted in May 2020)

Rank	Name of the student	Grade
I	Ms.Kajal Jain	O
II	Ms.Divya Soman	O
III	Ms.MuktaBhutada	A

DEPARTMENT OF BUSINESS ADMINISTRATION (2021-22)

The Academic year 2021-22 commenced on 9th Sept 2021 and has been successful in fulfilling two divisions of BBA and one division of BBA-IB.

Guest Lectures/ Seminars/ Workshops and Induction:

The Department of Business Administration has initiated an activity called “PANINI” for specially girl students. The objective behind activity: to boost the multi talent of girl students.

Induction Program has been held for FYBBA & FYBBA-IB students on 16th Sep 2021 at 12 pm to 1 .30 pm. Principal sir Dr. Devidas Golhar sir has addressed to students in the Induction Program, also all faculty members have shared all details about the academic year 2021-22.

Induction program has been held for SYBBA & SYBBA-IB students on 12th Oct. 2021. At 12.30 pm to 1.30 pm. In the induction program Principal Dr. Devidas Golhar has addressed students. All the faculties of the Department of Business Administration also shared all details about the academic year 2021-22.

BBA Alumni Krishna Singh joined the MMCOE III Centre as a beneficiary of MMCC.

Guest Lecture conducted by Department of Business Administration for A.Y. 2021-2022

S.N.	Date	Event
1	09 Sept 2021	Guest Lecture on “Behavioural Etiquettes and gender sensitization” by Dr. Ragini Kubhalkar
2	11 Sept 2021	Guest Lecture on “Time Management” by Prof Vidya Wankhade
3	13 Sept 2021	Guest Lecture on “Business Etiquettes” by Prof. Sunil Patil
4	14 Sept 2021	Guest Lecture on “Life skills” by Mr. Himanshu Nagarkar
5	24 Nov 2021	Guest Lecture on “Cyber Crime and Cyber Security” by Dr. Dhanjay Dhainje
6	16 Dec 2021	Placement Cell Orientation Programme by Premanand Bundle
7	18 Dec 2021	Conducted Webinar on “Cross Cultural Exchange " in association with AISEC Institute.
8	17 Jan 2022	Guest Lecture on “Overview of Media and Entertainment Industry” by Mr. Chandrashekhar Patwardhan
9	19 Jan 2022	Guest Lecture on “Digital Marketing” by Prof. Yogita Negi
10	20 Jan 2022	Guest Lecture on “How AI is Changing Our World” by Dr. Neena Nanda
11	21 Jan 2022	Guest Lecture on “Tips for Virtual Interview” by Prof. Sadaf Tahir

Placement Activities:

Sr. No.	Name of the Company	Date of the Drive	Number of Students appeared	Number of Students Selected	Package
1	DeltaX Com	29 Nov 2021 (9.30 am to 11.30 am)	39	NIL	NIL
2	Promcom India LLP (Startup)	14 Jan 2022	28	5	Internship Free
3	KIME Career	22 Jan 2022	20	Santosh Bang	Full Time

4	Kotak Mahindra	28 Jan 2022 and 2 Feb 2022	32	Siddharth Pawar Pass Out 2021	Full Time (2.55 LPA)
5	Northern Trust	18 Feb 2022	56	Taher Inamdar Neel Halbe	Full Time(approx 3.55 L.P.A.)
6	Dynamish	31 March 22	23	Nil	Nil
7	Internshala	7 April 22	95	Internship programme	Mkt,HR, Finance
8	ICICI prudential	9 April 22	29	Krushna More	Marketing
9	Global Wealth Manager India ltd	16 April 22	15	Nil	NIL
10	Happy Karma	21 April 22	21	Manasi Kasture	2.50 - 3 LPA
11	Binated	28 April 22	20	NIL	Nil
12	EQL Business Solutions Pvt. ltd	5 May 22	10	Nil	Nil
13	E Traveling group	9 May 22	12	NIL	Nil
14	TSL Consulting Private ltd	23 May 22	Nil	Nil	NIL
15	MES Garware College (Pool Campus)	27 and 28 May 22	25	Shiva Bondla Ashwini Shinde Appani Maheswari Sruthi Bhosale	Logistic Marketing

Extension Activities :

1. On Occasion of “Azadi ka Amrut Mohastav” department has Conducted **Social Awareness Campaign** on the topic Fundamental Rights and Duties of citizens as per constitution. Total 12 students have participated in the campaign. Students have prepared sign boards showing rights and duties. They were standing at Namdar Gokhale Chowk (Goodluck Chowk) from 10 am to 11 am on 25 Jan 2022.
2. 2 Faculties Dr. Ashwini Kulkarni and Dr. Kalpna Vaidya have visited to Apala Ghar NGO on 23rd Oct 2021.
3. Dr. Kalpana Vaidya visited Apala Ghar NGO on 4th Dec 2021. She took Origami activities for children.
4. Asst. Prof. Gurmeet Kaur Rajpal and Asst. Prof. Snehal Borkar visited to Apala Ghar NGO on 9 Apr 2022.
5. Social activity has taken for all TYBBA (160) & TYBBA-IB (80) students. The students have collected Nirmalya from the religious places and brought it into college to compost it.
6. Social activity has taken for all SYBBA (160) & SYBBA-IB (80) students. The students have collected Nirmalya from the religious places and brought it into college to compost it.
7. On Occasion of “Holi” department has Conducted **Social Awareness Campaign** on the topic “Animal Abuse”. Total 12 students have participated in the campaign. Students performed Street Play at Kalakar Katta (Goodluck Chowk), F.C. Road Bus Stand and at Deccan Bus stop, Pune, from 09 am to 11 am on 17 Mar 2022.
8. Miss. Shifa Chaudhary (TYBBA) and Mr. Manoj Mahajan (TYBBA) awarded by NIEM as “Event Manager of the Year Award 2022”.
9. Dr. Ashwini Kulkarni, Dr. Kalpana Vaidya, Asst. Prof. Snehal Borkar awarded by NIEM as “Event Manager of the Year Award 2022”.
10. In collaboration with Nehru Yuva Kendra and We Punekar NGO, Department of Business Administration

has organized following activities in order to celebrate “Azadi ka Amrut Mohastav”.

- Extempore Activity on 18 Jan 2022
- Slogan Competition on 22 Jan 2022 “Beti Bachao Beti Padhao”
- Celebrated National Voters Day by showing videos of skit play which was performed by students on 25 Jan 2022.
- Essay Activity on 25 Jan 2022
- Organized FDP on “Basic steps towards research” on 31st May 2022.

Students’ participation in various activities for the Academic Year 2021-2022

- **Intercollegiate Level Competition conducted by Sarhad College of Arts;** more than 40 students have participated in above mentioned competitions. The 3 students from Department of Business Administration have got prize.
 1. Vaishnavi Agarwal got 1st Rank in Durga Face Drawing Competition with cash prize of Rs. 500.
 2. Shifa Chaudhary got 2nd Rank in Speech Competition with cash prize of Rs. 300.
 3. Palak Kankariya got 2nd Rank in Naivedyam Recipe Competition with cash prize of Rs.300

8th Intercollegiate Research Paper Competition conducted by IndSearch’s Prof. Pramod Parkhi Centre for Banking, Finance & Insurance, Pune

S.N.	Name of the Winners	RANK / Price
1.	Parth Phase	1st Rank with Cash Prize Rs. 10,000
2.	Rutuja Kshirsagar	3rd Rank with Cash Prize Rs. 5,000

Intercollegiate Level Competition conducted by Annasaheb Magar College of Commerce in collaboration with Savitribai Phule Pune University, Pune.

Shubham Sonone won the 1st rank in Singing Competition.

Intercollegiate Level Competition conducted by Kaveri College of Arts, Science and Commerce, Pune.

Competition Name:

1. Business Magnate
2. Ad Decode
3. Business Dialogue
4. Biz-Film
5. Bizz Plan Competition

Fourteen students have participated in the above competition.

Winner: Durva Vibhandik (FYBBA-IB) secured 3rd rank in Bizz Plan Competition.

- **International Level E-Capture Photography Competition organized by Sri Lankan Academy of Young Scientists (SLAYS) in collaboration with India, Nepal and Bangladesh young academies. Under the theme of “Sri Lankan Young Scientists towards a successful academic and research career” Held on 15th Dec 2021.**

• Merit Award Winners:

1. Mehul Lalwani
2. Shivanjali Patil
3. Sameer Joshi

- **Total 55 students have appeared in SEBI and NISM’s Quiz Competition and 1 student has appeared in the Essay Competition.**
- **Nikhil kumar Singh, Aviraj Digvijay, Utkarsh Bamb, Pratik Pahade won 1st rank with certificates, medals and Cash prize Rs. 1,000 in Case Study Competition (Kutniti) at Garware College of Commerce on 27 Apr 2022.**

Competitions Organized by Department for Students:

- **The Department of Business Administration has organized Panti Painting Competition and Lantern Making Competition**

Winners in Panti Painting Competition:

1. Nikita Dehspande (FYBBA-IB)
2. Anuja Sonawane (TYBBA-IB) / Srushti Bhor (FYBBA-IB)

Winners in Lantern Making Competition:

1. Nivedita Mate (FYBBA)
2. Suchita Gundecha (FYBBA-IB)

■ **Department of Business Administration has organized Best Out of Waste Competition**

■ **Winners of Competition**

1. Kunal Tingre
2. Suchita Gundecha
3. Miss. Shifa Chaudhary (TYBBA) and Mr. Manoj Mahajan (TYBBA) awarded by NIEM as “Event Manager of the Year Award 2022”.

■ **Faculty Development, Activities and Achievements:**

- All faculties attended Online One day Yoga workshop on the occasion of International Yoga Day on 21st June.
- All Faculties organized One Day Workshop on “Implementation and Evaluation of Experiential Learning In Business Exposure And Projects For BBA/ BBA-IB Under 2019 CBCS Pattern” in association with Savitribai Phule Pune University.

1. Dr. Ashwini Kulkarni

- Completed MBA (Marketing) with distinction securing 78% from SPPU.
- Completed DTL from MMM’s Shankarrao Chavhan Law College, Pune with Distinction.
- Completed following Coursera Certificate courses:
 1. Use Canva to create social media visuals for business.
 2. Organic Marketing “Facebook Group for Small Businesses”
 3. Google ads for beginners
 4. Certified and authorized by Coursera Project Network.
- Attended FDP on “An Overview of Securities Market”, organized by National Institute of Securities Market.
- She has attended one day Online Workshop on “Syllabus implementation of T.Y.B.B.A. (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019” held on 6th August 2021.
- Appointed as Chairman for Principles & Functions of Services Management (SY BBA), Legal Aspects in Marketing Management (TY BBA), M.Com. (Sem. II) Paper-Business Ethics And Professional Values at SPPU
- Appointed as Paper-setter for: Supply Chain Management SY BBA III sem, Consumer Behavior & Sales Management- SY BBA III sem, Origin and development of Global Business- FY BBA-IB, Commercial Geography- FY BBA-IB, Global Competencies and Personality Development- SY BBA-IB, International Business Law- TY BBA-IB, Legal Dimensions in International Marketing TY BBA-IB, Permissions & Legal Aspects In Services - TY BBA, Business Ethics TY BBA.
- Published research Paper in NJR titled “A study of women consumer satisfaction with reference to online shopping of cosmetic products.”
- Presented a paper in Two Days National Level Conference on MEC - 2022 - Management & Entrepreneurial Challenges in Dynamic Business Environment - Post COVID Era “A study of factors affecting women consumer behavior with special reference to herbal cosmetic products.”

2. Dr. Kalpana Vaidya:

- Completed Coursera’s course “Firm Level Economics: Consumer & Producer Behavior”

- Attended NISM FDP on 15 Jan “An Overview of Research Method in Finance”
- She has attended one day Online Workshop on “Syllabus implementation of T.Y.B.B.A. (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019” held on 6th August 2021.
- She has attended one day Online Workshop on “Syllabus implementation of T.Y.B.B.A.-IB (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019” held on 18th August 2021.
- She has completed Online Two - Week Interdisciplinary Refresher Course on “Advanced Research Methodology” and obtained Grade B+.
- Participated online International webinar on “**Research Methodology in Social Science**” 24th August 2021
- Participated in one day national seminar on “**Three decades of Reform ; present issues and future challenges**” 8th Sep 2021
- Participated in online webinar on “**Copyrights Realization preparing for future**” 7th Jan 2022
- Conducted and participated program **Nehru Yuva Kendra**
 - 18th Jan 2022 Extempore activities under Azadi ka Amrut Mahotsav
 - 22nd Jan 2022 Slogan completion theme “National girl child day”
 - 25th Jan 2022 Essay writing competition “Process of election”
 - 25th Jan 2022 NSS skit play “National Voters day”
- Three-day National online Workshop on “**Hypothesis formulation, testing and Questionnaire Preparation**” 28th Jan—30th Jan 2022
- Conducted **Swatch Abhiyan** on 14th Feb 2022 “My river My valentine” with 89 students participated at college level.
- Completed short term course “**Research Methods in organizationbehavior and HRM**” “conducted by IIT Madras 21st Feb -26th Feb 2022
- Conducted and participated “**International Women’s Day**” 8th March 2022 for all sister concern Marathwada Mitra Mandals Institute.
- Participated in National Webinar “**Intellectual property awareness Mission**” on 28th March 2022.
- Participated in Two-day E- workshop on “**Preparation of Set/Net paper-1**” on 8th and 9th April 2022
- Conducted and participated online program on **Intellectual property rights day** 25th April 2022
- Participated in Faculty Development Program “**Basic steps in Research**” 31st May 22
- Conducted online Registration for **Certification Program Un academy for BBA/BBAIB students**
 - Certificate program for **Intellectual Property Rights**.
 - Certificate program for **cyber security**.
- Participated in National level Webinar “**Investor Awareness Program**” conducted by BFSI 4th June 2022.
- Participated on the occasion of vasundhara day **Pune plogathon** on 5th June 22.

3. Asst Prof. Gurmeet Kaur Rajpal

- Invited as Resource Person for “Syllabus Implementation of T.Y.B.B.A.-IB (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019” held on 18th August 2021.
- Appointed as Chairman at SPPU for the subject Business Ethics of TYBBA-IB.
- Appointed as Paper Setter for various subjects of BBA & BBA-IB.
- She has attended one day Online Workshop on “Syllabus implementation of T.Y.B.B.A. (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019” held on 6th August 2021.

- Completed AICTE Sponsored Short Term course in Research Methods in Organizational Behavior and Human Resource Management. (From 21/02/2022 to 26/02/2022)
- Published research Paper in NJR titled a study of A study of emotional labour and emotional dissonance of social service workers in orphanages in Pune city"
- Presented a paper in Two Days National Level Conference on MEC - 2022 - Management & Entrepreneurial Challenges in Dynamic Business Environment - Post COVID Era "A study of problems of homepreneurs with special reference to Peth areas in Pune city."
- Published research Paper in Mharatta titled a study of working conditions in waste picking and their effect on SwaCH members.

4. Asst Prof. Snehal Borkar

- Successfully completed NPTEL course "Sustainability through Green Manufacturing Systems: An Applied Approach" with first class.
- She has attended one day Online Workshop on "Syllabus implementation of T.Y.B.B.A. (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019" held on 6th August 2021.
- She has attended one day Online Workshop on "Syllabus implementation of T.Y.B.B.A.-IB (Sem 5 & 6) CBCS Pattern 2019" held on 18th August 2021.
- Appointed as a paper setter in SPPU for the subject "Business Taxation" of SYBBA.
- Appointed as a paper setter in SPPU for the subject "International Financial Management" of TYBBA-IB.
- Presented a paper in Two Days National Level Conference on MEC - 2022 - Management & Entrepreneurial Challenges in Dynamic Business Environment - Post COVID Era "A study of analytical study of savings and investment patterns of house maids of Pune.
- Published research Paper in NJR titled "A study of analytical study of savings and investment patterns of female teachers from senior colleges of Pune and PCMC area.

University Examination Results Analysis For March/ April-2021

BBA

Course	Total Students Appeared	Dist	First Class	Higher Second Class	Second Class	Pass with ATKT/ Pass class (TY)	Percentage
TY BBA	156	36	82	12	9	0	89.10
SY BBA	175	89	2	-	-	55	83.42
FY BBA	175	110	-	-	-	51	92.00

Toppers of BBA

Course	1st Rank	Percentage/ CGPA	2nd Rank	Percentage/ CGPA	3rd Rank	Percentage / CGPA
TY BBA	Kulkarni Venu	85.54%	Mehta Saurabh	81.29%	Bamb Shraddha	79.75%
SY BBA	Raut Vivek	9.82	Agarwal Komal	9..79	Chaudhary Shifa	9.73
FY BBA	Gandhi Purva	9.79	Kamthe Om	9.75	Rathod Atharv	9.72
FYBBA	Prajapati Shatrughan	9.79	-	-	-	-

Note: FYBBA has two students holding the first rank

University Examination Results Analysis For March / April -2021**BBA-IB**

Course	Total Students Appeared	Dist	First Class	Higher Second Class	Second Class	Pass with ATKT/ Pass class (TY)	Percentage
TY BBA-IB	75	24	41	4		0	92.00
SY BBA-IB	85	53	1	-	-	24	91.76
FY BBA-IB	88	58				23	92.04

Toppers of BBA-IB

Course	1st Rank	Percentage/ CGPA	2nd Rank	Percentage /CGPA	3rd Rank	Percentage/ CGPA
TY BBA-IB	NaneshaJinal	81.375	Shingavi Prerana	80.70	Ravikumar Shweta	79.58%
SY BBA-IB	Shinde Aditya Kailash	9.59	Palange Madhura	9.45	Mane Vedashree	9.43
FY BBA-IB	Mohite Harshwardhan	9.86	Tingre Kunal	9.63	GolaitYash	9.54

Department of Computer Science
Report for AY 2021 - 22

1 Departmental Information**1.1 Commencement of AY 2021-22**

As per SPPU Circular No. 133 of 2021, admission for the mentioned year (pandemic period) and examination of previous concluding year, college commenced courses as follows :

Year \ Course	BSc(CS)	BBA(CA)
First Year	1st October 2021	15th September 2021
Second Year	15th October 2021	15th October 2021
Third Year	15th October 2021	15th October 2021

1.2 Staff Details

S. N.	Name of the faculty
1	Prof. Dr Anpat S. M.
2	Prof. Karande Yogesh (now resigned)
3	Prof. CharushilaNigudkar
4	Prof. Dr. ShubhangiChoudhari (now resigned)
5	Prof. ShubhangiMathe
6	Prof. ShaheenMulani
7	Prof. PreetiGarbhe (now visiting)
8	Prof. Komal Dhoot (online and now discontinued)
9	Prof. Swati Shelar
10	Prof. Dr. Rajeshwari Biradar
11	Prof. Amruta Paranjape (now visiting)

12	Prof. Manjiri Deshmukh
13	Prof. Wagh Sonali (now on break)
14	Prof. Vishakha N. Wagh
15	Prof. Nidhi Satavlekar
16	Prof. MeenalKabra
17	Prof. Geeta Patil
18	Prof. Nita Patil
19	Prof. Dr. PranitaRaskar
20	Prof. Poonam Bhoj (online now discontinued)
21	Prof. Dr. Swapna Kolhatkar
22	Prof. Ms. Ashwini Kitekar (online now discontinued)

New Appointment (Full Time)	
23	Prof. Komal Galande
24	Prof. Somnath Sarate
List of Visiting Faculty	
S.N.	Name of the Faculty
1	Prof. Dr. Siddharth Kale
2	Prof. Ganesh Pawar
3.	Prof. Pravin Lulekar

4.	Prof. Sudhakar Ahire
5.	Prof. C B Jadhav
List of Non-Teaching Staff	
S.N.	Name
1	Mrs. Savita Pujari - Accountant
2	Mr. Sachin Patil – Office Assistant
3	Mr. D T Khatpe - Librarian
4	Mr. Balwant Jadhav – Lab Technician

2 Admission details:-

2.1 No. of Students

Course	Sanctioned Intake	Girls	Boys	Total
FYBSc(CS)	160	39	121	160
SYBSc(CS)	160	32	117	149
TYBSc(CS)	160	43	117	160
FYBBA(CA)	160+10%=176	41	132	173
SYBBA(CA)	160	42	106	148
TYBBA(CA)	160	31	112	143
Total Students				933

3. Departmental Activities (01/06/2021 - 30/07/2022*):

3.1 Seminar / workshop / FDP / conference

- Establishment of IIRS-ISRO as Nodal Center. The online course was successfully completed. The Certificate Distribution Ceremony was conducted on 21st October 2021 at 2:00 PM for 52 students of TYBSc(CS) with MMCC as Nodal Center for the said programme.
- Two-day state level workshop on 'Preparation of SET / NET Paper 1' on 8th & 9th April 2022 (report attached)
- A seminar on Copyright Realization: Preparing for the Future by Adv Kunal Gokhale Adv. Kunal Gokhale, independent practicing advocate based at Pune, guided students from various colleges of Maharashtra, on 7th January 2022 on the importance of trademark, copyrights & patents and its relevance in the future through a webinar organized by Marathwada Mitra Mandal's College of Commerce, Deccan Gymkhana, Pune 411004.
- e Content developed by department faculty members is published on college YouTube channel and links are available on the website.
- A workshop on "Operating System Installation" was conducted by Vikas Adiwal, Alumni (2017 pass out batch) and back-end developer, QiO, Pune; on Saturday 5th February, 2022 at 11.30AM. 210 students and teachers attended the session.
- A Webinar on Data Science & Machine Learning was conducted on 11 Feb 2022 by speaker Ms. Neeraj Bhadoria, Corporate Trainer and coordinated by Sandeep Akhate, Alumni (2021 pass out batch).
- Design, Thinking, Innovation and Research under ROP Department of Computer Science under "Research Orientation Program" (ROP) organized a Guest session on "Design, Thinking, Innovation and Research" by Prof. Shashikant Shinde on Saturday, 12 February 2022 at 11.00 am through Google meet. 141 students and teachers attended the session.
- Research Orientation Program: Visit to MMCOE : On 24/02/2022, under the Research Orientation Program students visited MMCOE Karvenagar Campus. They observed various start-ups. Dr Sutar sir from MMCOE campus interacted with the students.
- Guidance session for Revised AQAR AY 2020-21 : Dr. Shubhangi Ramaswamy from MBA Department, MMCOE, guided all faculty members on the revised AQAR Guidelines for AY 2020-21 on 3rd December

2021. The session was attended by 16 faculty members.

- j) MMCCLogBook - The college blog www.mmcclogbook.blogspot.com has been initiated by the department in July 2021 for student and teacher forum and also showcases achievements by all. "
- k) Social Media Activity - The activity is in process with the intention to create a social media booklet for digital marketing platforms.
- l) Farewell for third year students was organized on 18th June 2022 followed by refreshments.
- m) Prof. Charushila Nigudkar was the resource person for 'Over Leaf' conducted on 21st March 2022.
- n) First Year Orientation Programme Report 2021-22

Sr No	Description	Guest Speaker	Date	No of Students
1	Mindset	Mrs. Dhanashree Ghare	23rd Sept 2021	120
2	IT Business Avenues	Mr. Bhavesh Bhanushali	21st Sept 2021	126
3	Self-Awareness	Mini Mathews	25th Sept 2021	119

- o) **Value Added Courses:** The Department has introduced additional technical subject knowledge for the students through value added courses to equip them with placement appropriate skills.
 1. XML using Editix commenced on 15th November by Dr. S S Kolhatkar & Prof. M S Deshmukh
 2. Escalate with Excel commenced on 13th December by Prof. Nidhi Satavlekar & Prof. Shubhangi Mathe.
 3. Tableau by Prof. Yogesh Karande and Prof. Pritee Garbhe
 4. Linux Internal by Prof. Shaheen Mulani
 5. Database Connectivity using PHP, AJAX & XML by Prof. Nita Patil and Prof. Geeta Patil
 6. Fundamentals of Arduino & Programming by Prof. Swati Shelar & Dr. Rajeshwari Biradar

3.2 : (Conducted at college level)

- a. **Inauguration of Maitreya:** A dedicated space for expressing creativity called Maitreya (Friendship) has been inaugurated by Police Inspector Ms. Meera Kavatikwar on 29th April 2022. Students carried out wall painting activity on the theme of National Integration under 'Azadi Ka Amrit Mahotsav'.
- b. **Walk of Unity** (13 States of India) where 500 students participated to represent 13 Indian states. The program was presided by Police Inspector Ms. Meera Kavatikwar, under 'Azadi Ka Amrit Mahotsav'.
- c. Dr. Pratibha Paigude guided students on the occasion of **Human Rights Day** on 10th December 2021.
- d. On the Occasion of Marathi Bhasha Samvardhan Pandharwada, **the Department organized a session on "लेखक कवी आपल्या भेटिला". Hanuman tChandgude, Poet interacted with the students and captivated the audience with his witty words and poetic phrases on 23rd January 2022.**
- e. **Rangoli Competition** – extra-curricular activity on 16th April 2022 was conducted as part of Pegasus.
- f. **MAD ADS** - co-curricular activity conducted on 21st April 2022 was conducted as part of Pegasus.
- g. On the occasion of Chhatrapati Shivaji Maharaj, a competition on Art Craft Design was organized on 19th February 2022 where 60 students from all departments participated. The winners were FYBBA(CA) - Ritesh Desai, FYBBA - Shreya Rathi, FYBCom - Shivam Kendre and FYBBA(CA) - Dhananjay Sonawane & Atharva Naik
- h. Hand Painting Competition on theme- Wild Life was organized on 12th March 2022 which saw participation from 23 students from all departments.
- i. A PowerPoint presentation competition on 'My Lady Role Model' on the occasion of International Women's Day was organized on 16th March 2022 where 13 students from various departments participated.
- j. Extension Activity at Apla Ghar where Personality Development (below 10 years age) and Computer skill development program (10 to 16 years age)
- k. The Rotract Club established under the department organizes various events for inculcating societal and health concerns. The Club started in the month of June 2021 after the pandemic. The Art of Living's Immunity Enhancement Program – Yoga, Pranayama & Meditation was conducted between 30 June 21 to 7th July 21. The following activities have also been done.
 1. Suhava Audio Magazine is distributed online to 300 schools with the help of rotractors.
 2. Tree plantation: - Donje Gaon

3. Flood donation: - Grocery kit send at Mahad

4. Faral Donation

4. Student's Achievements:

4.1

Date	Student Name	Course	Event	Prize / Participation
24/01/2022	Vaibhavi Shindey	SYBBA (CA)	Poster Competition on 'Girl child :Saviour in Turbulent Times'	Third
24/01/2022	Siddhi Deshmukh	TYBSc(CS)	Poster Competition on 'Girl child :Saviour in Turbulent Times'	Consolation
27th - 29th April 2022	Sanket Dhumal	SYBBA(CA)	Participated in International Online Conference on students research paper at Dr. DY Patil Arts, Commerce, Science College Pimpri, Pune	participation
October 2021	SanketMohol	TYBBA(CA)	University Topper list	10th Rank
21 October 2021	RutujaUppin	TYBSc(CS)	IIRS ISRO Certification	100%
December 2021	Aditya More	TYBSc(CS)	Trainer for cyber security	-
May 2021	Laxmikant Shedole	TYBBA(CA)	NCC parade	participation
June 2021	Jeevan Kumar	TYBBA(CA)	covid warrior in the covid center	Noble cause
Nov-2021	Smriti Ubhe	SYBBA-CA	Akhil Bhartiya GandharvMahavidyalay-Vocal Examination	Passed
1st June 2022 Till 15 th June 2022	Shravani Jagtap Kshitija Darde Onkar Ambar Renu Vitkar Kunal Khaire Manish Kenjale Chinmay Deshmukh Ketaki Gopalghare Akash Gavhane Ganesh Mane	FYBSc(CS), SYBSc(CS) and TYBSc(CS)	3D Printer Hands on Training in collaboration with MMCIII. The actual cost of the course is high which was made affordable because of the collaboration.	Certification completed
25th January 2022	Tilaksingh Gokulsingh Tawar, Siddhi Anil Deshmuk, Sai Umesh Thakar, Omkar Balasaheb Borude	BSc(CS) & BBA(CA)	Reel Making Contest by Department of Computer Science	1st and 2nd prize winners

5. Placement

5.1 : Placement committee is formed at the college level with departmental coordinators working together for student placement. Prof. PranitaRaskar and Prof. Nita Patil are Departmental Placement coordinators.

5.2 :

S.N.	Name of the students Placed
1.	Tushar Kalamkar - Wipro
2.	Debashish Raut - EasyCloud
3.	Janjitya Pradhan - EasyCloud
4.	Kaustubh Inamdar - EasyCloud
5.	Shweta Kande - Knowlathon IT Services Pvt. Ltd.
6.	Shubham Kadam - Knowlathon IT Services Pvt. Ltd.
7.	Arti Kale - Knowlathon IT Services Pvt. Ltd.
8.	Bhavana Shendage - EQLSoft
9.	Sahil Mhaske - EQLSoft
10.	Sarthak Parte - EQLSoft
11.	Omkar Surve - EQLSoft
12.	GandharvZunzurke - EQLSoft
13.	Jayesh Chaudhari - Amar Paradigm
14.	Ruturaj Dhole - Zinoit ITES Pvt. Ltd.
15.	UddeshGadpallu - FlexiSales

6. Teacher's Achievements:

6.1 Participation in seminar / workshop / conference

- Dr. PranitaRaskar, Dr. Swapna Kolhatkar, Prof. Nidhi Satavlekar, Prof. MeenalKabra and Prof. VishakhaWagh attended an online FDP on Syllabus of TYBBA(CA) sem 6 on 5 April 2022 organized by DY Patil Arts Science Commerce College, Pimpri.
- All faculty members attended a two days e-Workshop on "Preparation of SET/NET Paper 1" organized by Competitive Exam Centre (CEC) in collaboration with the Department of Computer Science on 8th & 9th April, 2022.
- Dr. Swapna Kolhatkar participated in the National Conference of Science Communicators & Science Teachers held on 29th and 30th November 2021 organized by Vigyan Prasar, CSIR-NSCPR and Vijnana Bharti. She participated in AWSAR webinar on Popular Science Writing on 16th September 2021 organized by Department of Science & Technology (DST) and Vigyan Prasar (VP).
- Dr. Swapna Kolhatkar, Nidhi Satavlekar, Prof. Nita Patil attended three days online FDP on Capacity building program for TYBBA(CA) sem 5 from 25 Oct to 27 Oct 2021 organized by DY Patil Arts Science Commerce College, Pimpri.
- Dr. Rajeshwari Biradar has attended one day 'Academic Convention' on 'Significance and Application of Electronics' on 23rd December 2021 at Gulbarga University.
- Prof. MeenalKabra participated in 5 day online FDP on Research Methodology from 2nd to 6th August 2021 organized by Dr. D Y Patil School of Management and Dr. D Y Patil School of MCA
- Prof. Nidhi Satavlekar attended FDP on 'Implementation of TYBSc(Computer Science) Syllabus CBCS Pattern 2019' from 25th to 27th Oct 2021 organized by DY Patil Arts Science Commerce College, Pimpri. She attended FDP 'Data Protection and Awareness' organized by Kaveri College on 7th Oct 2021.

6.2 Awards / Presentation / felicitation / training etc

1. Dr. Sandip Anpat was awarded the second rank in oral paper presentation in the International Conference on emerging trends and challenges in Electronics and Computing held by Yashwantrao Chavan Institute of Science, Satara in October 2021.
2. Dr. S. M. Anpat coordinated two courses as nodal officer for IIRS-ISRO and completed IIRS ISRO certification on 19th October 2021.
3. Dr. Rajeshwari Biradar presented a paper on 'Design of Triple Band Microstrip Antenna for Bluetooth Applications' in One Day National Seminar on Recent Advances in Physical and Applied Science, 23 July 2022.
4. Prof. Meenal Kabra participated and presented paper titled "Student Performance Prediction Using Supervised Machine Learning" in First IEEE International Virtual Conference on Computing, Communication and Green Engineering-2021 (CCGE' 21) during 23rd - 25th September 2021 organized by JSPM's Rajarshi Shahu College Of Engineering, Tathawade, Pune.
5. Prof. Nidhi Satavlekar has implemented an innovative concept of technical forum through a blog i.e., 'VempowerU'.
6. Dr. Swapna Salil Kolhatkar paper titled "Academic Programmes for Need Based Education in India" is accepted for publication in the forthcoming book on NEP-2020: Challenges and Opportunities to be published by Authors Press, New Delhi in the later part of the year 2022.

6.3 Educational upgradation / Professional Certification

1. Prof. Dr. Pranita Raskar was awarded a doctoral degree in 'Social Networks and its Uses as a way of communication among teenagers: To design Knowledge Based Algorithms' from the Department of Computer Science, Shri Jagdishprasad Jhabarmal Tibrewala University, Rajasthan dated February 2022.
2. Prof. S Choudhari has been awarded the doctoral degree titled "Critical Comparison between classical regression model, neural network model and tree regression model" in Statistics on 22nd April 2021.
3. Prof. Swati Shelar Completed IIRS ISRO certification in October 2021. She completed hands-on training on 3D Printing Course in collaboration with MMCIH from 1st to 15th June 2022.
4. Dr. Swapna Kolhatkar completed "Creative Writing: Craft of Plot", an online noncredit course authorized by Wesleyan University and offered through Coursera on 31st October 2021
5. Prof. Nidhi Satavlekar completed "Introduction to Big Data", an online noncredit course authorized by San Diego University and offered through Coursera on 2nd January 2022.

6.4 Publication / Research Paper / Article

1. Dr. Sandip Anpat was awarded second rank in oral paper presentation in International Conference on emerging trends and challenges in Electronics and Computing held by Yashwantrao Chavan Institute of Science, Satara in October 2021. The article was published in the proceedings of the conference.

6.5 Appointment on various committees or statutory bodies:

1. Dr. Sandip Anpat worked as Chairman and Moderator for BSc (CS) - Electronics BOS at Indira College, Wakad, New Arts Commerce College, Ahmednagar, Savitribai Phule Pune University - Electronics BOS, paper setter and moderator, YC College Satara as project guide for PG students.
2. Dr. Swapna Kolhatkar worked as Chairman for Operating System, SYBBA(CA) and paper setter for TYBBA(CA) - RTIT at SPPU.
3. Prof. Nidhi Satavlekar worked as a paper setter for Core Java, TYBBA(CA) at SPPU and Advanced JAVA (TYBBA-CA), Basics of IT (FYBBA) at BMCC. She worked as an expert on the Selection Committee for Assistant Professor at Abeda Inamdar College.
4. Prof. Geeta Patil worked as a paper setter for MongoDB and Cyber Security, TYBBA(CA) at SPPU and Computer Hardware & OS Installation at Indira College of Commerce & Science.
5. Prof. Nita Patil worked as a Chairman for Software Testing Tools, TYBBA(CA) at SPPU.
6. Prof. Meenal Kabra worked as a paper setter for Dot NET, TYBBA(CA) at SPPU.
7. Prof. Vishakha Wagh worked as a paper setter for MIS, BBA at SPPU.
8. Prof. Yogesh Karande worked as a paper setter for Mathematics, BSc(CS), SPPU.

9. Prof. Charushila Nigudkar worked as paper setter for Statistics, MCom, SPPU
10. Prof. Shubhangi Mathe worked as a paper setter for TCS & Java, St. Mira's College.

7 Student Schemes:

7.1:

1. Establishment of IIRS-ISRO as Nodal Center. The online course was successfully completed. The Certificate Distribution Ceremony was conducted on 21st October 2021 at 2:00 PM for 52 students of TYBSc(CS) with MMCC as Nodal Center for the said programme. Till date 200 students have benefited from the course.
2. The Department has introduced additional technical subject knowledge for the students through value added courses to equip them with placement appropriate skills. 6 courses have been initiated till date.
 1. XML using Editix commenced on 15th November by Dr. S S Kolhatkar & Prof. M S Deshmukh
 2. Escalate with Excel commenced on 13th December by Prof. Nidhi Satavlekar & Prof. Shubhangi Mathe.
 3. Tableau by Prof. Yogesh Karande and Prof. Pritee Garbhe
 4. Linux Internal by Prof. Shaheen Mulani
 5. Database Connectivity using PHP, AJAX & XML by Prof. Nita Patil and Prof. Geeta Patil
 6. Fundamentals of Arduino & Programming by Prof. Swati Shelar & Dr. Rajeshwari Biradar

3. NSS Participation:

a. Amruta Nivekar	b. Saurav Dhamale	c. Purva Jadhav	d. Nisha Kenchali
e. Omkar Kumbhar	f. Abhishek Nale	g. Shardul Jangam	h. Ganesh Mane
i. Tilak Singh Tawar	j. Samarth Adavade	k. Darshan Barge	

4. SDC Participation:

- a. Amruta Nivekar b. Shardul Jangam
5. Online Courses / platform for certification was provided through Infosys SpringBoard in the month of January 2022. where 83 students were benefitted. Certificate was awarded by Infosys SpringBoard and benefitted the students in terms of course credit.
6. Placement orientation session for preparation of resume, aptitude and interview for placement opportunities.

7.2: Earn n Learn

Omkar Salvi, SYBSc(CS) Student.
 Samruddhi, Jr College of Commerce
 Amruta Niwekar, FYBBA(CA)

8. Financial details (submitted by Account Department)

9. Any other noteworthy achievement

9.1 Facility / Project

1. Purchase of Computers and electronic equipment as per CBCS pattern Syllabus of SPPU.
2. Purchase of Public Audio System
3. Purchase of aids for online teaching and learning along with GSuite for Education Upgrade
4. Purchase of white boards for classrooms

9.2 Proposal for AY 2022-23 for ongoing and new course

1. The BVoc (IOT) proposal has been sanctioned by a statutory body and is awaiting execution.
2. Computer laboratory proposed for addressing increased number of students.

9.3 Departmental academic proposals / future plans

1. The BVoc (IOT) proposal has been sanctioned by a statutory body and is awaiting execution.
2. Computer laboratory proposed for addressing increased number of students.
3. Participation in SPPU Avishkar
4. Participation in Unnat Bharat Abhiyaan project

10.Meetings

- Departmental meeting and minutes (attached)
- CDC and IQAC Minutes of meeting (attached)

11. Examination / Results

Result Analysis for FY, SY, TY BBA(CA) for 2021 conducted in July 2021. Result declared in 1st week of October 2021.

Course	Appeared	Pass	Fail A.T.K.T.	Fail	Result %
FYBBA(CA)	170	168	02	-	100%
SYBBA(CA)	156	146	10	-	100%
TYBBA(CA)	153	149	-	04	97.38%

Result Analysis for FY,SY,TY BSc(CS) for 2021 conducted in July 2021. Result declared in 1st week of October 2021.

Course	Appeared	Pass	Fail A.T.K.T.	Fail	Result %
F.Y.B.Sc. (CS)	147	143	04	-	100%
S.Y.B.Sc. (CS)	147	144	03	-	100%
T.Y.B.Sc. (CS)	149	147	-	02	98.65%

Dept. of Mass Communication & Journalism (P.G)

(From 1 July 2021 to 30th June 2022)

1. Information about Department:

Department of Journalism and M.A in Mass Communication (Post Graduation) run Two Years Full Time Course Affiliated to Savitribai Phule Pune University.

a) Permanent/Contractual / In-House Faculty:

Sr. No.	Name	Designation
1	Mr. Santosh Shenai	HoD
2	Mr. Swapnil Kamble	Assistant Professor
3.	Ms. Sanika Kulkarni	Assistant Professor (From: 1-08-2022)

b) Visiting Faculties and Industry Experts

Sr. No.	Name
1.	Chandrashekhar Patwardhan
2.	Madhav Gokhale
3.	MrunalPatnekar
4.	SanyogIngale
5.	Yogini Tilak
6.	Mubarak Ansari
7.	Yogesh Pawale
8.	ChaitraliChandorkar
9.	Dattatray Dhainje
10.	Vandana Bokil-Kulkarni
11.	Vinay Kulkarni

12.	Rahi Patil
13.	Chaitanya Kulkarni
14.	Sushant Kulkarni
15.	Dr. Vishram Dhole
16.	Mangesh Kolapkar
17.	Akash Gulankar
18.	Chaitanya Gite
19.	Dr. Joeeta Pal
20.	AnujaBiniwale
21.	Jigar Hindoccha
22.	Uday Naik

3. Programmes/ Activities organized by department:

Sr. No	Date	Activity
1.	29-11-2021	Visit: Trishund Ganesh Temple Subject: Culture Journalism Participated Students: 30
2.	11-12-2021	Induction / Workshop: Challenges and New Opportunities in Media Speaker: Dr Parag Karandikar (Editor in Chief Maharashtra Times)
3.	23-10-2021	Workshop on Anchoring for Media Speaker: Prof. Vitthal Mohite (AIR Akashwani) Participated Students: 98
4.	24-12-2021	Industry Visit: Kesari Pune
5.	13-15 December 2021	Workshop: Indian Constitution and Reservation System Speaker: Prof. Hari Narke
6.	15-02-2022	Workshop: Understanding LGBTQ Speaker: Prof. Bindu Madhav Khire
7.	28-04-2022	Workshop: Writing for Television Speaker: Abhijeet Pendharkar

4. Student Placements and achievements

Sr. No.	Name	Designation/Organization
1.	Anand Bhupendra Singh	Freelance Political Writer, Raebareli
2.	Aradhye Shruti	Reporter, Local Newspaper in Satara
3.	Rituparna Banerjee	Freelance Content Writer, Kolkata
4.	Desai Priyanka	Reporter, Local Newspaper in Sawantwadi
5.	Desai Vinay	Recovery Officer, HDFC Bank, Sawantwadi
6.	Major G Srividhyashree Iyer	Posted in Leh
7.	Ghogare Rushikesh	Reporter at Maharashtra Media
8.	Mahesh Jagtap	Reporter at Daily Sakal Newspaper
9.	Joshi Prathamesh	Content Developer and Manager, Full House Entertainment and Media Solutions
10.	Mohire Prasanna V.	Content Developer and Manager for an IT company in Pune
11.	Mohite Komal J.	Reporter, Punyanagari
12.	Patil Bhakti	Freelance writer
13.	Poddar Tanushree S.	Freelance Reporter & Content Writer
14.	Pooja Biren Desai	Content Writer and developer, Gujarat, Went to pursue course in Canada
15.	Poonam D. Salunkhe	Reporter, Punyanagari
16.	Patil Rahi	Freelance writer, translator, pursuing LLB
17.	Raut Harshal A.	Music Composer for Theater
18.	Sawant Pooja A.	Reporter, Punyanagari
19.	Shantanu Kulkarni	Freelance writer, Pandharpur
20.	Col. Vijendra Amarendra Kumar	Posted in Kashmir
21.	Tanpure Shivani S.	Technical Writer, Cognizant

22.	Tur Harmander	Film Maker
23.	RushikeshKhambayat	Technical Associate Bharati E-Learning Department
24.	Sunil Dongar	Professional Theatre / Television Actor

Toppers April/May, 2021-2022

Sr. No.	Name of the student	Courses	Percentage
01	Col. Mr. Vijay Kumar Mishra	MJMC –II 2020	82.69 % ('A+' Grade)

5. Teacher's achievements and participation:

1) Participation in Workshop Seminar

Sr. No	Name	
1.	Mr. Santosh Shenai	<p>1. Invited as a resource person for a certificate course: Media Writing and Presentation by Sir Parshurambhau College (Autonomous) Pune-30 Date: 26th February 2022</p> <p>2. Participation in Vasant Vyakhaanmala on the occasion of Lokmanya Tilak Smrutidin.</p> <p>3. Member of Boar of Studies Marathi Language, Department of Marathi Fergusson College Pune affiliated to SPPU</p> <p>4. Member of Board of Studies, Journalism and Mass Communication Ruia College Mumbai. Affiliated to Mumbai University.</p> <p>5. Publication: 'Marathi RajyatleMarathicheVartmaan' Editor: Dr. S.B Joshi and Dr. A. Deshpande, Granthali Publication: 1074 ISBN: 978-93-91784-34-8 DoP: 1st May 2022 Name of Article : Vruttapatriy Marathi Page:213</p>
2.	Swapnil Kamble	<p>1. Invited as a resource person for a certificate course: Media Writing and Presentation by Sir Parshurambhau College (Autonomous) Pune-30 Date: 26th February 2022.</p> <p>2. Invited as a resource person SHASUN Jain College for Women Tamilnadu for a Workshop on : Digital Cultures: Communication, Identity and Complexities in Cyber Space. Date: 13th</p> <p>3. Faculty Development Program on Basics Steps in Research at MMCC. Date: 31-05-2022.</p> <p>4. Faculty Development Program: Amity University. 27th January to 2nd February 2022 "Digital Tools for Communication and Social Science Research"</p> <p>5. Participated in a Certificate Course by Reuters</p> <p>6. Published several articles in leading news papers of Pune about Education.</p>

Conferences and Seminar

Swapnil Kamble	1. Invited as a resource person SHASUN Jain College for Women Tamilnadu for a Workshop on : Digital Cultures: Communication, Identity and Complexities in Cyber Space. Date: 13th (National Level)
	2. Faculty Development Program on Basics Steps in Research at MMCC. Date: 31-05-2022. (National Level)

	3. Faculty Development Program: Amity University. 27th January to 2nd February 2022 “Digital Tools for Communication and Social Science Research” (National Level)
	4. Participated in a Certificate Course by Reuters (May 2022) (International Level)
	5. Participated and presented research paper in “International Symposium on Media Education and Research” (ISMER). Date: April 2022 (International Level)

Selection on committee:

1	Mr. Santosh Shenai	An advisory member of the selection committee for JansthanPuraskar which is awarded by KusumagrajPrathishthan, Nashik.
---	--------------------	--

Other

1. Department is planning to set up an industry grade audio visual studio in this academic year. The initial process has been started under the guidance of the Principal.

Junior College (Commerce and Science)

ACTIVITY

1. Academic year 2021-2022 commenced from 15th JUNE 2021.

Stream	Timings	Number of Staff members
Commerce	Lecture Hours – 12.00 to 5.00 pm	Teaching - 23 Non-Teaching-1
Science	Lecture Hours 9.30 am to 4.30 pm. 2 Batches for Practical -7.30 am	Teaching- 18 Non-Teaching-1 Lab Assistant - 2

4. Committee Visited in the College

Name of the Organisation/Committee Visited in the College (Government / Non-Government / Private Orgainsation)	Name of the Eminnent Person/Officer	Date of the Event
Z.P. Inspection Committee visit regarding Implementation of COVID_ 19 guidelines.	Z.P. Inspector Mr. Sonawne	2021

5. Course Details

S.N.	Course & Year -wise (Non-Technical)	Sanction Intake	Total Admitted for AY 2021-22	Male	Female	Vacant as of date	Remark
1	XI Commerce	600	590	329	261	10	10 Seats Vacant due to Cancellation
2	XII Commerce	600	594	316	278	7	Fail/Admission Withdrawal
3	FYJC (Science)	240	239	130	109	1	10 Seats Vacant due to Cancellation
4	SYJC (Science)	240	230	124	106	10	Fail/Admission Withdrawal

6. Cultural Activities –

Junior Commerce and Science	1. Online Competition on Poetry Recitation	11-08-21
	2. Online Competition on Singing	11-08-2021
College Event	Independence Day	15/08/2021

7. Student Achievements-

Junior Commerce	1. Astitva Competition (Elocution) organised by BMCC	23/09/2021	3rd Rank	Kalyani Kunte	12 th Commerce
	2. Astitva Competition (Fashion show) organised by BMCC	24/09/2021	3rd Rank	Tanvi Gugale	12 th Commerce
	Selected for youth Asian games	12-2022		Swaraj Kokate (Selection)	11 th Commerce
	2. Selected for senior Asian Games Training Camp & trail	01/2022 to 03/2022		Swaraj Kokate (Selection)	11 th Commerce
Junior Science	Online Garja Maharashtra Competition	18/7/2021	Consolation prize per Rs 105		

8. Teacher Achievements -

Junior Commerce	1. RinkalPramani	B.Ed.	SPPU	2021	pass with 'O' Grade
	2. Amit Kaiwade	M.Com.	SPPU	2021	pass with A+
Junior Science	Mrs. Tamboli Padmaja	M. A Psychology	SPPU	1 Oct 2021	pass with first class

9.The Details of Fee Concession during A.Y. 2021-2022

Junior Commerce	1 Shedge Aishwarya	11 th	21390	15200	71 %
	2. Gujale Akanksha	12 th			
	3. Pawar anil N	11 th			
	4. Shantikumarisingh	12 th			
Junior Science	1 Sagar Dhanashree	11 th	79373	24000	30%
	2. Jadhav Soham G	12 th			
	3. Hebule Harshad	12 th			
	4. Pawar Dhanashree	12 th			

9. Committee Meetings

School Committee Meetings – Dates

- 1) 20th August 2021
- 2) 23rd October 2021
- 3) 19th April 2022

10. Result Analysis 2021-2022

Stream	No. of Students	Dist.	First Class	Second Class	Pass	Fail	% Result
XII Commerce	589	130	175	173	69	43	92.69
XII Science	230	26	77	98	21	08	96.52

Field Visit

Competitive Exam Guidance Centre (CEC)

Competitive Examination Guidance Centre is started in Marathwada Mitra Mandal's College of Commerce in year 2020. This centre has been providing quality guidance to the students keeping in mind the motto 'Welfare of Masses'. Through CEC various programs have been conducted such as MPSC Foundation, UPSC Foundation, CA, CS, CMA foundation and Banking Exam preparation. Present guidance centre provides proper guidance for various competitions at low cost to students from different walks of life who cannot afford to pay private tuition fees.

Students are guided by expert guides in various subjects. They take discussion sessions, lectures, and practice question papers before the exam.

Up-to-date books are made available in the library for students to read. Also, computer lab facility is also provided to get latest information on various international and national subjects. For academic year 2021-22 two batches successfully completed foundation courses total 135 students are benefited through CEC center.

IQAC Report AY 2021-22

The IQAC of MMCC works for ensuring quality in its multi disciplinary education through well defined administrative and teaching processes supported by regular feedback from all stakeholders. The consistent efforts of all IQAC members for the 'Welfare of Masses'; has borne fruit through successful implementation of the processes via online as well as offline mode.

The academic year commenced with web based Vriddhi Software for the online admission process and the academic activities as per SPPU guidelines. The college has purchased an yearly subscription of GSuite Teaching Learning Upgrade account for the departments to facilitate the conduction of online teaching learning for a large audience. Furthermore, the college strengthened its efforts in the field of education through :

1. E content publication on website
2. Value added courses
3. Guest lectures for higher progression and career counseling
4. Strengthening infrastructure resources

The academic activities were reinforced with the establishment of:

1. Nodal center of IIRS-ISRO.
2. Competitive Examination Center (CEC)
3. Student Forum
4. 'Maitreya', students' corner
5. The Archives of Accountancy, a unique museum entailing the progression of accountancy

The college has entered into diverse memorandums of understanding with a view to enhance its societal and industry connect.

1. MMCI - MakeItHappen Center for Invention, Innovation & Incubation facilitates entrepreneurial ventures for faculty and alumni by offering legal, technical and financial support. Krishna Singh, alumnus of BBA has associated himself with this center for his entrepreneurial venture.
2. Western India Regional Council of Institute of Chartered Accountants of India in collaboration with the college has organized two guidance sessions for the students with respect to career prospects in Chartered Accountancy.
3. Taking cognizance of the soaring roles of entrepreneurship in job creation the college has brought on board the DeAsra foundation. The intention is to help students achieve their entrepreneurial aspirations. Consequently, three sessions on business planning and management have been held.

Under Govt. Of India initiative, 'Azadi ka Amrit Mahotsav', cultural department conducted 'The Walk of Unity' and established 'Maitreya', a students' corner; that received media coverage on national integrity and patriotism. 'Maharashtrachi Lokdhara' was organized to celebrate Maharashtra Day and nurture regional tradition and values. The event received accolades for promoting Maharashtrian culture, 'Granth Dindi' (procession to worship knowledge). sports and art. College is proud of student achievers for winning -

1. A prize of Rs. 15000 at the intercollegiate research paper competition conducted by Indsearch.

2. The International Level E-Capture Photography Competition organized by Sri Lankan Academy of Young Scientists (SLAYS) in collaboration with India, Nepal and Bangladesh.
3. The first runner up best actor award for an acting competition organized by Balaji Telefilms.
4. 20 students have been selected for Inter Zonal competitions, 10 students represented the college at Inter University Tournaments, 06 students were selected for All India Inter University Tournaments, while 03 students were selected for Khelo India Tournaments.
5. A student of our college has represented Maharashtra State at the Ranji Cricket Tournament.

An academic excellence award was instituted in the memory of the Late Dr P C Shejwalkar, renowned teacher in the field of Commerce & Management for academic toppers of the college.

A number of teachers have been professionally upgraded through reputed online certification programs like Coursera and NPTEL. Teachers have also participated in conferences or published papers for academic upgradation and societal contribution.

College continues to implement and promote its best practices under the motto, 'welfare of Masses' through the following :

1. The college conducted Covid-19 vaccination drives on 26th June 2021 and 30th October 2021 under 'Welfare of Masses' in association with Pune Municipal Corporation for staff at MMCC, Deccan Gymkhana campus and NSS students.
2. College conducted computer skill and personality development programs at 'Apla Ghar' as per social distancing norms and the childrens' study schedule.
3. The college also donated blackboards for an educational facility established for the children of the khan kamgars.
4. The NSS Winter Camp was arranged at Chinchwad Gaon, Tal Mulshi where 55 student volunteers and 12 staff members resided. Activities like Ground construction, Breast Cancer' Awareness and health check - up camp for rural women, Awareness Campaign about Superstition Eradication were conducted.
5. On Occasion of "Azadi ka Amrut Mahotsav" college has conducted a number of social awareness campaigns like Fundamental Rights and Duties of citizens as per constitution at FC Road. In addition to this several activities in association with Nehru Yuva Kendra and We Punekar NGO have been organized including 'My River My Valentine' where students not only cleaned the Mula Mutha river bed but also created an awareness on keeping the river clean. A social awareness ; campaign against alcoholism - Daru nako doodh pya' on 31st December 2021, health check up of all ladies staff members on the occasion of International Women's Day were organized.

The academic year witnessed many changes in global and local situations with respect to the pandemic but the use of technology and the willingness to adapt to these changes; is what channeled the challenges into opportunities and paved the way for a successful year.

Dr. S. S. Kolhatkar

Dr. Devidas Golhar

Shamit Billa – SY BSc (Computer Science)

Photo of dragonfly :

Caption : "Pausing to rest, before taking off on the next adventure"

Location : Godrej hill, kalyan

Date : 21st October 2022

Captured using Oneplus 9r

Edited using Adobe Lightroom

Shrushti More – FY BBA (CA)

Trumpeter hornbill captured

Caption : One thing the photograph must contain is the humanity of the moment

Rishi Saraf – TY BCom

This photograph was taken on Tapi Riverside, at my village Prakasha, Dist. Nandurbar. There, villagers have built this bridge above the river to sit and enjoy the Scenery. Many people capture photos from this spot due to its attractive design.

Caption: *We build too many walls and not enough bridges.*

-Isaac Newton

Aditi Sarang –

FY BSc (Computer Science)

Parbhani is my home district. We live in Ajamabad (Kerwadi). Sometimes we visit our farm, And I clicked this photo at evening sunset.

I am not a good photographer but I always try to tell the story through pictures because it gives a good feeling inside.

Caption - *Sunset remind us that there is a new tomorrow*

Ritesh Desai – SY BBA (CA)

Caption: *"As a lotus flower is born in water, grows in water and rises out of water to stand above it unsoiled, so I, born in the world, raised in the world having overcome the world, live unsoiled by the world."*

Location : When I went to Tirupati Temple. Then went to visit the nearby Akashganga temple on 25 December 2019. Then Lotus was seen in a small pond in a nearby garden. Then the photo of Lotus was clicked.

Atharva Daptardar – M.Com. Part 1

Location : Pandharpur, Solapur.

Caption : *The bird is powered by its own life and by its motivation"– A. P. J. Abdul Kalam.*

Sanket Bagal – 12th Science

Caption : *The unseen beauty of nature*

Location : Fergusson College ground, last rainy season

Pranali Patil – TY BBA (CA)

Caption : *जितनी बटनी थी बट चुकी ये जमीं अब तो बस आसमान बाकी है*

Location : Wagh jai nagar, Hatti dongar, Katrajpune

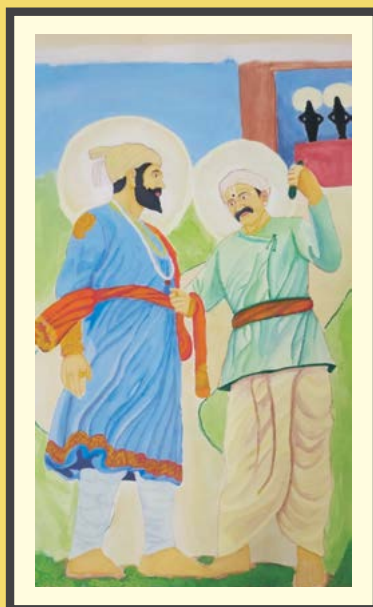

Prasad Taolare – SY BCom

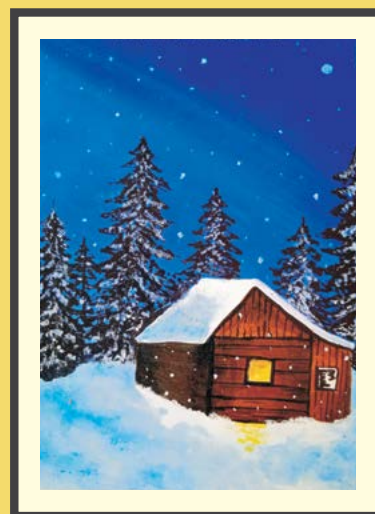
Daityasudan Temple (dedicated to Lord Vishnu), Lonar Lake (Lonar)

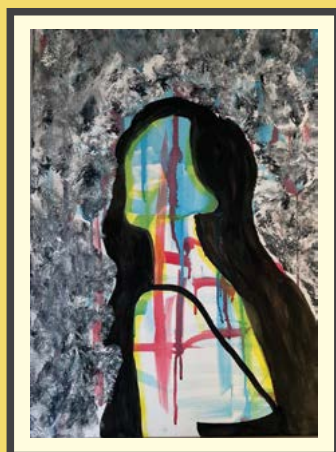
Komal Gawade (SYBBA)

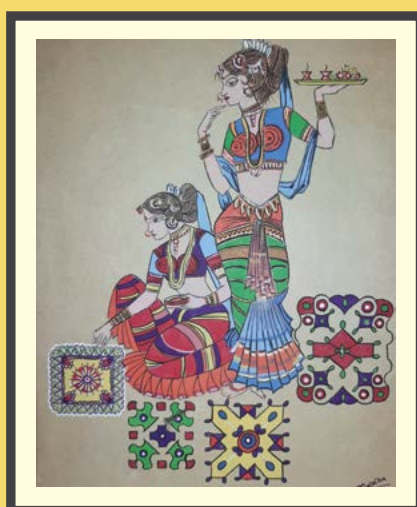
Khushi Shinde (SY BCom)

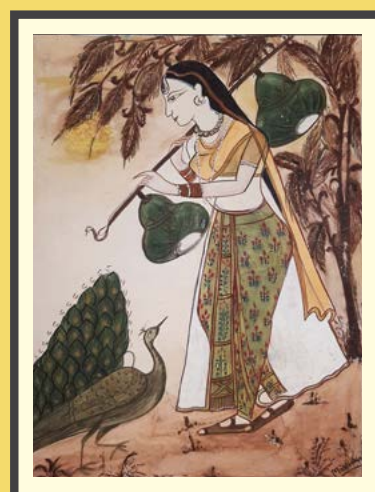
Komal Gawade (SYBBA)

Shamit Billa (SY BSc-CS)

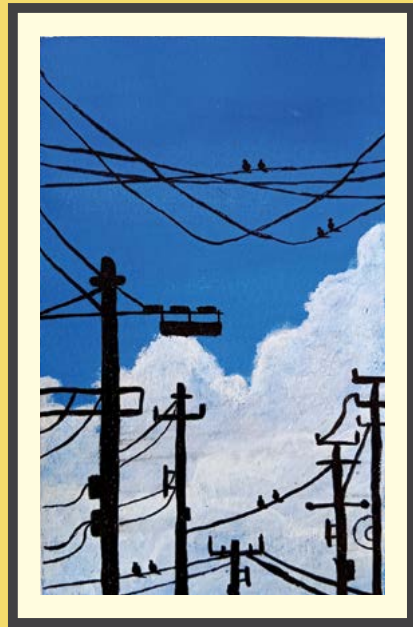
Malvika Dabhade
(Asst. Prof. Junior College Science)

Malvika Dabhade
(Asst. Prof. Junior College Science)

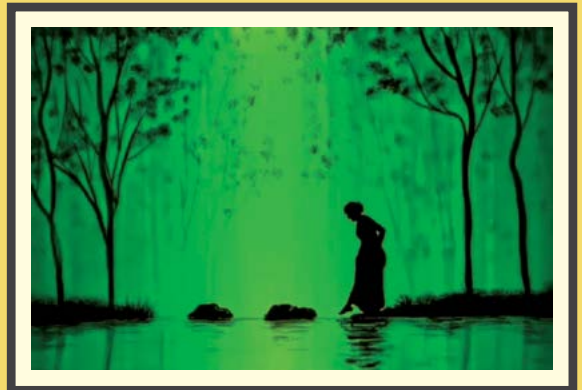
Reet Shah (11th Science)

Aniket Bhup (BBA)

Vishal Ghayal (TY BBA Ca)

Vishal Ghayal (TY BBA Ca)

Aniket Bhup (BBA)

Anushka Kulkarni (FYB.Com)

Samruddhi Sancheti (TY B.Com)

" येथे बहुतांचे हित "

Urmī

2022-23

**Marathwada Mitra Mandal's
College of Commerce**

Awarded As a Best College (2009)
&
Best Magazine Award (2019)
by Savitribai Phule Pune University

MARATHWADA MITRA MANDAL'S COLLEGE OF COMMERCE

Affiliated to Savitribai Phule Pune University,
Re-Accredited by NAAC with "A" Grade
ISO 9001:2015 Certified

Awarded as Best College by Savitribai Phule Pune University

A Journey of Success... Begins Here

**Ensuring
Equal Opportunities
Since 1967**

COMMERCE

B. COM

M.COM

PG Diploma in Banking,
Finance & Insurance, Foreign Trade

COMPUTER SCIENCE

B.Sc. (Computer Science

B.B.A. (Computer Application)

MANAGEMENT

B.B.A.

B.B.A. (International Business)

Journalism & Mass Communication
MA (JMC)

Jr. College - Commerce & Science

Additional Skill Based Vocational
Courses

Centre for Foreign Languages
(Spanish, German, French, Japanese)

MARATHWADA MITRAMANDAL GROUP OF INSTITUTES

Welfare of the Masses

Marathwada Mitra Mandal's
College of Engineering

Marathwada Mitra Mandal's
Institute of Technology

Marathwada Mitra Mandal's
Polytechnic

Marathwada Mitra Mandal's
College of Pharmacy

Marathwada Mitra Mandal's
Shankarrao Chavan Law College

Marathwada Mitra Mandal's College
of Architecture

Marathwada Mitra Mandal's Institute
of Environment and Design's College of
Architecture

Marathwada Mitra Mandal's School of
Interior Design

Marathwada Mitra Mandal's Institute
of Management Education Research
and Training

A group striving towards making the
learning process an exciting
experience and opening doors to
creativity & knowledge...

Deccan Gymkhana | Karve Nagar | Lohegaon | Thergaon

Academic Excellence since 1967

Painting by Nikita Pawar (FY B.com, Div - D)

**MARATHWADA MITRA MANDAL'S
COLLEGE OF COMMERCE**

Affiliated to Savitribai Phule Pune University, Re-Accredited by NAAC with "A" Grade
ISO 9001:2008 Certified, Awarded as Best College by Savitribai Phule Pune University
202 A, Deccan Gymkhana, Pune — 411004
principal@mmcc.edu.in, enquiry@mmcc.edu.in, www.mmcc.edu.in